

รายงานวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ พรชัย พันธุ์ธาดาพร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ปี พ.ศ. 2558

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษากรอบงานวิจัยของ กฤษฎิยา มูลศรี เสาวลักษณ์ โสภลภิตติอัมพร ล้ายอง ปลั่งกลาง จันทิมา ธีญญเจริญ และ อามร รอดคำ ส่งผลให้ผู้วิจัย มีความชัดเจนในตัวแปรและได้แนวทางในการสร้างเครื่องมือใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล ส่วน การพัฒนาคุณภาพเครื่องมือได้รับความอนุเคราะห์จาก รศ.ดร.ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันท์ ผศ.ดร.กาญจนา บุญภักดิ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง รศ.ดร.คำรณ ศรีน้อย จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล และการอภิปรายผลข้อมูล ได้รับความอนุเคราะห์จาก ดร.ศราวุธ สังข์วรรณะ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ช่วยทวนตรวจสอบแนะนำให้มีความชัดเจนขึ้น

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณบุคลากรของ สำนักงานพัฒนาชุมชน พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ ทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูล เกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมของภาครัฐที่เข้าไปสนับสนุน ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน ได้ ให้โอกาส เข้า สัมภาษณ์ ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับการรวมกลุ่มและ ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งแนะแนวทางในการเข้า พื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ข้อคิดเห็นเป็นผลให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งขอบคุณ ท่านสมบัติ คณะบริหารธุรกิจฯ ผศ.ดร.สาลินันท์ บุญมี และ ท่านอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ผศ.ไพศาล บุรินทร์วัฒนา ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ในครั้งนี้ คุณประโยชน์ใดๆ ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

รศ. พรชัย พันธุ์ธาดาพร

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The participation in operation community enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya Province

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วม และปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิก วิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม สถานภาพของสมาชิกกองทุน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน เครื่องมือ คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ใช้ค่าร้อยละอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าเฉลี่ย Mean และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard Deviation อธิบายระดับความคิดเห็น และใช้ t-test F-test อธิบายการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่ คือ อาหาร และยา จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 33.6 ส่วนใหญ่สมาชิกมีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 43.7 ระยะเวลาในการดำเนินงานของกลุ่มส่วนใหญ่ น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 ส่วนใหญ่มีทุนจดทะเบียนเริ่มแรก 101,000 – 150,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 และ แหล่งเงินทุนที่ใช้จัดตั้งกลุ่ม ส่วนใหญ่ใช้วิธีระดมทุนของสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่ามากไปค่าน้อยดังนี้ การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่ามากไปค่าน้อยดังนี้ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผน ส่วนการทดสอบสมมติฐาน พบว่า สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างต่างกันมีความคิดเห็น สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

The Participation in Operation Community Enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya Province

Abstract

The purposes of this research were 1) to find out the levels of the participation in operation community enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya province 2) to find out the problems of the participation in operation community enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya province 3) to compare the levels of participation and problems in operation community enterprises which classified by fund member status. The samplings were 384 people. The instrument in this research was questionnaires. The statistics to analyze this research were percentage for describing general information of respondents; mean and standard deviation for describing the levels of the opinions and F-test for describing the comparison.

The results of this research found that the categories of members' largest products are food and medicine that were 126 people or 33.60 percent. The level in education of the most members was mattayon level which were 164 people or 43.70 percent. The period of time was less than 5 years were 223 people or 59.50 percent. The capital which is between 101,000 - 150,000 baht were 107 people or 28.50 percent. The funding source in enterprises establishment was from members' fundraising from 233 people or 62.10 percent.

The participation in operation community enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya province in the overall aspects were moderate by ordering the highest to the lowest as the follows: the participation in planning, the participation in benefits,

the participation in operation and the operation in evaluation. The problems in operation community enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya province in the overall aspects were moderate by ordering the highest to the lowest as following: the problems in evaluation, the problems in operation, the problems in benefits, the problems in planning. The was no statistically significant of hypothesis in the difference of samplings in opinion, conditions and problems in the participation in operation community enterprises in Phranakhonsi Ayutthaya province was at 0.05 level.

ศ.พ.
น.ท.ร.สุวรรณีภูมิ

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

บทคัดย่อ ภาษาไทย

บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ

สารบัญ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 4

ขอบเขตของการวิจัย 4

นิยามศัพท์เฉพาะ 5

กรอบแนวคิดในการวิจัย 7

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 8

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 21

แนวคิดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 24

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 35

แนวคิดเกี่ยวกับ OTOP 37

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 48

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 55

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

รูปแบบการวิจัย 70

ประชากรที่ศึกษา 70

เครื่องมือวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ 70

การเก็บรวบรวมข้อมูล 73

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ 73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	75
ผลการวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	78
ผลการวิเคราะห์ ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	81
ผลการทดสอบสมมติฐาน	86
สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ	95
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปวัตถุประสงค์ สมมติฐาน วิธีดำเนินงาน	96
สรุปผลการศึกษา	97
อภิปรายผล	98
ข้อเสนอแนะ	100
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม ประเภท ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม	75
ตารางที่ 2	แสดงจำนวนและร้อยละของ กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา ของสมาชิก	76
ตารางที่ 3	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม ระยะเวลา ดำเนินงานของกลุ่ม	76
ตารางที่ 4	แสดงจำนวนและร้อยละของ กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาจำแนกตามทุนจดทะเบียน เริ่มแรก	77
ตารางที่ 5	แสดงจำนวนและร้อยละของ กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาจำแนกตามแหล่งเงินทุนที่ใช้ ในการจัดตั้งกลุ่ม	77
ตารางที่ 6	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ การมีส่วนร่วมในการวางแผนของ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	78
ตารางที่ 7	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ระดับการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	79
ตารางที่ 8	แสดง ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	80
ตารางที่ 9	แสดง ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	80
ตารางที่ 10	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมของสมาชิก วิสาหกิจชุมชน	81
ตารางที่ 11	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการมีส่วนร่วมใน ด้าน การวางแผนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	82
ตารางที่ 12	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการมีส่วนร่วมใน ด้าน การดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	83
ตารางที่ 13	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้าน ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	84
ตารางที่ 14	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้าน การประเมินผลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	85

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 15	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	85
ตารางที่ 16	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์	86
ตารางที่ 17	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระดับการศึกษาของสมาชิก	87
ตารางที่ 18	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่ม	88
ตารางที่ 19	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ทุนจดทะเบียนเริ่มแรก	89
ตารางที่ 20	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม	89
ตารางที่ 21	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์	90
ตารางที่ 22	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระดับการศึกษา	91
ตารางที่ 23	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระยะเวลาดำเนินงาน	92
ตารางที่ 24	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ทุนจดทะเบียน	93
ตารางที่ 25	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม แหล่งเงินทุน	94

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและ ความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” นั้นสามารถใช้คำว่า “ธุรกิจชุมชน” แทนได้ อันเนื่องมาจากว่าชุมชนไม่ใช่รัฐ ดังนั้นสถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของก็ต้องจัดว่าเป็นของภาคเอกชนเช่นเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วถ้าหากใช้คำว่าธุรกิจนั้นก็หมายถึงการแสวงหากำไรเป็นที่ตั้ง แต่สถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของนั้นกลับมีแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการแสวงหากำไร ดังนั้นจึงควรใช้คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” เช่นเดียวกับ “รัฐวิสาหกิจ” ที่หลายคนรู้จัก โดยวิสาหกิจชุมชนนั้นจัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่กิจกรรมที่ซับซ้อนอะไร ล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิตและบริการที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว หมู เห็ด เป็ด ไก่ ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน หรืออื่น ๆ ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก การทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่ายและยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน เพราะถ้าชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปรียบ เศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็มของตึกที่ทำให้ตึกมั่นคงแข็งแรง เศรษฐกิจของประเทศก็จะเข้มแข็งและอยู่ได้ ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานมั่นคงให้กับประเทศได้ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และลดภาระค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

ในปัจจุบัน ภาครัฐได้พยายามสร้างนโยบาย พัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยเน้นด้านการส่งเสริมและพัฒนา ผู้ประกอบการรายย่อยในระดับชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ ให้กับสถานประกอบการต่าง ๆ ตลอดจนผู้ที่ตกงาน จากแนวคิดดังกล่าวจึงเกิดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้แข็งแกร่งเพื่อที่จะสามารถแข่งขันกับตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศได้มากขึ้น ภาครัฐจึงมีนโยบายการผลักดันให้มีธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ขึ้นรวมทั้งแก้ไขปัญ หาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรมด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารงานของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม มีการเน้นการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียน พร้อมกับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และสนับสนุนการนำ เครื่องจักรมาจดทะเบียนกรรมสิทธิ์เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการเพิ่มทุน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเดิมและเพิ่มโอกาสและทางเลือกด้านแหล่งเงินทุนให้ผู้ประกอบการใหม่เพื่อการสร้างรากฐาน การผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และการส่งออกต่อไป การดำเนินธุรกิจของชุมชนได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลให้ความสำคัญเพราะเป็นรากฐานของเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลได้สูญเสียเงินเพื่อการสร้าง

โครงการต่างๆให้กับชุมชนเป็นจำนวนมาก ประเด็นสำคัญ คือทำอย่างไรรัฐบาลจะไม่ต้องพบกับปัญหา การสูญเสียเงินลงทุนที่ได้ นำมาผลักดันธุรกิจเหล่านี้และทำ อย่างไรผู้ประกอบการจึงจะสร้างขีด ความสามารถของตนให้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการได้ แต่เนื่องจากผู้ประกอบการในชุมชนยัง ขาดความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองในด้านการดำเนินธุรกิจ เช่น ปัญหาด้านตลาดส่งออกภายนอกชุมชน ปัญหาด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการผลิตสินค้า และปัญหาการรวมกลุ่มที่สามารถ พัฒนาธุรกิจให้เติบโตได้ นอกจากนั้นยังพบว่าผู้ประกอบการในชุมชนขาดการเรียนรู้ร่วมกันที่จะสร้าง งาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นจึงเป็นโจทย์ที่สำคัญว่าวิธีการใดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ และนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จะสามารถพลิกฟื้นความยากจนของ ชุมชนต่างๆได้มากน้อยเพียงใดและจะสามารถพัฒนาไปสู่วิสาหกิจชุมชนได้อย่างไร ซึ่งวิสาหกิจชุมชนนั้น จะต้องประกอบกิจการด้วยคนในชุมชนทั้งในด้านการผลิตสินค้า การให้บริการและการเรียนรู้ การ พึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ด้วยการนำทุนที่มีอยู่ภายในชุมชนมาดำเนินการโดย ใช้รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม โดยคนในชุมชนจะต้องสามารถทำ ให้ทรัพยากรของชุมชนเกิด มูลค่าเพิ่มขึ้นและนำมาเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้ ซึ่งจะเห็นว่านโยบายหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผ่านมาประสบความสำเร็จนั้นคนในชุมชนได้รวมกลุ่มเพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ในค ครอบครั ว เช่นกัน แต่การที่หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จะนำไปสู่วิสาหกิจชุมชนที่แข็งแกร่งได้นั้น จำ เป็นต้องพัฒนา คนและพัฒนากระบวนการจัดการที่เข้มแข็ง สำหรับแนวทางการพัฒนาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่วิสาหกิจ ชุมชนนั้นมีรูปแบบการพัฒนา ซึ่งเป็นรอยต่อที่สำคัญเพราะหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์นั้นเป็น ระดับพื้นฐานของชุมชนซึ่งต่อเนื่องมาจากประชาคมของหมู่บ้านและตำบล ดังนั้นเมื่อต้องการพัฒนาหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มาสู่วิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาทุกระบบของชุมชน เช่น พัฒนาการดำเนินการ ด้านธุรกิจของชุมชน การร่วมทุนดำเนินการ และการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนเพื่อให้ชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง ต่อไป เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่วิสาหกิจชุมชนอย่างชัดเจน ถ้า ดับ ต่อไปจะเสนอถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และแนวทางการพัฒนาหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่วิสาหกิจชุมชน (กัญญาภรณ์ อินทวงศ์ 2550 : 21)

สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้นำ กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนแต่ละ ประเภท เพราะหากผู้นำกลุ่มสามารถสร้างกระบวนการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ก็จะสามารถ ส่งเสริม กลุ่มให้เข้มแข็งต่อไป ปัจจุบัน ภาครัฐได้ส รางนโยบายเพื่อให้เกิดทิศทางการพัฒนาระบบ เศรษฐกิจโดยเน้นด้านการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับ สถานประกอบการต่างๆตลอดจนผู้ที่ตกงาน อย่างไรก็ตามนโยบายของภาครัฐในการที่จะพลิกฟื้น สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจนี้จึงก่อเกิดแนวทางการดำเนินธุรกิจ ที่เหมาะสมกับประเทศไทยด้วยการนำ แนวคิดดั้งเดิมของคนไทยผสมผสานกับแนวคิดที่เป็นระบบการบริหารจัดการแนวทางใหม่เพื่อสร้างธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะแนวคิดด้านธุรกิจชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและ แนวคิดวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากแนวคิดดังกล่าวจึงเกิดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ

ชุมชนให้แข็งแกร่งเพื่อที่จะสามารถแข่งขันกับตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศได้มากขึ้น ภาครัฐจึงมีนโยบายการผลักดันจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กรวมทั้งแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรมด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารงานของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม มีการเน้นการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียน พร้อมกับลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และสนับสนุนการนำเครื่องจักรมาจดทะเบียนกรรมสิทธิ์เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการเพิ่มทุน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเดิมและเพิ่มโอกาสและทางเลือกด้านแหล่งเงินทุนให้ผู้ประกอบการใหม่เพื่อการสร้างรากฐาน การผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และการส่งออกต่อไป

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปี 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 56 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก งานไม้ งานจักสาน ปัญหาการพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ชุมชนที่เกื้อหนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากแนวทางการดำเนินงานไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่จะผสมผสานองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน ผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อชุมชน โดยเฉพาะในระยะยาวจะเกิดความขัดแย้งทั้งในมิติทางเศรษฐศาสตร์และมิติทางสังคมกว้างขึ้น เริ่มจากระหว่างบุคคล พัฒนาสู่สถาบันครอบครัว และกระจายสู่องค์กรต่างๆ ในชุมชน กลุ่มที่มีฐานความสัมพันธ์ของสมาชิกไม่เข้มแข็งเพียงพอ ก็มักจะประสบความล้มเหลว ด้านมิติทางสิ่งแวดล้อม ยังขาดการปลูกจิตสำนึกในการรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต รวมทั้งข้อผิดพลาดของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมาจากกล่าวได้ว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการดังกล่าว มีลักษณะการมองวิสาหกิจชุมชนที่แตกต่างกันใน 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะมองแบบแยกส่วน การมองลึก ขณะนั้นถือว่าปัญหาของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากส่วนใดส่วนหนึ่ง การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจึงแก้ไขเฉพาะส่วนนั้นๆ โดยไม่เข้าใจถึงความเชื่อมโยงไปยังส่วนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม การแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อปัจจัยที่ใช้เชื่อมโยงกัน ทางด้านการสนับสนุนหรือขัดแย้งกันจนทำให้เกิดปัญหาใหม่อยู่ เสมอๆ 2) ลักษณะมองแบบลดส่วน เป็นการมองปรากฏการณ์ของวิสาหกิจชุมชนในกระบวนการเชิงตัวเลข หรือเป็นข้อมูลเชิงสถิติโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่น หรือทำความเข้าใจในมิติอื่น ที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน การพยายามอธิบายปรากฏการณ์วิสาหกิจชุมชนในเชิงตัวเลข ทำให้มองข้ามปัจจัยทางธรรมชาติด้านองค์ประกอบของอุตสาหกรรมซึ่งเป็นที่มาของตัวเลขเหล่านั้นโดยเฉพาะปัจจัยเชิงคุณภาพในมิติทางสังคม 3) ลักษณะมองแบบกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นการอธิบายธรรมชาติของกระบวนการพัฒนาด้วยกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์แบบตายตัวและอธิบายเป็นกลไกการเกิดที่แน่นอน เช่น ธุรกิจไม่เติบโตเนื่องจากขายไม่ได้ไม่มีตลาดที่...ๆ ที่มีปัจจัยด้านศิลปะที่มีความสัมพันธ์และมีส่วนร่วมของกระบวนการดังกล่าวอยู่มีใช่น้อย การมองเห็นวิสาหกิจชุมชนแยกออกเป็นส่วนๆ ข้างต้น ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมองไม่เห็นถึงคุณค่าในมิติทางจิตวิญญาณของวิสาหกิจชุมชนที่มีพลวัตร มีความละเอียดอ่อนและมีชีวิตชีวา มิใช่มองเห็นวิสาหกิจชุมชนเป็นเรื่องของ

วัตถุดิบ กระบวนการผลิต ต้นทุน กำไร ฯลฯ ที่ไร้วิญญาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดการทำลายการบูรณาการขององค์กร สังคม และธรรมชาติของมนุษย์ กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่เอารอดเอาเปรียบกัน แสวงหาประโยชน์จากผู้ด้อยโอกาส เป็นสังคมบริโภคนิยมและแก่งแย่งแข่งขันในทางวัตถุ ขาดความจริงใจ ร่วมมือกันพัฒนาสังคมอุตสาหกรรมให้เป็นสังคมที่มีการอยู่ร่วมกัน แบ่งปัน และเอื้ออาทรซึ่งเป็นพื้นฐาน ธรรมชาติของมนุษย์

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ประกอบกับผู้วิจัยเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ซึ่งมีพื้นที่ตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปณิธานของมหาวิทยาลัยประการหนึ่งก็คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ต้องการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนได้นำไปปรับปรุงให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพ อันจะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ศึกษาระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและปัญหาการมีส่วนร่วม จำแนกตาม สถานภาพของสมาชิก

3. สมมติฐานการวิจัย

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วม และ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิก วิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อทราบถึงระดับปัญหา การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นำเสนอข้อมูลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้นำไปวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความยั่งยืนต่อไป

5. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีขอบเขตการวิจัย ตามประเด็นดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาทั้ง การมีส่วนร่วม และ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการ และ เกษตรจังหวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 56 กลุ่ม สมาชิกทั้งสิ้นจำนวน 1,398 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชน และ เกษตรจังหวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 375 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ 5% (ระดับ 0.05) ที่ระดับความเชื่อมั่น และสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนคือ สุ่มแบบแบ่งกลุ่ม คือ แบ่งตามพื้นที่ เป็น 16 อำเภอ สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากแต่ละอำเภอ ได้พื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 อำเภอ จากนั้นลงตามพื้นที่สุ่มแบบ บังเอิญ ตามสัดส่วนของประเภทกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือสถานภาพของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกเป็น ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ระดับการศึกษาของสมาชิก ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่ม ทุนจดทะเบียนเริ่มแรก แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การมีส่วนร่วม และ ปัญหา การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อยู่ระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2557 – สิงหาคม 2558

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมายถึง อุปสรรค มีผลให้ไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการในเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม การพิจารณาการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม การตั้งกฎกติกาในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม การ

กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่ม การวางแผนและจัดทำแผนการดำเนินธุรกิจกลุ่ม การคัดเลือกผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม และการกำหนดต้นทุนการผลิตสินค้าของกลุ่ม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การสนับสนุนด้านการเงินในการดำเนินงานกลุ่ม การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร / ประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม ผู้ประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม การควบคุมตรวจสอบการดำเนินธุรกิจกลุ่ม และการให้คำแนะนำในเรื่องที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษแก่กลุ่ม

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มในฐานะสมาชิก การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการผลิต / การแปรรูปเพิ่มขึ้น การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความคุ้นเคยสนิทสนมกับเพื่อนสมาชิก และการรับผลประโยชน์ที่ทำให้เป็นที่นับถือของคนในชุมชนมากขึ้น

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ การทำงานเพื่อติดตามผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม การประเมินผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มในรอบปี การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม และ การประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม

ประเด็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การประชุมของกลุ่มเพื่อการวางแผนมีไม่บ่อยครั้ง กลุ่มขาดความรู้ด้านการวางแผน กลุ่มมีการวางแผนการตลาดไม่ต่อเนื่อง กิจกรรมของกลุ่มไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก กลุ่มขาดการประชาสัมพันธ์จึงมีสมาชิกบางคนไม่เข้าใจเป็นเหตุให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรม คณะกรรมการกลุ่มไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่ได้ฝึกฝนให้กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่ให้โอกาสสมาชิกได้ไปรับความรู้จากหน่วยงานของรัฐ คณะกรรมการไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ของกลุ่มฯ สมาชิกไม่ได้เข้าร่วมประชุม เนื่องจากเวลาว่างไม่ตรงกัน และสมาชิกไม่ได้เสนอความคิดเห็นในการประชุม สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้าร่วมการจัดทำแผนการทำกิจกรรม จึงทำให้สมาชิกมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน

ประเด็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การประชุมของกลุ่มชี้แจงการดำเนินงานไม่บ่อยครั้ง กลุ่มขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น กลุ่มขาดวัตถุดิบเป็นบางช่วงเวลา ต้องการหาความรู้เรื่องอื่น ๆ เสริมกิจกรรมของกลุ่มฯ ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมีเฉพาะช่วง ผลิตภัณฑ์สินค้าไม่ได้มาตรฐาน ราคาผลผลิตตกต่ำกลุ่มขาดตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์/ตลาดรองรับไม่แน่นอน คณะกรรมการไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนได้ คณะกรรมการขาดความรู้ด้านการบริหารองค์กร คณะกรรมการไม่สามารถหาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า สมาชิกกลุ่มมีงานประจำหรืออาชีพหลักจึงไม่มีเวลามาทำกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกมีเวลาปฏิบัติงานไม่ตรงกัน สมาชิกขาดความรู้ด้านการพัฒนาการแปรรูปและบรรจุผลิตภัณฑ์สมาชิกขาดทักษะและประสบการณ์ สมาชิกไม่มีโอกาสศึกษาดูงาน/อบรม/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในช่วงการเพาะปลูก และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในภาคการเกษตร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

1. ประวัติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. แนวคิดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับ OTOP
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.ประวัติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือ เรียกสั้น ๆ ว่าอยุธยา ตั้งอยู่ในเขตภาคกลาง เป็นที่ลุ่ม ไม่มีภูเขา แต่มีแม่น้ำสายใหญ่คือ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำเจ้าพระยาไหลมาบรรจบกันในลักษณะ ล้อมรอบเมือง ตัวจังหวัดเป็นเกาะที่มีบ้านเรือนปลูกเรียงราย หนาแน่นตามสองฝั่งแม่น้ำ อยุธยาห่างจาก กรุงเทพฯ ประมาณ 76 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,556 ตารางกิโลเมตร

แบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอนครหลวง อำเภอภาชี อำเภอบ้านแพรก อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางบาล อำเภอมหาราช อำเภอบางปะหัน อำเภอเสนา อำเภออุทัยอำเภอบางปะอิน อำเภอผักไห่ อำเภอท่าเรือ และอำเภอวังน้อย

กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างบริเวณที่แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก มาบรรจบกันเป็นทำเลเหมาะสมสามารถคมนาคมเส้นทาง การค้าขายทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นในอดีตกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นศูนย์กลาง ทางเศรษฐกิจการปกครอง และวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในภูมิภาคนี้ สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ.1893 มี พระมหากษัตริย์ปกครองสืบมา 33 พระองค์ รวม 33 รัชกาล โดยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศเป็นพระมหากษัตริย์ องค์สุดท้าย ก่อนเสียกรุงแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. 2310 รวมเวลาที่เป็นเมืองหลวงของประเทศ 417 ปี กำแพงเมืองพระนครศรีอยุธยา แรกสร้างด้วยดิน ต่อมาเปลี่ยนเป็นกำแพงอิฐในรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชา โดยกำแพงเมืองหนา 5 เมตร สูง 6 เมตร ยาวราว 12.5 กิโลเมตร มีป้อมปืนรอบเมือง 16 ป้อม ประตู 99 ประตู ในจำนวนนี้มีประตูน้ำ 20 ประตู ประตูเมือง 18 ประตู ประตูช่องกุด 61 ประตู มีคลองชักน้ำเข้ามาใช้ ภายในเมืองหลายสาย ซึ่งเป็นคลองสายหลักที่ขุดเป็นแนวเหนือ ใต้ 5 สาย แนวตะวันออกถึงตะวันตก มากกว่า 5 สาย มีถนนอิฐ และถนนดิน เป็นเส้นทางสัญจรทางบก ซึ่งส่วนมากจะสร้างขนานไปกับคลอง มีสะพานทั้งสิ้นกว่า 30 สะพาน สร้างด้วยไม้และอิฐ สะพานสร้างด้วยศิลาแลง และสะพานทออย่างละ 1 สะพาน พื้นที่นอกเมือง เป็นที่ราบลุ่มสำหรับการเกษตรกรรมมีคลองธรรมชาติและ คลองขุดเป็นเครือข่ายโยงใย

จำนวนมาก สองฝั่งแม่น้ำลำคลอง เป็นที่อยู่อาศัยของชาวเมือง สลับกับวัดวาอารามทั่วไป ประชาชนเหล่านี้ทำ อาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่เน้นการผลิตเพื่อตอบสนองชุมชนเป็นสำคัญ ตลาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าขายของพื้นเมือง คือตลาดน้ำ 4 แห่ง นอกเมือง 30 แห่ง ตลาดเหล่านี้ขายของสด เข้า เย็น และสิ่งของที่ผลิตเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ชาวอยุธยาส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ดังปรากฏ วัดในพระพุทธศาสนาทั้งวัดหลวงและวัดราษฎร์กว่า 500 แห่ง นอกจากนี้ยังมีศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นศาสนาของชาวต่างชาติ ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอีกจำนวนหนึ่ง ชาวต่างชาติเหล่านี้ ได้รับพระบรมราชานุญาตให้อยู่อาศัยนอกเมือง เช่น โปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส แวกจาม แวกมลายู และญี่ปุ่น เป็นต้นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นแหล่ง ชุมชนที่มีคนอยู่อาศัยมาหลายยุคหลายสมัย และเคยเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาจนถึง 417 ปี (ระหว่าง พ.ศ. 1893 - 2310) ก่อนหน้านั้นดินแดนนี้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรทวารวดี และอาณาจักรโบราณที่นักวิชาการส่วนมากเรียกว่าอโยธยาตามลำดับ ถึงแม้ว่าเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. 2310 ดินแดนนี้ก็ยังมีประชาชนอาศัยอยู่เรื่อยมา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ดังนั้น ขอกว่าประวัติความเป็นมาเป็น 4 ระยะคือ ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์

บริเวณนี้อยู่ในอาณาจักรทวารวดีระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลของขอม โดยมีเมืองละโว้ (ลพบุรี) เป็นเมืองหน้าด่าน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นอิสระจากอิทธิพลของขอม ในช่วงนี้ได้เกิดอาณาจักรใหม่ๆ อีกหลายรัฐ เช่น สุโขทัย ลานนา และล้านช้าง และก็ได้เกิดรัฐที่พัฒนาจากอาณาจักรเดิม เช่น อโยธยา สุพรรณ ภูมิ (สุพรรณบุรี) และนครศรีธรรมราช เป็นต้น

ดินแดนบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ซึ่งตกอยู่ใต้อิทธิพลของขอมว่า แคว้นละโว้ แล้ว ก็อาจกล่าวตามข้อเสนอของนักวิชาการกลุ่มหนึ่งว่า “แคว้นละโว้” (อโยธยา) พัฒนาขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองของแคว้นละโว้ (ทวารวดี) เดิมดินแดนบริเวณนี้ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งพงศาวดารเหนือกล่าวไว้ว่าในปี พ.ศ. 1587 พระเจ้าสายน้ำผึ้งได้พระราชทานพระเพลิงศพพระนางสร้อยดอกหมาก พระมเหสีซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงจีน ที่บางกะจะ และทรงสถาปนา บริเวณนั้นเป็น พระอาราม ให้ชื่อว่า วัดเจ้าพระนางเชิง

เมืองอโยธยาอยู่ที่ไหน ในเรื่องนี้พระเจ้าโบราณราชธานินทร์ ข้าหลวงมหาดไทยและเทศาภิบาลมณฑลอยุธยา ได้กล่าวไว้ในรายงานผลการชุดแต่งพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยาว่า มีเมืองเก่าอยู่ทางปากตะวันออกของเกาะเมือง แถวที่วัดสมณโกษ วัดกุฎีดาวและวัดศรีอโยธยา ต่อมาสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวเพิ่มเติมว่า เมืองอโยธยาเป็นเมืองที่ขอมตั้งขึ้นเมื่อปกครองที่เมืองลพบุรี ในบริเวณที่แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำเจ้าพระยามาบรรจบกัน เมืองนี้ในระยะแรกพื้นที่ยังลุ่มไม่เหมาะในการทำไร่ นา จึงเป็นเพียงเมืองหน้าด่านของเมืองลพบุรี ต่อมาเมื่อพื้นที่ค่อยดอนขึ้นจึงมีคนมาตั้งถิ่นฐานทำไร่ นา กลายเป็นชุมชนใหญ่แห่งหนึ่ง

เมืองอโยธยาตั้งอยู่ทางตะวันออกของเมืองอยุธยา ตัวเมืองมีลำน้ำตามธรรมชาติล้อมเป็นคูเมือง 3 ด้าน คือ ด้านเหนือ ตะวันออก และด้านใต้ ลำน้ำนี้คือ ลำน้ำป่าสักเดิม แต่เรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตอนที่ไหลผ่านด้านเหนือและตะวันออก เรียกแม่น้ำหันตราและคลองโพธิ์ ส่วนตอนที่ หักมุมมาเป็นคู

เมืองด้านใต้เรียก ลำน้ำแม่เปี้ย มาออกปากน้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำแม่เปี้ยตอนใต้วัดพญูเชิงลงมา ส่วนคูเมืองด้านตะวันตกนั้นขุดขึ้นคือ ลำคูชื่อหน้า

แคว้นละโว้ (อโยธยา) เจริญรุ่งเรืองมากในปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ดังปรากฏ หลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ ที่กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปรัตนนายกในปี พ.ศ. 1867 ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาถึง 26 ปี พระพุทธรูปองค์นี้มีขนาดใหญ่โตและสวยงามมาก ย่อมเป็นประจักษ์พยานให้เห็นว่าบริเวณนี้ต้องเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีพลังทางเศรษฐกิจด้วย จึงสามารถสร้างได้ แต่อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 1893 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้ย้ายมาสร้างเมืองหลวงใหม่ในบริเวณใกล้เคียงแสดงว่าคงจะเกิดอะไรขึ้นในบริเวณเมืองอโยธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีใน วันศุกร์ เดือน 5 ขึ้น 6 ค่ำ ปี พ.ศ. 1893 พระราชทานนามเมืองใหม่นี้ว่า “กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา มหาดิกลภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์” การที่พระองค์สามารถรวบรวมกำลังไพร่พลตั้งเมืองใหม่โดยปราศจากการสู้รบใดๆ อีก ทั้งยังสามารถยกกองทัพไปตีนครธม เป็นการท้าทายอำนาจของเขมร นอกจากนี้ยังโปรดให้ขุนหลวงพะงั่ว พื้มเหยือกกองทัพไปตีอาณาจักรสุโขทัยได้ด้วย ดังนั้นปัญหาที่น่าสับสนใจก็คือ พระองค์เป็นใครมาจากไหน เพราะเหตุใดจึงได้สร้างอาณาจักรใหม่ได้ โดยที่ผู้นำท้องถิ่นเดิมยอมรับให้พระองค์เป็นผู้นำต่อไป

ในพุทธศตวรรษที่ 19 นี้ บริเวณที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยอาณาจักรต่างๆ หลายอาณาจักร คือ ทางตอนเหนือ มีอาณาจักรล้านนา ต่ำลงมาก็เป็นอาณาจักรสุโขทัย ส่วนทางภาคใต้ก็เป็นอาณาจักรนครศรีธรรมราช ส่วนตอนกลางของประเทศนั้น มีอาณาจักรที่สำคัญ 2 อาณาจักร คือ ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นอาณาจักรสุพรรณภูมิ ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นอาณาจักรละโว้ (อโยธยา) หรืออาณาจักรอโยธยา

อาณาจักรสุพรรณภูมิ มีบ้านเรือนกระจายอยู่ตามลุ่มแม่น้ำท่าจีน แม่งลอง และเพชรบุรี มีเมืองสำคัญ คือ เมืองสุพรรณบุรี เมืองแพรกศรีราชา (ในจังหวัดชัยนาท) เมืองราชบุรี เพชรบุรี สิงห์บุรี ตามหลักฐานจากศิลาจารึกหลักที่ 1 กลุ่มเมืองในอาณาจักรสุพรรณภูมินี้เคยอยู่ใต้อำนาจของพ่อขุนรามคำแหง แต่เนื่องจากกลุ่มนี้มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น และคงมี อำนาจทางทะเลด้วยจึงอยู่ได้อิทธิพลของอาณาจักรสุโขทัยไม่นาน อย่างนานที่สุดก็คงภายหลังจากพ่อขุนรามคำแหงสวรรคต อาณาจักรสุพรรณภูมิคงพยายามสลัดอำนาจของสุโขทัยและสร้างความเป็นใหญ่ให้กับตนโดยการไปเป็นพันธมิตรกับอาณาจักรละโว้ (อโยธยา) อาณาจักรละโว้ (อโยธยา) เป็นอาณาจักรเก่าแก่ เคยเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมทวารวดี และขอม อาณาจักรนี้มีใต้อิทธิพลของอาณาจักรสุโขทัย เพราะมีได้ปรากฏชื่อเมืองทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง แต่ก็คงเป็นเครือญาติกับทางสุโขทัย เมืองที่สำคัญของอาณาจักรละโว้ ก็คือ เมืองละโว้ เมืองอโยธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้น พระองค์จะต้องมีความสัมพันธ์กับศูนย์กลางที่สำคัญในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา คือ อาณาจักรสุพรรณภูมิ และอาณาจักรละโว้ (อโยธยา) เป็นแน่ เพราะจะเห็นได้จากกรณีที่ เมื่อพระองค์ได้สถาปนากรุงศรีอยุธยาแล้ว พระองค์ได้โปรดให้พระราเมศวร พระราชโอรสไปปกครองเมืองละโว้ (ลพบุรี) และให้ขุนหลวงพะงั่ว พื้มเหยือกไปปกครองเมืองสุพรรณบุรี ถ้าพระองค์มิได้มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรทั้งสองแล้ว ผู้นำเดิมคงไม่ยินยอมแน่ๆ ดังนั้นพระองค์คงจะเป็นราชโอรสของอาณาจักรละโว้ (อโยธยา) ได้อภิเษกกับเจ้าหญิงแห่งอาณาจักรสุพรรณภูมิ ได้เสด็จมาครองเมืองเพชร ในฐานะเมืองลูกหลวง ก่อนมาสร้างกรุงศรีอยุธยา เมื่อ

พระราชบิดาสวรรคตแล้วพระองค์ได้เสวยราชสมบัติในแคว้นละโว้ หลังจากนั้นได้เสด็จมาประทับ อยู่
 แถบในเมืองอโยธยา ระยะเวลาหนึ่ง แล้วก็สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของราชอาณาจักร
 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางอันศักดิ์สิทธิ์ของราชอาณาจักร
 ใหม่ พระองค์ทรงรับเอาความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชาจากเขมร โดยสถาปนาพระนาม
 ของกษัตริย์ตามแบบเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ทรงประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์-สัตยาตามแบบเขมร
 แต่อย่างไรก็ตามภายหลังจากรัชกาลของพระองค์แล้ว ก็เกิดการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างราชวงศ์
 สุพรรณภูมิและราชวงศ์อู่ทอง แต่การแย่งชิงเป็นการเข้ามามีอำนาจในกรุงศรีอยุธยา มิใช่เพื่อแยกตัว
 ออกไปจากอาณาจักร กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยนานถึง 417 ปี ซึ่งเป็นเมืองหลวงที่มีอายุนาน
 ที่สุดในปัจจุบัน (พ.ศ. 2525) ทั้งนี้เป็นเพราะกรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดีทั้งทางด้านยุทธศาสตร์ ด้าน
 เศรษฐกิจ และการเมือง ทางด้านยุทธศาสตร์ กรุงศรีอยุธยามีลักษณะเป็นเกาะมีแม่น้ำล้อมรอบ ทางด้าน
 เหนือคือแม่น้ำลพบุรีเก่า ทางด้านตะวันตกและด้านใต้คือแม่น้ำเจ้าพระยาและทางด้านตะวันออกคือแม่น้ำ
 น้ำป่าสัก ลักษณะเช่นนี้เป็นเกราะป้องกันศัตรูได้ดี ส่วนรอบนอกเกาะเมืองมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม น้ำ
 ท่วมในฤดูน้ำหลากซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการตั้งทัพของศัตรู ทางด้านเศรษฐกิจ กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่บริเวณ
 ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ อันเกิดจากการทับถมของตะกอน ทำให้บริเวณนี้เหมาะแก่การเพาะปลูก
 นอกจากนี้ที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยายังเป็นที่รวมของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และ แม่น้ำลพบุรี ซึ่ง
 เป็นผลให้ชาวอยุธยาสามารถติดต่อค้าขายกับหัวเมืองในภาคกลาง และภาคเหนือได้สะดวก อีกทั้งยังอยู่
 ใกล้อ่าวไทย จึงทำให้กรุงศรีอยุธยากลายเป็นเมืองที่ควบคุมการค้าต่างประเทศ เพราะกรุงศรีอยุธยาเป็น
 ที่รวมของสินค้าของป่าจากเมืองต่างๆ จากการทำอยู่ใกล้อ่าวไทยยังทำให้กรุงศรีอยุธยาสามารถควบคุม
 การติดต่อระหว่างหัวเมืองภายในทวีปกับต่างประเทศด้วย ถึงแม้ว่าที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยาจะดีเพียงใดก็
 ตาม ตลอดจนระยะเวลาที่ร่อยกว่าปีกรุงศรี-อยุธยาต้องเผชิญกับการทำสงครามหลายครั้ง สงครามที่ประชิด
 กรุงศรีอยุธยาที่สำคัญที่สุดในปี พ.ศ. 2112 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราช เป็นผลให้กรุงศรีอยุธยาต้องตก
 เป็นเมืองขึ้นของพม่านานถึง 15 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2127 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึง สามารถ
 ประกาศอิสรภาพได้และมีกษัตริย์สืบต่อกันมาอีก 183 ปี จนถึงรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศน์ กรุงศรี
 อยุธยาต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า อีกครั้งในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310 ซึ่งเป็นความสูญเสียครั้ง
 ยิ่งใหญ่ที่ กรุงศรีอยุธยาไม่สามารถอ้างความเป็นเอกราชอีกต่อไป

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแล้ว มีกษัตริย์สืบต่อกันมา 33
 พระองค์ พระมหากษัตริย์ได้ประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ กัน ทั้งทางด้านการป้องกันประเทศให้พ้น
 ภัยจากอริราชศัตรู การปกครองบ้านเมือง การรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมและความสงบสุขในสังคม ก
 าร
 ทำนุบำรุงศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรมต่างๆ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย เป็น
 มรดกตกทอดมายังอนุชนในรุ่นปัจจุบัน อาทิ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงพระปรีชาสามารถมองการณ์
 ไกลในการเลือกทำเลที่ตั้งเมืองหลวง และสามารถสร้างความเชื่อเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ให้
 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงเป็นกษัตริย์นักปกครองที่วางรากฐานรูปแบบการปกครองอาณาจักรให้
 เป็นปึกแผ่นมั่นคง ใช้ติดต่อกันมาถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ
 นเรศวรมหาราชทรงเป็นกษัตริย์นักรบที่หาผู้ใดเทียบได้ยาก ทรงกล้าหาญในการประกาศ อิสรภาพและ
 ยังนำกองทัพไปรบถึงดินแดนพม่า เป็นต้น

พระมหากษัตริย์ทั้ง 33 พระองค์นี้ ทรงปกครองอาณาจักรสืบต่อกันมา 417 ปี คิดเฉลี่ยแล้วแต่
 ละพระองค์ปกครองประมาณ 12 - 13 ปี แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า กษัตริย์ที่ปกครองต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมี

16 พระองค์ ในจำนวนนี้ที่ปกครองระยะสั้นที่สุด คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย ปกครองเพียง 3 - 4 วัน เท่านั้น ก็ถูกยึดอำนาจ และมีพระมหากษัตริย์ที่ปกครองไม่ครบ 1 ปี ถึง 6 พระองค์ พระมหากษัตริย์ที่ถูกยึดอำนาจเหล่านี้สืบเนื่องจากขึ้นครองราชย์ในขณะทรงพระเยาว์บางพระองค์ไม่มีฐานอำนาจที่มั่นคงพอ ไม่มีความสามารถพอในการรบจึงไม่เป็นที่นับถือศรัทธาของเหล่าขุนนาง ส่วนพระมหากษัตริย์ที่ ปกครองนานเกินเกณฑ์เฉลี่ยมี 17 พระองค์ ในจำนวนนี้ที่ปกครองนานเกิน 25 ปี ซึ่งสามารถทำให้พระมหากษัตริย์มีฐานอำนาจที่มั่นคงสามารถประกอบกรณียกิจต่างๆ ในการทำนุบำรุงราชอาณาจักร มีเพียง 5 พระองค์ คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 แล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ประกาศอิสรภาพและขับไล่พม่าออกไปจากแผ่นดินไทย ทรงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงธนบุรี แล้วโปรดให้กวาดต้อนชาวอยุธยาไปเป็นกำลังสำคัญที่กรุงธนบุรีกรุงศรีอยุธยาที่เคยรุ่งเรืองบัดนี้ถูกปล่อยให้ทรุด แต่อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็โปรดให้มีการประมุขค้นหาทรัพย์สินสมบัติที่ชาวอยุธยาฝังไว้ก่อนกรุงแตก เป็นผลให้ชาวอยุธยาได้หนีออกจากป่ามาตั้งบ้านเรือนรอบๆ เกาะเมือง ในขณะเดียวกันก็ทำให้โบราณสถานถูกรื้อทำลาย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2325 แล้ว ได้โปรดให้รื้ออิฐจากกำแพงเมือง เชิงเนินป้อมปราการต่างๆ ที่กรุงเก่าไปสร้างพระราชวังใหม่เพราะขณะนั้นทรงริบเร่งในการสร้างเมืองใหม่ จึงไม่สามารถเผาอิฐได้ทันใช้งาน ประกอบกับเพื่อเป็นการทำลายป้อมปราการเมืองเก่าไม่ให้เป็นประโยชน์แก่ข้าศึกที่ยกมาตีกรุงเทพฯ การรื้ออิฐในครั้งนั้นจึงเป็นการทำลายซากกำแพงเมือง ป้อมปราการต่างๆ ประกอบกับการที่ประชาชนอพยพไปสู่อำเภอเมืองหลวงใหม่ จึงทำให้กรุงศรีอยุธยาถูกทอดทิ้งแต่อย่างไรก็ตามคนไทยในยุคนั้น ยังมีความรู้สึกเสียตายนความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยา ดังจะเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท สมเด็จพระอนุชาธิราชในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่กล่าวไว้ว่า “อันถนนหนทางมรรคา คิดมาก็เสียตายทุกสิ่งอัน ร้านเรียบเป็นระเบียบด้วยรูกษา ชายของนานาทุกสิ่ง ทั้งพิธีปีเดือนคืนวัน สารพันจะมีอยู่อัตราดูใดก็ได้เล่นกระเซมสุข แสนสนุกทั่วเมืองหรรษา ตั้งแต่นี้แลหนา ออกา อยุธยา จะสาบสูญไป จะหาไหนได้เหมือนกรุงแล้ว ดั่งดวงแก้วอันสิ้นแสงใส นับวันแต่จะยับยับไป ที่ไหนจะคืนคงมา”

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้าง “กรุงเทพฯพระมหานครอมรรัตนโกสินทร์” เป็นเมืองหลวง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระนครศรีอยุธยาก็เป็นเพียงเมืองจัตวา เมืองหนึ่งขึ้นกับกรุงเทพฯ และในเวลาต่อมาเรียกกันว่า “เมืองกรุงเก่า”

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้รื้อศิลาแลงตามวัดร้างไปสร้างพระอารามใหม่ที่กรุงเทพฯ พระนครศรีอยุธยาจึงถูกทำลายอีกครั้ง ดังนั้นสภาพเกาะเมืองที่เคยเต็มไปด้วยปราสาทราชวัง วัดวาอาราม บ้านเรือนประชาชน จึงถูกทอดทิ้งให้เป็นป่ากร้าง ดังที่บาทหลวงปาลเลกัวซ์ ได้บันทึกการเดินทางผ่านอยุธยาในสมัย รัชกาลที่ 3 โดยสรุปว่า เมื่อไปถึงอยุธยาจะเห็นเจดีย์สี่คร่ำคร่าไปตามกาลเวลาชุกชุกแหลม ต้นไม้อายุด้วยร้อยๆ ปี แผ่กิ่งก้านสาขาปกคลุมโบราณสถาน เมื่อใกล้อยุธยาแม่น้ำแบ่งเป็นสายๆ เป็นคลองหลายคลอง ตัวนครจึงเป็นเกาะคล้ายถุงเงินเงิน โบราณสถานที่น่าอัศจรรย์ก็คือ พระบรมมหาราชวังและวัดหลวง โบราณสถานต่างๆ ถูกต้นไม้ปกคลุมหมดจนกลายเป็นที่อยู่ของนกเค้าแมว แร้ง เป็นที่ฝังมหาสมบัติเมื่อคราวอยุธยาแตก มีการขุดค้นอยู่เนืองๆ

ตัวเมืองกรุงเก่าในขณะนั้นตั้งอยู่โดยรอบเกาะเมือง มีพลเมืองทั้งคนไทย จีน ลาว มลายู

ประมาณ 40,000 คน พลเมืองเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำรอบเกาะเมืองเพื่อสะดวกในการดำรงชีวิตทั้งการอุปโภคและบริโภค การคมนาคม การเกษตรกรรม ตลอดจนการพึ่งพิงการระบายสิ่งโสโครก ส่วนทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน วัดยังคงเป็นศูนย์กลางชุมชนกันทางสังคม ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีที่สำคัญ เป็นศูนย์กลางการศึกษา วัดที่สำคัญในระยะแรก เช่น วัดพนัญเชิง วัดสุวรณดาราราม วัดกษัตราธิราช วัดเชิงท่า วัดแมนางปลื้ม และวัดรอบนอกเกาะเมืองที่ไม่ถูกพม่าทำลาย

ถึงแม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะเป็นกรุงเก่าไปแล้ว แต่ชาวเมืองหลวงตลอดจนพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ในพระบรมราชวงศ์จักรียังรำลึกถึงกรุงเก่าอยู่เสมอ ในทุกๆ ปี พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์จะเสด็จมาทอดกฐิน นอกจากนี้จากจดหมายเหตุปรากฏว่าราชกาลที่ 4 โปรดให้เกณฑ์ไพร่ไปขุดดินเหนียวที่บางขวดเพื่อนำไปปั้นรูปเทวดา พระอินทร์ ครุฑ ในงานบำเพ็ญพระราชกุศล งานพระศพ เป็นต้น

กรุงเก่าได้รับความสนใจในการบูรณะ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยโปรดให้บูรณะพระราชวังใหม่ พระราชทานนามว่า วังจันทระเกษม เพื่อเป็นที่ประทับเวลาแปรพระราชฐานเสด็จประพาสกรุงเก่า

กรุงเก่าในสมัยเป็นมณฑล กรุงเก่าได้กลายเป็นเมืองสำคัญอีกครั้งหนึ่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงจัดการปกครองหัวเมืองแบบมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ. 2438 พระองค์ทรงจัดตั้ง “มณฑลกรุงเก่า” โดยรวมหัวเมือง 8 เมือง เข้าด้วยกัน อันมีเมืองกรุงเก่า เมืองอ่างทอง เมืองสระบุรี เมืองลพบุรี เมืองพระพุทธบาท เมืองพรหมบุรี เมืองอินทรีบุรี และเมืองสิงห์บุรี โดยตั้งสถานที่ทำการของมณฑลกรุงเก่าที่เมืองกรุงเก่า ในระยะเวลานี้ได้มีการบูรณะหลายด้านจนเป็นผลให้มีประชาชนอาศัยหนาแน่นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

รัชกาลที่ 5 โปรดให้บูรณะพระราชวังจันทระเกษมเป็นสถานที่ราชการ โดยจัดให้พระที่นั่งพิมานรัตยา เป็นศาลาว่าการข้าหลวงเทศาภิบาล พลับพลาจตุรมุข เป็นศาลาว่าการเมือง ตึกใหญ่มุมกำแพงด้านเหนือ เป็นศาลาว่าการอำเภอ อกบรุ้ง ทรงซ่อมโรงช้างให้เป็นที่คุ่มขังนักโทษ โรงละครหน้าพลับพลาจตุรมุขเป็นที่ทำการศาลมณฑล ส่วนตึกหน้าพระที่นั่งพิมานรัตยาเป็นศาลเมืองและคลังเก็บราชพัสดุ นอกจากนี้ในรัชกาลต่อๆ มายังได้ตั้งหอทะเบียน ไปรษณีย์ สถานีตำรวจภูธร ในบริเวณด้านใต้ถัดจากพระราชวังจันทระเกษมลงมา

ชีวิตชาวกรุงเก่าในสมัยพระพุทธเจ้าหลวง ได้อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตามเรือนแพ หรือมีฉะนั้นก็อยู่ในเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เรียกว่า “หัวรอ” เป็นบริเวณที่แม่น้ำป่าสักและแม่น้ำลพบุรีมาประสมกัน บริเวณหัวรอเป็นเสมือนหัวใจของชาวกรุงเก่า เป็นทั้งที่อยู่อาศัย ชุมทางการค้าขาย สถานที่ราชการ และวัดหลายวัด เป็นต้น นอกจากนี้กรุงเก่ายังอาศัยอยู่บริเวณวัดพนัญเชิงด้วย

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นจังหวัด ดังนั้น ในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 เมืองกรุงเก่า จึงเปลี่ยนเป็น “จังหวัดกรุงเก่า” ซึ่งใช้เรียกเช่นนี้เรื่อยมา จนกระทั่งในรัชกาลที่ 7 จึงเปลี่ยนชื่อมณฑลกรุงเก่าเป็น “มณฑลอยุธยา” เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2469 และเปลี่ยนชื่อจังหวัดกรุงเก่าเป็น “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ส่วนชื่อกรุงเก่า คงเป็นชื่อเรียกอำเภอกว่า อำเภอกองเก่า จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2500 เมื่อมีการบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อเตรียมต้อนรับอนุ นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย จึงได้มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอกองเก่า เป็นอำเภอพระนครศรีอยุธยา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน เป็นที่ตั้งของเมืองหลวงของแคว้นอโยธยา เป็นที่ตั้งเมืองหลวงของราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาถึง 417 ปี หลังจากนั้นแม้ว่ากรุงจะแตก เมืองหลวงจะย้ายไปอยู่ที่อื่น กรุงศรีอยุธยาจะกลายเป็นกรุงเก่า และเป็นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบันก็ตาม แต่ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ในความทรงจำของคนไทยตลอดกาล

จังหวัดอยุธยาอยู่ในเขต 2 ของการส่งเสริมการลงทุน มีนิคมอุตสาหกรรม 3 แห่งได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอินนิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า(ไฮเทค)และนิคมอุตสาหกรรม มสพรัตน์ นครและมิเขตประกอบการอุตสาหกรรม2แห่ง ได้แก่เขตประกอบการอุตสาหกรรมแพคตอรีแลนด์วังน้อยและเขตประกอบการอุตสาหกรรมบริษัทสวนอุตสาหกรรมโรจนะจำกัด(มหาชน)

มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการในปีงบประมาณ 2553 จำนวน 1,848 โรงงาน โดยเป็นโรงงานที่อยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 538 โรงงานและเป็นโรงงานที่อยู่นอกนิคมอุตสาหกรรม 1,310 โรงงาน มีเงินทุนรวม 297,610.56 ล้านบาทและมีการจ้างงาน 234,466 คน

จังหวัดอยุธยาเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทำให้การเดินทางสะดวกทั้งทางรถยนต์ไฟและทางเรือมีผู้ประกอบการจัดตั้งโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรครั้งสินค้าขนาดใหญ่ ห้องเย็นและกิจการโรงสีในจังหวัดเป็นจำนวนมากเพื่อจัดเก็บสินค้าและแปรรูปสินค้าเพื่อส่งไปยังกรุงเทพฯและส่งออกไปยังต่างประเทศโดยธุรกิจดังกล่าวส่วนใหญ่ ตั้งกระจายอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา บางปะอินวังน้อย และอุทัยนอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และขนาดกลางอยู่ในเขตชุมชนร่วมกัน สินค้าสำคัญของจังหวัด ได้แก่ สินค้าเกษตร เช่น ข้าว มะม่วง ส้มเขียวหวาน กัญชงน้ำ ว่า ไก่ เป็ด สุกร โคกระบือ สัตว์น้ำจืดไม้แปรรูปและสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง

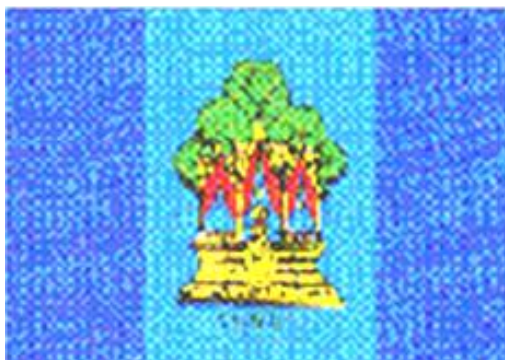
สัญลักษณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ตราประจำจังหวัด

ดวงตราประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปหอยสังข์ประดิษฐานอยู่บนพานแว่นฟ้าภายในปราสาทใต้ต้นหมัน ดวงตราประจำจังหวัดนี้มาจากตำนานการสร้างเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเล่ากันว่าในปี พ.ศ. 1809 โรคห่าระบาดจนผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก พระเจ้าอู่ทองจึงอพยพย้ายผู้คนออกจากเมืองเดิมมาตั้งเมืองใหม่ที่ตำบลหนองโสนซึ่งมีแม่น้ำล้อมรอบ ระหว่างที่ปักเขตราชวัติฉัตรธง ตั้งศาลเพียงตา กระทำพิธีกลบบัตรสมเพลิง ปรับสภาพพื้นที่เพื่อตั้งพระราชวังอยู่นั้น ปรากฏว่าเมื่อขุดมาถึงใต้ต้นหมันได้พบหอยสังข์ทักษิณาวัตรบริสุทธ์ พระเจ้าอู่ทองทรงโสมนัสในศุภนิมิตนั้นจึงสร้างปราสาทน้อยขึ้นเป็นที่ประดิษฐานหอยสังข์ดังกล่าว

2. ธงประจำจังหวัด

ธงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แบ่งออกเป็น 3 แถบเท่าๆ กัน มี 2 สี โดยมีสีฟ้าอยู่ตรงกลางขนาดด้วยสีน้ำเงินซึ่งเป็นสีประจำภาค 1 ทั้งสองข้าง กลางธงแถบสีฟ้ามีตราประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นรูปปราสาทสังข์ทักษิณาวัตรใต้ต้นหมัน คั่นธงมีแถบสี เหลืองและสี ฟ้า 2 แถบ

3. ต้นไม้ประจำจังหวัด

ต้นไม้ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้นหมันเป็นพันธุ์ไม้ตระกูล Boraginaceae เป็นต้นไม้ขนาดปานกลาง สูงราว 60 ฟุต ลำต้นลักษณะคล้ายกระบอง เนื้อไม้สีเทาปนสีน้ำตาล มีความแข็งปานกลางเปลือกหนาประมาณ 1/2 นิ้ว สีเทาปนน้ำตาลซึ่งมีรอยแตกยาวไปตามลำต้น ใบยาวประมาณ 5 นิ้ว กว้างประมาณ 3 นิ้ว เป็นรูปไข่โคนใบคล้ายรูปหัวใจ ดอกสีขาว ผลเป็นพวงสีเขียวเมื่อสุก ต้นหมันชอบขึ้นในป่าทั่วไปในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม้ประเภทนี้ปกติไม่นิยมใช้ประโยชน์ ต้นหมันเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพราะในประวัติศาสตร์ เมื่อพระเจ้าอู่ทองย้ายเมืองมาตั้งที่ตำบลหนองโสนได้ขุดพบสังข์ทักษิณาวัตร 1 ขอน อยู่ใต้ต้นหมันอันเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด

เขตการปกครอง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 209 ตำบล 1,459 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 31 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 121 แห่ง

ตารางแสดงจำนวนหน่วยการปกครองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อำเภอ	จำนวน						
	ตำบล	หมู่บ้าน	อบจ.	เทศบาลนคร	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	อบต.
พระนครศรีอยุธยา	21	121	1	1	1	-	13
ท่าเรือ	10	84		-	-	2	9
นครหลวง	12	74	-	-	-	2	6
บางไทร	23	136	-	-	-	2	9
บางบาล	16	111	-	-		2	4
บางปะอิน	18	149	-	-	-	9	9
บางปะหัน	17	94	-	-	-	1	10
ผักไห่	16	129	-	-	1	1	8
ภาชี	8	72	-	-	-	1	7
ลาดบัวหลวง	7	58	-	-	-	2	6
วังน้อย	10	68	-	-	1	-	9
เสนา	17	118	-	-	1	4	9
บางซ้าย	6	53	-	-	-	1	4
อุทัย	11	107	-	-	-	1	11
มหาราช	12	58	-	-	-	2	5
บ้านแพรก	5	27	-	-	-	1	2
รวม	209	1,459	1	1	4	31	121

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประชากรรวม 803,773 คน เป็นชาย 387,518 คน เป็นหญิง 416,255 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จำนวน 140,377 คน และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอบ้านแพรก จำนวน 9,094 คน

ตารางแสดงจำนวนประชากรภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม	จำนวน ครัวเรือน
พระนครศรีอยุธยา	67,271	73,106	140,377	49,610
ท่าเรือ	22,659	24,856	47,515	17,401
นครหลวง	17,476	19,245	36,721	16,156
บางไทร	23,463	24,357	47,820	14,640
บางบาล	16,633	17,909	34,542	11,671
บางปะอิน	49,096	53,695	102,791	49,536
บางปะหัน	20,029	21,657	41,686	13,760
ผักไห่	20,198	21,580	41,778	13,733
ภาชี	15,038	16,002	31,040	9,865
ลาดบัวหลวง	19,187	19,742	38,929	12,483
วังน้อย	34,742	36,550	71,292	29,815
เสนา	32,355	34,571	66,926	21,693
บางซ้าย	9,603	9,830	19,433	5,793
อุทัย	24,150	25,963	50,113	21,648
มหาราช	11,315	12,401	23,716	8,244
บ้านแพรก	4,303	4,791	9,094	3,303
รวม	387,518	416,255	803,773	299,351

ที่มา : ระบบสถิติทางการทะเบียน กรมการปกครอง ณ มกราคม 2558

วิสัยทัศน์

อุทยานประวัติศาสตร์น่าเที่ยว น่าอยู่ ก้าวสู่สากล

เป้าประสงค์รวม

1. เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่น่าท่องเที่ยวระดับสากล
2. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. ภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์

ปี 2557

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการสู่มาตรฐานสากล

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : พัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : พัฒนาภาคการผลิต ภาคการค้าและบริการ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

พันธกิจ

1. นำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์
2. ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมในสังคม
3. จัดให้มีการคุ้มครอง ปกป้อง ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง
4. จัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้า รวดเร็ว และมีคุณภาพ
5. จัดให้มีการส่งเสริม อดหนุน และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีขีดความสามารถพร้อมที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวง/ทบวง/กรม
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นของรัฐมอบหมาย หรือที่มีกฎหมายกำหนด

ลักษณะเด่นของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดอยุธยา

อำเภอบางบาลเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีศูนย์ถ่ายทอดความรู้เกษตรและท่องเที่ยวแบบพอเพียง ท้าวไร่ไหว้พระ9วัด เป็นแหล่งดินที่เหมาะสมในการทำอัญมณีเป็นอย่างดีอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในพื้นที่จะผลิตรูปหอมเคมีภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์กรอบรูปโดยใช้แรงงานคนในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่คนวัยทำงานในพื้นที่จะทำงานโรงงานในแถบใกล้เคียงส่วนผู้สูงอายุจะมีการรวมกลุ่มการผลิตที่มีความเข้มแข็ง

อำเภอบางปะอิน มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงคือพระราชวังบางปะอินวัดชนอนเหนือ- ใต้เป็นแหล่งชมค้างคาวที่มีจำนวนนับหมื่นตัว เป็นอำเภอที่ได้รับผลกระทบในเรื่องปัญหามลพิษและน้ำเสียเนื่องจากเป็นแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม

อำเภอเสนาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมการผลิตรองเท้า โดยมีโรงงานผลิตรองเท้าแพนตั้งอยู่นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมเครื่องมือแพทย์ มีธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ขนาดเล็กเกิดขึ้น เช่น ห้างพักอพาร์ทเมนท์ บ้านเช่า เพื่อรองรับแรงงานย้ายถิ่นมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ ตลาดน้ำอำเภอเสนาและตลาดเทศบาลเจ้าเจ็ดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง

อำเภอบางปะหัน มีธุรกิจที่โดดเด่น คือ เกษตรแปรรูป ผักปลอดสารพิษ สมุนไพร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้เปรียบด้านวัตถุดิบ และมีตลาดบางปะหันเป็นตลาดสินค้าพืชผลทางการเกษตรที่ชาวบ้านนำมาขายกันเอง

อำเภอผักไห่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือตลาดลาดชะโด เป็นตลาดร้อยปีมีรูปแบบของตลาดแบบโบราณมีเรือนำเที่ยวและอาคารไม้ที่ยาวที่สุดในประเทศที่โรงเรียนท่าชะโดแต่มีปัญหาน้ำท่วมทุกปีๆ ละ 3-4 ครั้ง ทำให้ทำนาได้น้อยประมาณ 1-2 ครั้งต่อปี

อำเภอท่าเรือเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้แก่โรงหิน โรงปูน โรงงานน้ำมันพืชโรงสี โรงงานอาหารสัตว์เป็นต้นแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ธุรกิจที่โดดเด่นในพื้นที่คือธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ บ้านเช่า หอพัก มีตลาดท่าเรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

อำเภอบางไทรมีสนามกอล์ฟขนาดใหญ่ ทำให้คนในพื้นที่มีงานทำ มีการจัดทำหมู่บ้าน Home stay เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้มีธุรกิจร้านอาหารและธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ตามมา

อำเภอบางซ้ายมีพื้นที่ติดกับจังหวัดสุพรรณบุรีค่อนข้างไกลจากตัวอำเภอเมืองพื้นที่ส่วนใหญ่ทำนาและเกษตรอินทรีย์ ทำให้มีให้ธุรกิจโรงสีข้าวโรงงานผลิตปุ๋ยและธุรกิจค้าส่งสินค้าเกษตร นอกจากนี้ยังมีเครื่องเบญจรงค์ที่มีชื่อเสียงทั้งในด้านราคาและคุณภาพ

2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เนื่องจากจังหวัดอยุธยาเป็นเมืองท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดร้านค้าหรือกลุ่มวิสาหกิจรายย่อย / ชุมชนเกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเช่นร้านขายของที่ระลึกปลาตะเพียนसान ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดวัฒนธรรม / ประเพณีไทยที่คนโบราณมักจะซื้อปลาตะเพียนसानให้กับเด็กแรกเกิด เพื่อให้เด็กมีความมานะเพียรพยายามดังเช่นปลาตะเพียนแต่สมัยนี้ไม่เป็นที่นิยมแล้วมักจะซื้อเพื่อตกแต่งบ้านมากกว่า

ร้านค้าขนาดเล็กในลักษณะนี้มักเป็นผลิตสินค้าโดยใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น เน้นการใช้ฝีมือ ความปราณีต ในการผลิตด้านการตลาดยังไม่สามารถหาตลาดเองได้ต้องอาศัยภาครัฐให้การสนับสนุน แต่เนื่องจากเป็นสินค้าที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยแต่มีคู่แข่งน้อย

วิสาหกิจชุมชนที่ลงทะเบียนใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. เขต อำเภอผักไห่ จำนวน 15 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. จักรสาน
 2. ขนมหวาน
 3. กลุ่มสตรี
 4. เกษตร
 5. อาหารแปรรูป

2. เขต อำเภอนครหลวง จำนวน 27 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. มีดอรัญญิก
 2. อาหารแปรรูป
 3. กระจเป่า เครื่องจักรสาน
 4. เพาะเห็ด
 5. ทอผ้าขาวม้า
 6. ฟาร์มตัวอย่างในพระราชดำรินองสูงเท่า

3. เขต อำเภออุทัย จำนวน 15 แห่งประกอบด้วย

- ประเภท
1. อุตสาหกรรม
 2. อาหารแปรรูป
 3. เครื่องทอเสื้อผ้าสำเร็จรูป
 4. กองทุนหมู่บ้านสตรีอุทัย

4. เขต อำเภอเสนา จำนวน 58 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. อาหารแปรรูป
 2. ผ้าสกรีนลาย ศิลปวัฒนธรรมอยุธยา
 3. หัตถกรรมบ้านใหญ่
 4. กลุ่มทำขนมไทย
 5. แชมพูสมุนไพรแม่ทองใบ
 6. บ้านเรือนไทยย่อส่วน
 7. สานส้มไก่อ
 8. กระจเป่าหนัง

9. ไม้กวาด
 10. กลุ่มแม่บ้านคลองมโนราห์
 11. เครื่องจักรสาน
 12. วิสาหกิจชุมชน
 13. มรดกสมุนไพรรไทย
5. เขต อำเภอบางซ่าย จำนวน 23 แห่ง ประกอบด้วย
- ประเภท
1. เครื่องจักรสาน
 2. อาหารแปรรูป
 3. ตัดเย็บ
 4. ไม้ประดิษฐ์
 5. น้ำยาอเนกประสงค์
 6. เครื่องเบญจรงค์
6. เขต อำเภอบางไทร จำนวน 43 แห่ง ประกอบด้วย
- ประเภท
1. อาหารแปรรูป
 2. ประดิษฐ์
 3. เกษตร
 4. เครื่องจักรสาน
 5. สมุนไพร
 6. พืชมงคล
 7. กลุ่มสตรี
7. เขต อำเภอบางบาล จำนวน 32 แห่ง ประกอบด้วย
- ประเภท
1. กลุ่มอาชีพเสริม
 2. ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน
 3. รูปหอม
 4. อาหารแปรรูป
 5. กลุ่มสุขภาพ
 6. เกษตร
 7. สายใยรักแห่งครอบครัว
 8. ตัดเย็บเสื้อผ้า
 9. เครื่องจักรสาน
8. เขต อำเภอบางปะหัน จำนวน 26 แห่ง ประกอบด้วย
- ประเภท
1. เครื่องจักรสาน
 2. หัตถกรรม
 3. สมุนไพร
 4. ดอกไม้ประดิษฐ์
 5. อาหารแปรรูป

9. เขต อำเภอบางปะอินทร์ จำนวน 42 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. กลุ่มสตรีป็นดินจิ๋ว
 2. อาหารแปรรูป
 3. สมุนไพร
 4. เกษตร
 5. เครื่องสำอาง
 6. เครื่องหนัง

10. เขต อำเภอบ้านแพรก จำนวน 20 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. อาหารแปรรูป
 2. เครื่องจักรสาน
 3. ขนมหวาน

11. เขต อำเภอภาชี จำนวน 17 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. เกษตร
 2. กลุ่มวิสาหกิจ
 3. เครื่องหนัง
 4. อาหารแปรรูป
 5. ขนมหวาน
 6. เครื่องจักรสาน
 7. ดอกไม้ประดิษฐ์
 8. การบูร
 9. สมุนไพร
 10. เครื่องประดับ

12. เขต อำเภอมหาราช จำนวน 28 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. อาหารแปรรูป
 2. ขนมหวาน
 3. เครื่องจักรสาน

13. เขต อำเภอลาดบัวหลวง จำนวน 23 แห่ง ประกอบด้วย

- ประเภท
1. จักรสาน
 2. เกษตร
 3. อาหารแปรรูป
 4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 5. กลุ่มสตรีอาสา
 6. เครื่องทอ
 7. รมใจพัฒนาอาชีพ
 8. ขนมหวาน

3. แนวคิดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.1 ข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน

“วิสาหกิจชุมชน” อาจจะเป็นคำใหม่ที่หลาย ๆ คนยังไม่เข้าใจ และเข้าใจผิดไปว่าเป็นการช่วยเหลือของภาครัฐในด้านการสนับสนุนเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพเหมือนหลาย ๆ โครงการที่ผ่านมา ซึ่งวิสาหกิจชุมชน เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ขนานไปกับเศรษฐกิจกระแสหลัก อันเนื่องมาจากว่าเศรษฐกิจกระแสหลักก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ของประชาชนและก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” นั้นสามารถใช้คำว่า “ธุรกิจชุมชน” แทนได้ อันเนื่องมาจากว่าชุมชนไม่ใช่รัฐ ดังนั้นสถาน-ประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของก็ต้องจัดว่าเป็นของภาคเอกชนเช่นเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วถ้าหากใช้คำว่าธุรกิจนั้นก็หมายถึงการแสวงหากำไรเป็นที่ตั้ง แต่สถานประกอบการที่ชุมชนเป็นเจ้าของนั้นก็กลับมีแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าการแสวงหากำไร ดังนั้นจึงควรใช้คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” เช่นเดียวกับ “รัฐวิสาหกิจ” ที่หลายคนรู้จัก โดยวิสาหกิจชุมชนนั้นจัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเดียว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่งานที่ซับซ้อนอะไร ล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิตและบริโภคที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว หนุ่ย เห็ด เป็ด ไก่ ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน หรืออื่น ๆ ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก การทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่ายและยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน เพราะถ้าชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนเสาเข็มของตึกที่ทำให้ตึกมั่นคงแข็งแรงเศรษฐกิจของประเทศก็จะเข้มแข็งและอยู่ได้ ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจในประเทศเปรียบเหมือนการสร้างตึกที่มีฐานแคบ ถ้าฐานไม่แข็งแรง ตึกก็พังลงมา ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างฐานมั่นคงให้กับประเทศได้ โดยกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งและกระจายโอกาสการประกอบอาชีพให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และลดภาระค่าใช้จ่ายให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

“วิสาหกิจชุมชน” จัดเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ไม่มีรูปแบบ ไม่ได้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การสนับสนุนจึงไม่เป็นระบบและไม่มีเอกภาพ ส่งผลให้มีปัญหาในการดำเนินงาน เพราะวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือภาคเอกชน และบางครั้งมีการสนับสนุนจากภาครัฐแต่ไม่ตรงความต้องการที่แท้จริง พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จึงได้ถูกประกาศใช้อย่างเป็นทางการและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2548 เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” แปรจากภาษาอังกฤษว่า “Enterprise” แปลว่า “การประกอบการ” หรือจากคำว่า “วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” (SMCE : Small and Micro Community Enterprise) เกิดขึ้นและแพร่หลาย เดิมใช้คำว่า “อุตสาหกรรมชุมชน” เน้นกระบวนการผลิต และ “ธุรกิจชุมชน” จะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ โดยมีความหมายดังต่อไปนี้

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือธุรกิจขนาดเล็กในชนบทเพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของธุรกิจ

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการ ดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง ธุรกิจที่เป็นของชุมชน เพื่อชุมชนและบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งเป็นการบริหารเน้นการกระทำในเชิงธุรกิจแตกต่างจากการกุศลหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลในลักษณะของสหกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจชุมชน จำเป็นจะต้องแข่งขันทั้งในด้านต้นทุนและคุณภาพกับกิจการที่แสวงหากำไรของธุรกิจเอกชนตามปกติ แต่ที่จำเป็นต้องจัดทำเป็นธุรกิจก็เพราะสมาชิกแต่ละคนไม่มีความสามารถและความเข้มแข็งทางการเงินพอที่จะแข่งขันได้กับธุรกิจของเอกชนเหล่านี้

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

ได้ให้คำนิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro community Enterprise--SMCE) หมายถึง “การประกอบการขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว เพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ทุน ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้องไว้ใจกัน) ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก”

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกชั้นตอนโดยมีภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย

วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกผลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านการประกอบกระบวนการของชุมชน

สำหรับความหมายของวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 นั้น วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า “กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกาศกำหนด”

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของคนในชุมชนเดียวกัน โดยลักษณะของกลุ่มหรือการรวมตัวจะเป็นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ในการจัดทำ การผลิต การจำหน่ายผลผลิตที่ได้และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดลักษณะ หรือองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญมี 7 ประการดังนี้ โดยสามารถจำแนกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
4. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
5. มีฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

ในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจในระดับรากหญ้าอยู่มากมาย ซึ่งเป็นธุรกิจที่ยังมีขนาดไม่ถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือสหกรณ์ แต่เป็นธุรกิจที่สามารถช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศได้ในระดับหนึ่ง ธุรกิจในระดับนี้ยังมีปัญหาที่ประสบอยู่คือ

1. ไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ
2. การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและความต้องการไม่ชัดเจน

รัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายรองรับการประกอบการเสนอร่าง พ.ร.บ. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้าแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่ยั่งยืนต่อไป

กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร

1. ระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้
2. ระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลางต่อไป
3. การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

จากความหมายของวิสาหกิจชุมชนข้างต้นนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 อย่างด้วยกัน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง แต่อย่างไรก็ดี คนนอกอาจมีส่วนร่วมโดยอาจมีการถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช้หุ้นใหญ่ทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมเกิดมีความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับประยุกต์ให้ทันสมัย ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ทำแบบโครงการเดียว คล้ายกับปลูกพืชเดี่ยว แต่เป็นการทำแบบวนเกษตร คือ มีหลาย ๆ กิจกรรมประสานพลัง (synergy) และเกื้อกูลกัน (cluster)

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนา วิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีแต่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ แต่บนฐานความรู้สึก ความอยาก ความต้องการตามทีลือในสังคมกระตุ้นให้เกิด ทำให้ความอยากกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย การพึ่งตนเองคือเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้คือพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายที่กำไรก่อนที่จะคิดทำให้รอด ไม่พัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปพัฒนาธุรกิจ

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

ในการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน สามารถมองได้หลายมิติ กล่าวคือ แบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก และแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประก อบการของวิสาหกิจชุมชน

การแบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของต้องกินต้องใช้ประจำวัน มีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของแต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมืองต่างก็ซื้อกินซื้อใช้

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ ได้เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดีในระดับมาตรฐานสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ หนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็คือหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

ส่วนการแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ระดับครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อกินใช้ในครอบครัว เพื่อทดแทนการพึ่งพาจากภายนอก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไว้ใช้กินในครอบครัว

2. ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบกิจการ โดยกลุ่ม เพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคในชุมชนและเครือข่าย ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นวิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้าได้ เพื่อที่จะแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้

ทั้งนี้การประกอบการวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุด แต่จะเน้นที่การลดค่าใช้จ่าย การสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ความแตกต่างของวิสาหกิจชุมชนกับสิ่งที่ชุมชนทำมาก่อน

วิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นเรื่องเก่าแต่นำมาคิดใหม่ มีการทำอย่างมีแบบแผน มีระบบ มีขั้นตอน เริ่มต้นจากการเรียนรู้ การคิดก่อนแล้วค่อยลงมือทำ วิสาหกิจชุมชนเน้นความร่วมมือในการทำกิจกรรม เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ แตกต่างจากอุตสาหกรรมชุมชนและธุรกิจชุมชนซึ่งเน้นที่กระบวนการผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ ที่มุ่งสู่ตลาดใหญ่

วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบที่มีความหลากหลายของกิจกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เป็นการประกอบการบนพื้นฐานของการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า เพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ทางสังคมแก่ชุมชนมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด และมุ่งต่อการรักษาระบบนิเวศน์ของสังคมโดยรวม ถ้าเปรียบกับอุตสาหกรรมชุมชนและธุรกิจชุมชนกับการทำการเกษตร ก็คล้ายกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ขณะที่วิสาหกิจชุมชนจะคล้ายกับการปลูกพืชผสมผสาน

นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนจะเน้นในเรื่องของวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด ปัญหาที่ผ่านมาของชุมชนนั้นเป็นปัญหาวิถีคิดมากกว่าวิถีทำ ชุมชนสามารถผลิตได้มากมาย แต่ขายไม่ออก ขาดทุน หาดตลาดไม่ได้ เพราะเริ่มต้นจากวิถีทำ จากสูตรสำเร็จ จากการเลียนแบบ การทำวิสาหกิจชุมชนนั้นจึงควรเริ่มต้นจัดทำเพื่อให้พอกินพอใช้ก่อนแล้วค่อยพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจ เมื่อพอเพียงและพึ่งตนเองได้ก็สามารถผลิตให้เหลือเพื่อตลาดได้ และการคิดจะนำผลผลิตออกสู่ตลาดนั้นต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มาจากการรู้จักใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพหรือทรัพยากรในท้องถิ่นบวกกับความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม โดยควรเริ่มจากเล็กไปหาใหญ่เพื่อที่จะสร้างรากฐานเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งก่อน ทำกินทำใช้ก่อน ทำทดแทนสิ่งที่จะต้องซื้อให้ได้มากที่สุด หากต้องการที่จะนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด ก็ควรเรียนรู้การจัดการ และกลไกทางการตลาดให้ดี ไม่หวังพึ่งพาสถานเป็นหลัก แต่ควรพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองให้ได้มากที่สุด

วิสาหกิจชุมชนกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น ในตำบลหนึ่งวิสาหกิจชุมชน 20-30 อย่าง และทำการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ลดการซื้อจากภายนอกได้ประมาณหนึ่งในสี่ วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก ต้องขึ้นอยู่กับคนอื่นพึ่งพาตนเองไม่ได้ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคน

อื่นตลอดไปยกตัวอย่าง ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปลูกยางเป็นหลักและทำสวนผลไม้บ้าง มีรายได้จากการปลูกยางและสวนผลไม้ปีละประมาณ 100 ล้านบาท มีรายจ่ายประมาณ 200 ล้านบาท ทำให้อยู่ในวังวนของหนี้สินที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่วันนี้ชาวบ้านเหล่านี้ได้เรียนรู้ ได้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ได้รู้ว่าทำไมต้องเป็นหนี้มากขนาดนั้น จึงตัดสินใจทำแผนวิสาหกิจชุมชนจากที่ทำเริ่มต้น 2-3 อย่างมาเป็น 60 อย่างในปัจจุบัน มีการจัดระบบชุมชนใหม่โดยใช้ทุนของชุมชนให้มากที่สุด ทำให้เกิดระบบอาหาร ระบบของใช้ ระบบทุน ระบบการผลิต ระบบการจัดการการผลิตและระบบตลาดขึ้นมา โดยระบบต่าง ๆ เหล่านี้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โรงงานยาง การเลี้ยงไก่ กบ ปลา การปลูกผัก สมุนไพร ยาสมุนไพร ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมกับการท่องเที่ยว ชุมชนและกิจกรรมด้านสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งตำบลไม้เรียงกำลังพัฒนาเริ่มต้นมาพร้อม ๆ กัน เหล่านี้ถือว่าอยู่ในระบบและวิถีชุมชนที่พวกเขากำหนดเองและให้ชุมชนได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

ทุนของวิสาหกิจชุมชน

ทุนของวิสาหกิจชุมชนนั้นมีทั้งทุนที่เป็นเงิน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะต่าง ๆ วัฒนธรรม ทุนทางสังคม หรือความเป็นพี่น้อง ความไว้วางใจกันของชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชนวิสาหกิจชุมชนจะใช้ทุนตัวเองเป็นหลัก แต่ก็ไม่ใช่ปฏิเสธเงินจากภายนอก เพียงแต่รับเงินทุนจากภายนอกบนพื้นฐานความคิดใหม่ คือ การพึ่งตนเอง พึ่งทุนที่ตนเองมีเป็นหลัก โดยเงินทุนจากภายนอกจะเข้าไปสมทบทุนของชุมชน ในขณะที่ชุมชนมีทรัพยากรความรู้ มีปัญญาและอื่น ๆ ซึ่งดีเป็นเงินหรือประเมินค่าไม่ได้ แต่ในกรณีที่ชุมชนมีความต้องการเพิ่มทุนเพื่อลงทุนในวิสาหกิจชุมชน โดยสามารถไปขอกู้จากธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้จัดงบประมาณไว้ถึง 10,000 ล้านบาท เพื่อรองรับวิสาหกิจชุมชนหรือกองทุนต่าง ๆ ที่มีนโยบายในช่วยเหลือการประกอบการวิสาหกิจชุมชน

การจัดการการผลิตและการตลาดของวิสาหกิจชุมชน

การจัดการการผลิตและการตลาดเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องเรียนรู้ โดยเรียนรู้ว่าจะจัดการอย่างไรให้ชุมชนมาร่วมกันวางแผนการผลิต การตลาด การบริโภคร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ และในที่สุดก็ทำซ้ำกันผลิตล้นเกินและขายไม่ออก ชุมชนต้องสร้างวงจรเศรษฐกิจชุมชนขึ้นมาใหม่ เชื่อมโยงทุกเรื่องที่ทำได้อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ และทำแบบประสานพลังให้เกิดผลวิเศษ ไม่ใช่ทำเพื่อแข่งขันกันขาย เหมือนทำกล้วยฉาบทั้งตำบล ทำแชมพูทุกหมู่บ้าน หรือคนปลูกข้าวก็ปลูกได้ข้าวมากก็เอาไว้กินส่วนหนึ่ง ที่เหลือก็ขายให้กับพ่อค้า พ่อค้าก็ เอาไปแปรรูปแล้วเอาข้าวสารกลับไปขายในหมู่บ้าน คนปลูกข้าวขายข้าวเปลือกราคาถูก แต่คนซื้อข้าวสารกลับซื้อข้าวในราคาแพง

ในการที่จะทำตลาดของวิสาหกิจชุมชนนั้น ต้องมีเป้าหมายในการผลิตก่อนว่า ต้องการทำการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัว ในชุมชนหรือระหว่างชุมชน ทำการผลิต ให้เพียงพอต่อความต้องการ และจัดการผลผลิตให้ได้ก่อน ถ้าผลผลิตนั้นไปได้ดีแล้วจึงค่อยเพิ่มปริมาณการผลิตหรือหากว่าผลิตภัณฑ์บางตัวในชุมชนนั้นมีความโดดเด่นมีคุณภาพ มีลักษณะเฉพาะตัวพอที่นำออกไปจำหน่ายสู่ตลาดได้ ก็เป็นเรื่องของกลไกการตลาดที่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งตลาดวิสาหกิจชุมชนนั้น แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ตลาดพอเพียง หมายถึง ตลาดท้องถิ่น ตลาดภายในชุมชนและระหว่างชุมชน หรือในเครือข่าย
2. ตลาดผูกพัน หมายถึง ตลาดที่มีการตกลงหรือเซ็นสัญญาซื้อขายระหว่างองค์กร หน่วยงาน นอกชุมชน เช่น โรงพยาบาลหนึ่งตกลงซื้อข้าวกล้องจากชุมชนปีหนึ่ง 10 ตัน รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งตกลงซื้อผ้าฝ้ายทอมือจากชุมชนปีละ 10,000 เมตร เพื่อให้พนักงานตัดชุดใส่วันศุกร์ เป็นต้น
3. ตลาดทั่วไป หมายถึง ตลาดที่ต้องแข่งขันกับคนอื่น ในเมือง หรือส่งออกไปต่างประเทศ

ความพร้อมของชุมชนเพื่อการทำวิสาหกิจชุมชน

ความพร้อมของชุมชนเพื่อการทำวิสาหกิจชุมชนนั้น อย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติของชุมชน ที่มีจุดแข็ง 3 อย่าง กล่าวคือ

1. ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นชุมชนที่ยังมีป่า มีดิน น้ำ ธรรมชาติ ที่มากด้วยสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิต เป็นอาหาร เป็นยา เป็นของใช้ต่าง ๆ ถ้าหากค้นให้พบคุณค่า สิ่งเหล่านั้นก็จะมีมูลค่า ดูแต่หญ้าแห้วหมู หญ้าคา หญ้าแพรก ซึ่งคนยุคใหม่วันนี้เรียกกันว่า “วัชพืช” และพญา ยามทำลายด้วยสารเคมีก็ล้วนมีคุณค่าเป็นยาอายุวัฒนะ เป็นยาขับปัสสาวะ ลดความดัน สามารถใช้แทนยาสมัยใหม่ได้
 2. ภูมิปัญญาของท้องถิ่น แม้ว่าในปัจจุบันเรื่องภูมิปัญญาของท้องถิ่นจะหายไปพร้อมกับคนรุ่นเก่า แต่ก็ยังมีเหลืออยู่ไม่น้อยหากรู้จักค้นหา มาประยุกต์และผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ ในปัจจุบันก็อาจจะได้สิ่งที่มีคุณค่าและมูลค่า
 3. เครือข่ายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน คนในชุมชนนั้นต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันจัดการองค์กรชุมชนและเครือข่าย สามารถพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมกันจัดการทรัพยากร ผลผลิตต่าง ๆ แบ่งกันผลิตและร่วมกันบริโภค เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้
- วิสาหกิจชุมชนกับแผนแม่บทชุมชน

เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการเรียนรู้และการจัดการแบบใหม่ ซึ่งการทำแผนชุมชนถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนได้ค้นหาศักยภาพตนเอง และสามารถพัฒนาศักยภาพดังกล่าวไปสู่การพึ่งตนเองได้ แผนแม่บทชุมชนใช้เครื่องมือในการทำวิจัยชุมชนที่เรียกว่า “ประชาพิจัย” หรือชื่อเต็มว่า “ประชาพิจัยและพัฒนา (People Research and Development--PR&D) ซึ่งหมายถึง การวิจัยของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน เพราะฉะนั้น แผนแม่บทชุมชนจึงไม่ได้เป็นการนั่งคิดเอาเอง เป็นแผนที่เกิดจาก “ข้อมูล” แต่ก็ไม่ใช่อ้อมอ้อมที่เพียงปัญหาและความต้องการของชุมชนเท่านั้น แต่รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชน ประวัติความเป็นมา รวมไปถึงรากเหง้าที่ช่วยกันสืบค้นเพื่อค้นหาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เรียนรู้ว่ามีทรัพยากรอะไรบ้าง โดยเฉพาะทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน มีผลผลิต รายรับ รายจ่าย มากน้อยเท่าใดในชุมชน เพื่อที่จะได้ค้นหาสภาพแวดล้อมที่แท้จริงและหาทางแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

ในการทำแผนแม่บทชุมชนนั้น แต่ละชุมชนก็ใช้ระยะเวลาไม่เท่ากัน ปกติใช้เวลาประมาณ 5-6 เดือน ถ้าหากไม่มีปัญหาและอุปสรรคมากเกินไป แต่หากชุมชนมีปัญหา มีความแตกแยก เป็นกลุ่ม เป็นพวก รวมกันไม่ติด หรือคนน้อย คนอื่นไปทำงานต่างถิ่นกันหมด ในกระบวนการเรียนรู้ก็อาจเป็นปีหรือมากกว่า อย่างไรก็ตามวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม คือ ให้ชาวบ้านเป็นคนคิดทำแผนเองทุกขั้นตอน เพื่อเป็นแผนชีวิตของชุมชนเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่บอกว่าชุมชนต้องการจะไปไหนและทำอย่างไรให้ไปถึง

จุดหมาย เป็นแผนที่ประกอบไปด้วยวิสัยทัศน์พร้อมกับแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำด้วยทุนตนเอง และหากมีทุนของทางราชการหรือองค์กรภายนอกเข้าไปเสริม การดำเนินงาน ของชุมชนจึงจะทำได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น แทนที่จะสะสมทุนของชุมชนเองเป็นระยะเวลานาน หลาย ชุมชนได้แผนแม่บทแต่ไม่เกิดวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพพอ ฐานคิดไม่ แน่นรวมไปถึงการบริหารจัดการแผนแม่บทในชุมชนไม่เกี่ยวเนื่องหรือกิจกรรมไม่สนับสนุนเกื้อกูลกัน การทำแผนที่ดินนอกจากจะรู้ปัญหา ความต้องการของชุมชนแล้ว ยังจะได้รู้ว่ามีทุนท้องถิ่นอะไรบ้าง เช่น บางชุมชนจับปลากระตักได้คิดเป็นมูลค่าปีละ 5 ล้านบาท แต่ซื้อน้ำปลากินปีละ 700,000 บาท แต่ถ้า พวกเขาจับปลากระตักมาแปรรูปเป็นน้ำปลาก็จะสามารถทดแทนการซื้อจากตลาดได้ การมีข้อมูลการ บริโภคอุปโภคก็จะทำให้การจัดการการผลิตและการอุปโภคบริโภคได้สามารถที่จะช่วยให้วางแผนได้ ว่า ควรผลิตเท่าไร จึงจะเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน การมีข้อมูลบริโภค รายรับ รายจ่าย หนี้สิน เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะทำให้ชุมชนตระหนักถึงสภาพที่แท้จริงของชุมชน อันเกิดจากพฤติกรรมของ ตนเอง และสามารถที่จะทำให้ชุมชนนั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตจากการที่เคยซื้อกิน สามารถที่จะลงมือทำเอง ปลูกเอง เลี้ยงเอง แปรรูปเอง และบริโภคเองได้

วิสาหกิจชุมชนนั้นมีหลายระดับทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและเครือข่ายระหว่างชุมชนในตำบล เดียวกันหรือระหว่างตำบล แล้วแต่จะมีการจัดการอย่างไร บางแห่งร่วมกันผลิต ร่วมกันบริโภค บางแห่ง กระจายกันผลิตแล้วร่วมกันบริโภค บางแห่งร่วมกันเรียนรู้ให้มีกลุ่มผลผลิต แล้วชุมชนร่วมกันบริโภค หรือบางเรื่องครอบครัวเอาไปทำเอง ทำกินแบบผสมผสานหลายลักษณะ แต่การทำแผนแม่บทชุมชนจะ ทำกันในระดับตำบล เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ จัดการผลิต การตลาด การบริโภคได้ดีกว่าการทำเพียงหมู่บ้านเดียว

การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ของวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมให้ชาวบ้านทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะขาดการส่งเสริมให้ลดรายจ่าย ผลก็คือ ยิ่ง รายได้เพิ่มรายจ่ายก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ทำให้เกิดหนี้สินพอกพูนจนแก้ไขไม่ได้ ดังนั้นการเพิ่มรายได้ และการลดรายจ่ายจึงถือว่าเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด การลดรายจ่ายอาจจะไม่เห็นผลถ้าคิดในเรื่องเดียวหรือ เดือนเดียว แต่ถ้าคิดในหลาย ๆ เรื่องรวมกันพบว่า เป็นเรื่องใหญ่เลยทีเดียว เช่น ครอบครัวหนึ่งเคยใช้ จ่ายเดือนละ 4,000 บาท เมื่อครอบครัวนี้ลดรายจ่ายเป็น 3,000 บาท จะลดค่าใช้จ่ายได้ 1,000 บาท ใน หนึ่งปีสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ถึง 12,000 บาท ทำนองเดียวกันถ้าคิดในแง่ของชุมชน ข้อมูลการเพิ่มขึ้น ของรายได้ก็ยิ่งมากขึ้น การทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพใช้แทนการใช้ปุ๋ยเคมี สามารถประหยัดได้ถึงหลาย ล้านบาทต่อตำบล การทำกินเอง ทำใช้เอง เป็นการลดการใช้จ่ายลงได้มาก และทำให้รายรับเพิ่มขึ้น อย่างเห็นได้ชัด หรือใครมีปัญหาหนี้สินก็สามารถแก้ไขปัญหานี้สินได้เร็วขึ้น

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

คำว่า “เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน” มีความหมายหลายอย่างตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนเพื่อประกอบการวิสาหกิจ ชุมชน ในขณะที่ชาวบ้านทั่วไปและองค์กรพัฒนาเอกชนใช้คำนี้เพื่อหมายถึง องค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่ สัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย แม้จะมีความหมายต่างกัน แต่เนื้อหาสำคัญอันเดียวกัน คือ ความสัมพันธ์ ระหว่างคนหรือองค์กรในท้องถิ่น ซึ่งเกิดขึ้นเพราะมีคนเชื่อมโยงเครือข่าย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนั้นมี

2 ประเภท คือ (1) เครือข่ายภายใน เป็นเครือข่ายที่มีการจัดการความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และ (2) เครือข่ายภายนอก เป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในระดับอำเภอ จังหวัด ภาค แต่เนื่องจาก ระบบโครงสร้างสังคมสมัยใหม่ไม่ค่อยเอื้อให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเหมือนเมื่อก่อน คนในหมู่บ้านเดียวกันไปมาหาสู่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ไม่ต้องออกไปหากินไกล ๆ ทำให้ คนใกล้ชิดกัน วันนี้สถานการณ์เปลี่ยนไป จำเป็นต้องมีคนเชื่อมคน เชื่อมองค์กร เพื่อให้ผู้คนมีความสัมพันธ์กันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนที่เคยทำในอดีตแต่ต่างกันในรูปแบบ ซึ่งต้องพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญมาก ถ้ามีคนรวมกันตั้งเป็นองค์กรในชุมชนและเชื่อมโยงกันในตลาดหรือระหว่างตำบลก็จะเกิดพลัง ถ้ามีการจัดการที่ดีก็จะทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง เพราะจะมีการจัดการเรื่องการผลิต การบริโภค ใครจะผลิตอะไร จัดการอย่างไร ถ้ามีเครือข่ายกว้างก็จะทำให้จัดการการผลิตหลายอย่างได้คล่องตัว เช่น ปลุกผักแค่นี้ก็แปลงก็กินได้ทั้งหมู่บ้าน ถ้าปลูกผักกันหลายคนก็คงต้องมีตลาดที่กว้างกว่า ซึ่งในกรณีนี้ตลาดเครือข่ายจะช่วยได้มาก ทำให้ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ผลิตปุ๋ย และอย่างอื่นได้ปริมาณมากและราคาก็จะถูกลง ในปีหนึ่ง ๆ แต่ละตำบลใช้จ่ายในเรื่องของ ข้าว ปลาอาหาร เครื่องดื่ม ของใช้ ปุ๋ยตำบลละกว่า 50 ล้านบาท บางแห่งมากกว่า 100 ล้านบาท ถ้ามีการจัดการดีตลาดท้องถิ่นก็จะเป็นของชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่ดีชาวบ้านจะเป็นคนกำหนดราคาเองได้ โดยไม่ต้องไปถามพ่อค้าว่าจะซื้อเท่าไร ตลาดวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น ชุมชนจึงควรเป็นผู้กำหนดราคาเอง วิสาหกิจชุมชนกับโครงการต่าง ๆ ของรัฐ

วิสาหกิจชุมชนนั้นเกี่ยวข้องกับโครงการของรัฐบาลที่ได้ดำเนินการมาแล้วอย่างเช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 ล้านบาท โครงการพักชำระหนี้ กล่าวคือ เนื่องจากการคิดและการจัดการวิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนมีระบบการคิด การจัดการที่ชัดเจน แยกแยะได้ว่าอะไรทำเพื่อกิน เพื่อใช้สินค้าอะไรดีพอที่จะเอาออกสู่ตลาดใหญ่แล้วเรียกผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในการนำเสนอสู่ตลาดใหญ่ว่า “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”

ในแง่ของการจัดการกองทุนชุมชน เงินกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท เป็นแนวทางที่ชุมชนสามารถนำไปเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันการขาดการจัดการกองทุนที่ดี ขาดความรู้ ความเข้าใจ มุ่งเน้นเพียงแต่การเพิ่มรายได้ อาจก่อให้เกิดหนี้สินเป็นปัญหาที่จะตามมา ดังนั้น การจัดระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของชุมชน เรียนการรู้จักตนเอง ชุมชน โลก รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพ ด้วยการจัดการอย่างพอเพียง ทำให้สามารถลดรายจ่ายและมีรายได้สูงขึ้น ในกรณีที่เป็นหนี้ระบบการจัดการนี้สามารถที่จะแบ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปใช้หนี้ได้

แนวทางการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

จากพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นแกนกลางในการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยกรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่เป็นผู้ให้การรับรองสถานภาพของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย และเป็นสำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีบทบาทหน้าที่ 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1. เป็นหน่วยงานในการรับจดทะเบียน/เพิกถอนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย และเลิกกิจการ
2. เป็นสำนักงานเลขานุการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ

3. ดำเนินการให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายอย่างครบวงจรและเป็นเอกภาพ

โดยแนวทางในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

1. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายจะดำเนินการในลักษณะของการบูรณาการทั้งภายในหน่วยงานและร่วมกับภาคีทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นแกนกลาง เพื่อให้เกิดการรวมพลังในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับภาคีต่าง ๆ

2. การยื่นขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย จะเป็นไปโดยความสมัครใจและความพร้อมของชุมชน โดยไม่ได้ตั้งเป้าหมายจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่จะต้องมายื่นจดทะเบียนในแต่ละปี แต่สิ่งสำคัญ คือ จะต้องสร้างความเข้าใจให้ประชาชนและชุมชนได้รับทราบถึงสิทธิประโยชน์ วิธีการและขั้นตอนในการขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 อย่างทั่วถึง

3. เจ้าหน้าที่ในภาครัฐ และเอกชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทเป็นผู้เชื่อมประสานกับวิสาหกิจชุมชนในเรื่อง การเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (facilitator) การเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง (catalyst) และการเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดเครือข่าย (networker)

4. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจะมุ่งเน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทุนของชุมชน ทั้งที่เป็น เงิน ทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อการพึ่งพาตนเอง และเกื้อหนุนกิจการของชุมชนมากกว่าสนับสนุนในรูปแบบของปัจจัยและเงินให้เปล่าแก่ชุมชน

5. พัฒนาระบบข้อมูลวิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและความรู้ในระหว่างวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย และเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง

6. พัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้นแบบในทุกจังหวัดในปี พ.ศ. 2548

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

เมื่อได้มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแล้วตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จะทำให้ได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนในการประกอบกิจการในระดับชุมชนเป็นวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย

2. มีสิทธิในการขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนความ ต้องการที่แท้จริงจากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3. มีสิทธิในการได้รับการส่งเสริมหรือการสนับสนุนการพัฒนากิจการตามมาตรการที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจัดให้มี คือ วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิ ซึ่งมีการประกอบกิจการอย่างครบวงจร ทำให้วิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วได้มีการพัฒนาที่สูงขึ้นวิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจใด ๆ การพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ และมีการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับเงินทุน การจัดการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นไป

ตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งแก้ไขกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่อุปสรรคต่อการดำเนินงานและนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้และพร้อมสำหรับการพัฒนาเพื่อที่จะแข่งขันทางการค้าในอนาคต

รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน

จำแนกตามเครือข่ายของกิจการที่ประกอบการกำหนดได้เป็น 2 รูปแบบคือ

1. วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการเดียว คือ วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการที่มีการบริหารจัดการโดยคณะผู้บริหารในชุมชนชุดเดียวโดยจะมีผลผลิตมากกว่าหนึ่งผลิตภัณฑ์การบริการก็ได้
2. วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการในรูปแบบเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับกิจการอื่น ๆ โดยแต่ละวิสาหกิจต่างก็มีการประกอบกิจการตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกิจการตนเองหากแต่มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาเกื้อกูลเชื่อมโยงกันในรูปแบบต่าง ๆ

ขั้นตอนการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

1. ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร
2. การยื่นคำขอจดทะเบียนต้องมีลักษณะและมีวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดไว้
3. เมื่อยื่นคำขอจดทะเบียนแล้ว กรมส่งเสริมการเกษตรรับจดทะเบียนและออกไปสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจชุมชน
4. การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 4.1 ชื่อและที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 - 4.2 ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน
 - 4.3 ชื่อและที่อยู่ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 - 4.4 กิจการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์จะดำเนินการ
5. ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทินให้วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งประสงค์จะดำเนินการต่อไปแจ้งให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด
6. วิสาหกิจชุมชนใดไม่แจ้งความประสงค์เป็นเวลาสองปีติดต่อกันให้กรมส่งเสริมการเกษตรมีหนังสือเตือนให้วิสาหกิจชุมชนนั้นแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าสิบห้าวันถ้าไม่มี การแจ้งตามคำเตือนดังกล่าวให้กรมส่งเสริมการเกษตรถอนชื่อออกจากทะเบียน
7. วิสาหกิจชุมชนใดประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งกรมส่งเสริมการเกษตรทราบภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่เลิกกิจการ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

บทบาทหน้าที่ของวิสาหกิจชุมชน

1. ผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง
2. จำหน่ายสินค้าและบริการที่มีคุณภาพต่อชุมชนและสังคม
3. จำหน่ายสินค้าและบริการที่มีมาตรฐานความปลอดภัยเพียงพอ และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องของสินค้า หรือบริการนั้น

4. จำหน่ายสินค้าและบริการที่มีมาตรฐานความปลอดภัยเพียงพอ และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องของสินค้า หรือบริการนั้น

5. รับผิดชอบต่อสินค้าที่บกพร่องโดยทันที เพราะการกระทำเช่นนี้ คือการรักษามาตรฐานคุณภาพ และประสิทธิภาพในการบริการ อันจะนำมาซึ่งความเชื่อถือในตราการค้าและธุรกิจชุมชนในอนาคต

การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน

1. วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการแปรรูป หรือสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการอุปโภคของตนเอง ภายในครัวเรือนเป็นหลัก สมาชิกในชุมชนจะสร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลาย เพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อและป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ทำให้มีเงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชนของตนเอง

2. วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน เมื่อวิสาหกิจชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ขั้นแรกเพื่อลดรายจ่ายหรือเพื่อการพึ่งตนเองได้แล้ว จึงค่อยขยายออกไปสู่เพื่อนบ้านผู้ผลิตเองไม่ได้ต้องซื้อสินค้าจากภายนอก เพราะการพึ่งตนเองในบางกรณีไม่สามารถทำได้โดยลำพังของครอบครัวเดียว วิสาหกิจชุมชนขั้นที่สองจึงเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกื้อกูล หนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัยระหว่างครอบครัวในชุมชนเดียวกัน เป็นการลดภาระการซื้อของแพงหรือช่วยลดรายจ่ายให้แก่เพื่อนบ้าน กระแสเงินจึงสะสมอยู่ในหมู่บ้าน

3. วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย การพึ่งตนเองในบางกรณีชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังชุมชนเดียว แต่เป็นไปได้เมื่อหลายชุมชนร่วมมือกันเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนที่มีการผลิตและทรัพยากรแตกต่างกัน

4. วิสาหกิจชุมชนเพื่อการจัดการผลผลิตส่วนเกิน เป็นวิสาหกิจที่ดำเนินการแปรรูปผลผลิตหรือทรัพยากรของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องเพื่อเพิ่มมูลค่าและตอบสนองการตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่าย

4. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

กระบวนการบริหาร(Process of Administration) หรือการองค์ประกอบทางการบริหารซึ่งเป็นหน้าที่ของนักบริหาร (Executive's Function) ได้มีผู้ให้ความเห็น ถึงลำดับชั้นความสำคัญของกระบวนการบริหารไว้แตกต่างกัน ดังนี้

กระบวนการบริหาร ประกอบด้วยหลักการบริหารจัดการ (4 M) มีเนื้อหาสำคัญ ดังนี้

1. คน (Man) คือ ทรัพยากรที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง ที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมาก ทั้งในแง่ของปริมาณงานและคุณภาพงาน

2. เงินทุน (Money) เป็นปัจจัยที่สำคัญในการให้การสนับสนุนการบริหารงาน การจัดหาทรัพยากรเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขององค์การดำเนินไปโดยบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งเงินทุนนี้มีทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงราคาต้นทุนของเงินทุน คือ ดอกเบี้ย

3. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร (Material) ได้แก่ เครื่องจักร อุปกรณ์ที่จัดหาเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าที่สุด

4. การบริหารจัดการ (Management) ได้แก่ การบริหารจัดการ คน เงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

สรุปกระบวนการบริหารไว้ใน “Paper on the Science of Administration” ว่า กระบวนการบริหารย่อมประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ หรือที่เรียกว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายความหมายได้ดังนี้

1. P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบายทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

2. O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ บางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ ด้วยเรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน เป็น กรม กอง แผนก โดยอาศัยประมาณงาน คุณภาพของงานหรือจัดตามลักษณะของงาน เฉพาะอย่างก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม หรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงานอนุกร เป็นต้น

3. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสมหรือ Put the Right Man on the Right Job กับรวมถึง การที่จะเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย

4. D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์และการจูงใจ เป็นต้น

5. C = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหาร เพราะเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติงาน และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกระดับ การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

6. R = Reporting หมายถึง การรายงานผลปฏิบัติงานรวมถึงการประชาสัมพันธ์ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริงการรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร อยู่มาก การรายงานโดยทั่วไป หมายถึง วิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถาม ความสำคัญของรายงานนั้นอยู่ที่จะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

7. B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ การเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณ และแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณโดยทั่วไปมักมีวงจร ที่คล้ายคลึงกันอย่างหรือที่เรียกว่าวงจรงบประมาณ

สรุป กระบวนการบริหาร ประกอบด้วยหลักการบริหารที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการองค์การ โดยแบ่งเป็น การวางแผน การจัดองค์การ การจัดหาบุคคลเข้าทำงาน การอำนวยการ การร่วมมือประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณหรือจะเพิ่มการใช้หลักการบริหารงานโดยใช้แบบ 4M และ 6M's ก็ได้

5. แนวคิดเกี่ยวกับ OTOP

หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP เป็นแนวคิดที่ต้องการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนในการสร้างเอกลักษณ์สินค้าชุมชนของแต่ละพื้นที่ให้มีตลาดรองรับและทำเป็นธุรกิจ ที่ยั่งยืน

ผลิตภัณฑ์ ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิด รวมถึง การดูแล อนุรักษ์รักษา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดเป็น ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีจุดขาย เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

หลักการพื้นฐาน

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) ผลิตภัณฑ์ต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับวัฒนธรรมและมีจุดเด่นเฉพาะ เป็นที่ยอมรับของตลาด ภายในประเทศและตลาดโลก

2. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self Reliance Creativity) ต้องมีการระดมความคิดใน การคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะช่วยกันได้ โดยคำนึง ถึงการรื้อฟื้น วัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องและเหมาะสม ไม่ซ้ำแบบกันและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของหมู่บ้านหรือตำบล

3. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) การสร้างบุคคลที่มีความ คิดกว้างไกล มีความรู้ ความสามารถให้เกิดขึ้นในสังคม มีการวางแผนการตลาด มุ่งเน้นการผลิต และบริการ โดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก

แนวคิดและปัจจัยแห่งความสำเร็จของ OVOP

แนวความคิด One Village One Product ของจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น (กรมการพัฒนา ชุมชน, 2545 : 20 – 25) เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ให้คนที่อยู่ในชุมชนได้สร้างความคิดและทำ ด้วยตัวเอง สร้างสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง นำของเดิมที่ดีและมีอยู่แล้วไปพัฒนา ขัดเกลาให้ดียิ่งขึ้น มีการใช้ฐานข้อมูลของชุมชนให้เป็นประโยชน์ โดยอาศัยหลักในการดำเนินงาน 3 ประการ ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสากล
2. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์
3. การพัฒนาทรัพยากรบุคคล

จากหลักการทั้ง 3 ประการ ต้องมีการทำให้แนวความคิดดังกล่าวสามารถแพร่กระจายใน ชุมชน ของตนเอง ส่งเสริมแนวคิดนี้อย่างถูกต้อง ให้ผู้นำชุมชนได้ทราบและเข้าใจ มีการจัดสัมมนาให้ความรู้แก่ เจ้าหน้าที่และข้าราชการของจังหวัด จนเกิดความเข้าใจและกระจายข้อมูลไปอย่างแพร่หลาย จนเกิด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ มีการเสนอข่าวผ่านสื่อจนเป็นที่ยอมรับ และเกิดการแข่งขันในการ พัฒนาจนทำให้สินค้ามีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในกระบวนการพัฒนา One Village One Product ของจังหวัดโออิตะ 9 ประการ ได้แก่

1. การมีผู้นำมีวิสัยทัศน์ และมีความตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง
2. การมีหน่วยงานที่ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องที่ต้องการอย่างพร้อมมูลจากการฝึกชั้น
ทักษะ
3. มีแหล่งข้อมูลเพื่อการประกอบการที่เข้าถึงได้ง่าย ตอบคำถามประชาชนได้ทุกเรื่อง
4. องค์กรสหกรณ์การเกษตรมีความเข้มแข็ง มีมาตรฐาน และมีบทบาทในแง่ของการ
ช่วยเหลือทางเทคนิค ทั้งทางด้านการตลาด การขนส่งและเทคโนโลยี และที่สำคัญเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกับชุมชนอย่างแท้จริง
5. ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนตามความเป็นไปได้ของโครงการที่ขอต่อรัฐบาลท้องถิ่น
โดยไม่เหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและรวย ทุกคนมีสิทธิ์ขอทุนได้เท่าเทียมกัน โดยรัฐพิจารณาจากความ
เป็นไปได้ของโครงการ ทำให้โครงการที่เกิดขึ้นประสบความสำเร็จสูง มีการสร้างงานที่เป็นธรรมชาติ
เนื่องจากหากธุรกิจเกิดและประสบความสำเร็จ การจ้างงานก็จะเกิดตามมา และยังเอื้อต่อการเกิดธุรกิจ
ที่เกื้อหนุนกันเป็นทอด ๆ
6. ระบบสังคมที่เอื้อต่อการทำงานเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ สมาชิกของกลุ่มโครงการมีการ
ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา
7. ประชาชนมีคุณภาพ ช่างคิดช่างทำ คิดแล้วทำ ทำแล้วคิดตลอดเวลา มีความขยันเป็น
พื้นฐาน อดทนไม่ย่อท้อ
8. รัฐบาลระดับท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ เช่น รู้จักการเรียนรู้ร่วมกันกับประชาชนโดยมีการทำงาน
ในระบบ PAR (Participatory Action Research) มีการสื่อสารถึงกันตลอดเวลา และมีความใกล้ชิดกับ
ประชาชน คิดถึงผลประโยชน์ของชุมชนเสมอ การลงมือทำกิจกรรมขนาดใหญ่จะมีการพบ พูดคุย
กับประชาชนเป็นเวลานาน ๆ ก่อนเสมอ ซึ่งผู้นำชุมชนเรียกว่า การถกเถียง 100 วัน (100 Days
Discussion) โดยจะมีผู้เกี่ยวข้องจากส่วนต่าง ของชุมชนมาร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชน ธุรกิจ
9. ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม One Village One Product เข้าใจแนวคิดของหลักการ
Symbiosis เป็นอย่างดี ซึ่งทุกส่วนเชื่อว่าหากทุกคนร่วมมือกัน ประโยชน์ที่ได้ก็จะได้รับกันอย่างทั่วถึง
และมีความยั่งยืน

หลักการดำเนินงานของ OTOP

จากเอกสารวิชาการองค์ความรู้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจแบบพอเพียง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเอง ได้นำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยวิธีการพัฒนาชุมชน
ประกอบด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในด้านเงินทุน การผลิต การตลาด และการบริหารจัดการไว้ดังนี้

ด้านเงินทุน

ทุนในที่นี้ หมายถึง คน ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยี ปัจจัยการผลิต พันธุ์พืช
พันธุ์สัตว์ ที่ดิน อาคาร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือประกอบอาชีพ และสำหรับการพัฒนาเงินทุน มีวิธีการ
พัฒนาเงินทุนด้วยการจัดทำข้อมูลแหล่งเงินทุนที่จะสนับสนุนทุนแก่กลุ่มได้ การระดมเงินออมของ
ประชาชน โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ รมรงค์การเพิ่มเงินออมแก่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สนับสนุน
เงินทุนแก่กลุ่มกิจกรรมและชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพ หรือการขยายกิจการเชิงธุรกิจ เพิ่มพูนประสิทธิภาพ
การบริหาร/จัดการ แก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการระดมและพัฒนาเงินทุน จัดทำ

หนังสือคู่มือแนวทางหลักสูตรเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาเงินทุน และจัดตั้งชมรมกลุ่มออมทรัพย์ทุกระดับ ในระดับครอบครัวจะสามารถสร้างทุนให้เกิดขึ้นได้ด้วยการประหยัด การออม การประกอบอาชีพ การลดรายจ่าย ใช้ประโยชน์ของเงินทุนให้คุ้มค่า และการกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

ด้านการผลิต

การผลิต หมายถึง การสร้างสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อนำสนองความต้องการของผู้บริโภค

สำหรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการผลิต เป็นการผลิตได้ ครบวงจรตั้งแต่วัตถุดิบ การแปรรูปและการบริโภค เพื่อให้ปรับตัวเข้ากับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันได้ มีรายได้จากการขายผลผลิต ผลิตให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาด ใช้ทุนน้อย ผลิตได้มาก มีคุณภาพ และนำเทคโนโลยีมาใช้ ผลิต

การพัฒนาการผลิต มีวิธีการดังนี้

1. ปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มปริมาณการผลิตให้ได้ตรงตามความต้องการของตลาด
2. พัฒนารูปแบบและบรรจุภัณฑ์ตามเทคโนโลยีที่เหมาะสม
3. สนับสนุนให้นำเทคโนโลยีการผลิตมาใช้ในการผลิต
4. จัดทำเอกสารข้อมูลเผยแพร่ด้านแหล่งทุน การพัฒนา

ผู้ประกอบการกลุ่มอาชีพ

5. สนับสนุนข่าวสารการผลิตและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ในการบริหารการผลิต เป็นการวางแผนการจัดระเบียบองค์การและควบคุมกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพและการจัดการระบบการผลิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการผลิตซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยการผลิต การแปรสภาพผลผลิตที่มีคุณภาพ และติดตามควบคุมให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในการผลิตยังจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรฐานให้เป็นไปตามข้อกำหนดคุณลักษณะที่องค์การต่าง ๆ ได้กำหนดไว้ นอกจากเป็นการรับรองคุณภาพและมาตรฐานแล้ว ยังเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือได้อีก เช่น อย. มอก. มผช. เป็นต้น

ด้านการตลาด

ในการพัฒนาการตลาด อันดับแรก ได้แก่การศึกษาตลาดด้วยการค้นหาความต้องการและความพอใจของผู้บริโภค จัดเตรียมข้อมูลเพื่อการผลิตให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งด้านรูปแบบ การบรรจุภัณฑ์ คุณภาพ ประโยชน์ ความนิยม ราคา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มา เพื่อช่วยในการตัดสินใจผลิต และลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในการลงทุน สำหรับแหล่งข้อมูลการตลาดอาจจะได้จากข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น รายงาน วารสาร สถิติ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน และข้อมูลที่ต้องเก็บรวบรวมขึ้นใหม่ เช่น วิธีการสังเกต ทำการทดลอง วิธีสำรวจ การประมาณการจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิจัย และการทดสอบการขาย และเมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว จะทำให้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งเป็นการผสมผสานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ราคา ระบบการจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดให้เข้ากันได้ ในอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อจะได้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่ต้องการได้

ด้านการบริหารจัดการ

ในการพัฒนาการบริหารจัดการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการ กิจกรรมของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง และสำหรับแนวทาง ในการพัฒนาผู้บริหารและการจัดการ มีวิธีการดังนี้

1. การฝึกอบรม สัมมนา ประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบการและ การบริหาร ศึกษาดู งาน การบริหารทุน การผลิต การตลาด แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มอาชีพประเภทเดียวกัน สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และประสานให้เอกชนมีบทบาทพัฒนาผู้ประกอบการ นอกจากนั้นผู้บริหาร ผู้จัดการ และคณะกรรมการควรต้องรู้เรื่องการบริหารจัดการให้สามารถบริหารจัดการเป็น และมี ประสิทธิภาพ ให้รู้จักแหล่งเงินทุนและการบริหารทุน ให้รู้จักพึ่งตนเอง สามารถผลิตให้มีคุณภาพ ให้รู้จัก แหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอก

2. การสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง องค์กรที่เข้มแข็งเป็นองค์กรที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์เสียสละ มี ความสามัคคี มีความเป็นผู้นำ พึ่งตนเอง รู้จักหน้าที่ มองการ ณ์ไกล และมีระเบียบวินัย มีการพัฒนา โครงสร้างองค์กรให้มีคุณภาพ สามารถบริหารจัดการได้

3. การพัฒนาบุคลากรการพัฒนาบุคลากรเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยการพัฒนาคณะ กรรมการบริหารกลุ่มให้บริหารกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการผลิตและการตลาด ส่งเสริมสนับสนุนให้มีเครือข่ายตาม พื้นที่ ตามกิจกรรม และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารระหว่างกลุ่ม

5. การจัดหาและบริหารวัสดุ ในการจัดหาและบริหารวัสดุ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รู้จักเลือกและ จัดหาวัสดุ มีทักษะและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้งานและการบำรุงรักษา และสามารถทำได้โดย ฝึกอบรมผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ในการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

การประกอบการธุรกิจชุมชน

ในการประกอบการธุรกิจชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายชุมชนเข้มแข็งได้ ผู้ประกอบการกลุ่มหรือ ส่วนบุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้วิถีคิด วิธิดำเนินงานการบริหารจัดการของธุรกิจให้ชัดเจนก่อนแล้วจึง ประยุกต์ความรู้เหล่านั้นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้ประกอบการ และจากคู่มือเทคนิคการเพิ่ม ผลผลิตให้ชุมชนเข้มแข็งธุรกิจชุมชน จำนวน 10 เล่ม (สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวง อุตสาหกรรม คู่มือเทคนิคการเพิ่มผลผลิตในชุมชนเข้มแข็ง, 2546.) ซึ่งประกอบด้วย การทำธุรกิจชุมชน แนวคิดและหลักการจัดการสินค้าและบริการ ลูกค้ำเป้าหมาย การจัดการด้านการตลาด การผลิตและ การบริการ การจัดการด้านการเงิน การบริหารจัดการกลุ่มและคน แผนธุรกิจและกรณีศึกษา ตามลำดับ และจากเอกสารการทำธุรกิจชุมชนในเล่มที่ 1 เป็นการนำเสนอให้เห็นภาพรวมของการดำเนินการธุรกิจ ชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานที่ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนควรจะต้องรู้ 8 ด้าน ได้แก่

1. หลักการจัดการธุรกิจชุมชนที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพพึ่งพอใ จให้แก่ลูกค้ำเป้าหมาย มีการ บริหารจัดการที่ดีและให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมกันอย่างเท่าเทียมกัน

2. สินค้าและบริการ ต้องรู้ว่าทำอะไรเมื่อสินค้าและบริการของกลุ่มเข้าสู่ตลาดแล้วลูกค้ำจะ ให้ความสนใจ จะพัฒนาสินค้าและบริการอย่างไรให้แตกต่างจากสินค้าคู่แข่ง และไม่ทำให้ลูกค้ำเกิด ความเบื่อหน่าย

3. ลูกค้า ต้องรู้ให้ชัดเจนว่า ลูกค้าของเราเป็นใคร ทำไมถึงซื้อสินค้าของเรา ทำอย่างไรให้เขาซื้อสินค้าของเราตลอดไป และแนะนำให้คนอื่นซื้อเพิ่มขึ้น

4. การตลาด การค้นหาความต้องการของลูกค้าเพื่อการสนองต่อความต้องการโดยมี การพัฒนาสินค้าให้ถูกใจลูกค้า มีราคาที่เหมาะสม วางขายในที่ที่ลูกค้าต้องการ

5. การผลิตและการบริการ การผลิตสินค้าให้มีคุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการและมีต้นทุนต่ำที่สุด

6. การเงิน ควรทำความเข้าใจถึงวิธีคิดคำนวณ การจดบันทึก บริหารเงินทุน เงินสดหมุนเวียน งบกำไรขาดทุน งบการเงินต่าง ๆ นำมาใช้อย่างถูกวิธี สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ และอย่างถูกวิธี

7. การบริหารจัดการกลุ่มและคน เป็นปัจจัยที่สำคัญ นับตั้งแต่ประธานกลุ่ม คณะกรรมการ ไปจนถึงสมาชิก ต้องมีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจน หาแนวทางให้ทุกคนได้ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีปัญหา ความขัดแย้ง

8. แผนธุรกิจ เป็นการวางแผนในสิ่งที่ต้องทำ โดยเริ่มจากอะไรคือสิ่งที่กลุ่มจะผลิตสินค้าหรือบริการ มีขั้นตอนอย่างไร จะได้ผลอย่างไร ใช้เงินเท่าไร ใช้คนที่จะมาร่วมทำเท่าไร และทำอย่างไรการทำธุรกิจจึงอยู่รอดอย่างยั่งยืน

ทำไมธุรกิจของชุมชนจึงล้มเหลว

ต้องยอมรับว่าการประกอบกิจการของชาวบ้านไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะมีหลายกลุ่มที่เริ่มต้นดำเนินงานแล้วทำได้ไม่นานก็ต้องล้มเลิก ทั้งในส่วนของรายได้ สมาชิกที่เข้าร่วม โดยมีปัญหาหลักและปัญหาย่อย ดังนี้

1. ปัญหาด้านการผลิตสินค้า ได้แก่
 - 1.1 สินค้ายังมีคุณภาพไม่ดีเท่ากับในตลาดทั่วไป
 - 1.2 คุณภาพของสินค้าไม่มีความคงที่
 - 1.3 ผลิตสินค้าไม่ได้ตามกำหนด
 - 1.4 สินค้าไม่มีการพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ
2. ปัญหาด้านการตลาด
 - 2.1 ไม่เข้าใจความต้องการของตลาด
 - 2.2 หาตลาดไม่ได้
 - 2.3 ขาดตลาดรองรับที่แน่นอน
3. ปัญหาด้านการบริหาร
 - 3.1 ไม่มีกฎระเบียบชัดเจน
 - 3.2 ไม่มีการแบ่งหน้าที่
 - 3.3 ไม่มีการตรวจสอบ
 - 3.4 ไม่มีระบบการฝึกฝน ถ่ายทอด พัฒนาทักษะในการทำงาน
 - 3.5 ขาดความรู้และทักษะในเรื่องการคำนวณต้นทุน กำไร
4. ปัญหาด้านการเงิน
 - 4.1 ไม่มีเงินทุนหมุนเวียน
 - 4.2 ไม่รู้จักวิธีการทำบัญชี

ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลว

ในการดำเนินธุรกิจชุมชน พบว่ามีปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จและความล้มเหลวอยู่ 9 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุน

กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เงินทุนของตนเอง ไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินลงทุน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมากกว่า การพึ่งเงินกู้โดยไม่มีทุนสะสมของตนเองเป็นการชี้ว่า องค์กรเศรษฐกิจนั้นยังพึ่งตนเองไม่ได้ ซึ่งขัดกับหลักการธุรกิจชุมชนที่ต้องการพึ่งตนเอง กลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งตนเองด้านเงินทุน หรือสามารถระดมทุนจากชุมชนได้เอง จึงมีโอกาสที่จะอยู่ได้ และเติบโตได้มากกว่ากลุ่มที่พึ่งเงินทุนจากการกู้ยืม

2. ปัจจัยด้านการตลาด

กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จจะเป็นกลุ่มที่มีลูกค้าที่แน่นอนและเพียงพอ ลูกค้าที่เป็นผู้ค้าส่งที่รับสินค้าคราวละมาก ๆ ออกไปจำหน่าย ส่วนด้านค่าปลีกไม่มีลูกค้าที่แน่นอน แต่ต้องมีมากเพียงพอ ธุรกิจชุมชนที่มีผลผลิตไม่มากโดยทั่วไปจะอาศัยตลาดค้าปลีกเป็นสำคัญ แต่ถ้าหากเป็นผู้ผลิตสินค้าจำนวนมาก จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายของผู้ค้าส่งด้วย แต่กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ไม่มีตลาดแน่นอน เข้าไม่ถึงตลาด จะประสบความล้มเหลวในที่สุด

3. ปัจจัยด้านการผลิต

ความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบที่พิจารณาจากวัตถุดิบ ทักษะ และความชำนาญของผู้ทำการผลิต นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญพอ ๆ กับโอกาสทางตลาด

4. ปัจจัยด้านบริหารและจัดการ

ด้านระบบเงิน ระบบงาน และระบบบุคลากร ระดมทุนและสะสมทุน การบริหารกระแสเงินไหลเข้าและกระแสเงินไหลออก ควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการขาดสภาพคล่องใช้จ่ายเงินไปในทางที่ก่อประโยชน์ให้แก่กลุ่มมากที่สุด

ระบบบัญชีและระบบการควบคุมตรวจสอบรายได้รายจ่ายจำเป็นต้องมีความถูกต้องแม่นยำและมีมาตรฐานมากขึ้น การบันทึกตัวเลขต้องเป็นสากลที่สามารถตรวจอ่านได้เข้าใจ บุคลากรด้านการเงินไม่เพียงพอแต่มีความสามารถในการหารายได้และควบคุมค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุดจำเป็นต้องมีความรู้ด้านบัญชีอย่างพอเพียง การบริหารการเงินที่ไม่รัดกุม ใช้เงินอย่างขาดประสิทธิภาพ จะนำไปสู่ความผิดพลาดเหมือนธุรกิจทั่ว ๆ ไปกำลังประสบอยู่ขณะนี้

ด้านระบบ ธุรกิจชุมชนดำเนินงานในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal Business) มักจะไม่ค่อยมีกฎเกณฑ์แน่นอน โดยทั่วไปจะถือเอามติของที่ประชุมสมาชิกเป็นแนวทางและนโยบาย กรรมการบริหารและการบริหารงานโดยอิงมติที่ประชุม แต่กรรมการบริหารมักจะต้องลงมือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วย เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานจริง ๆ มักจะขาดแคลน เพราะไม่ค่อยมีการจ้างผู้ปฏิบัติงานระบบงานจึงไม่ค่อยแน่นอน แม้จะมีการแบ่งฝ่ายแบ่งคนรับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติจริงมักจะเป็นว่าใครพอจะทำได้ก็ให้ช่วยกันทำ ทำด้วยความสมัครใจ ไม่สามารถกำหนดค่าตอบแทนที่แน่นอนได้ การดำเนินงานมักอิงหลักสหกรณ์ ร่วมกันคิด ตัดสินใจ เอาเสียงส่วนใหญ่เป็นตัวกำหนดทิศทาง

ธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ "แกนนำ" เป็นผู้มีความสามารถในการบริหารและจัดการ การแบ่งฝ่าย แบ่งสายงาน การจัดโครงสร้างการบริหาร จึงขึ้นอยู่กับข้อเสนอแนะของแกนนำ ขึ้นอยู่กับ

ประสบการณ์และความเป็นจริงที่แกนนำได้สัมผัสมา โครงสร้างและสายงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนต่าง ๆ จึงมักจะแตกต่างกันไปตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม

ด้านระบบบุคลากร ชุมชนมักจะไม่มีการจ้างหรือมีเพียงคนสองคน จึงไม่มีสายงานการบังคับบัญชา บุคลากรของกลุ่มมีแต่สมาชิกและกรรมการ การสั่งการ การบังคับบัญชา การให้คุณให้โทษโดยสายการบังคับบัญชาจึงไม่มี ความสำเร็จของการบริหารบุคลากรจึงอยู่ที่ระบบการจูงใจเชิงคุณภาพ และการยอมรับนับถือแกนนำหรือผู้นำเป็นสำคัญ ระบบการให้คุณให้โทษอยู่ที่ระบบวัฒนธรรม คือ ผู้ที่ผิดพลาดหรือทำผิดจะถูกชุมชนตำหนิ ผู้ทำดีชุมชนจะยกย่อง ระบบการควบคุมตรวจสอบโดยสังคม ระบบบุคลากรของธุรกิจชุมชนจะมีประสิทธิภาพแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับปัจจัย คุณธรรม ความสามารถ และความเสียสละของบุคลากรเป็นหลัก

5. ปัจจัยด้านผู้นำ

ชาวชนบทโดยทั่วไปมักจะขาดความคิดริเริ่ม พอใจจะเป็นผู้ตามเป็นผู้เอาอย่างหรือเลียนแบบ ใครที่ทำอะไรแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ใหม่ ๆ มักจะไม่ได้รับการยอมรับ แต่ครั้งประสบความสำเร็จก็จะมีผู้เอาอย่างและกลายเป็นผู้นำ ผู้นำโดยธรรมชาติของชุมชนจึงมักจะเป็นผู้มีบารมีหรือมีฐานะทาง หรือผู้ที่ทำประโยชน์ให้ชุมชน

ชาวบ้านธรรมดาที่แสดงความสามารถจนกลายเป็นที่ยอมรับของชุมชนก็มี แต่มักจะต้องฝ่าฟันและสร้างการยอมรับจากชาวบ้านด้วยความยากลำบากกว่ากัน

ธุรกิจชุมชนที่ก่อตั้งโดยบุคคลหรือโดยคณะบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน จะระดมทุนได้ง่าย ขยายตัวได้เร็วและมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง

6. ปัจจัยด้านแรงงาน

ในธุรกิจชุมชนแรงงานประเภท "ลูกจ้าง" มีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นประเภททำงานให้ตนเอง (Self-employed) แรงงานของผู้ที่ทำงานให้ตนเองและครอบครัว แม้ว่าธุรกิจชุมชนตั้งอยู่ในชนบท เป็นการประกอบกิจการของครอบครัวเกษตรกร แต่สภาพความเป็นจริงขณะนี้หลาย ๆ แห่งประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานทั้งระดับแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือ ในระดับแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานรุ่นใหม่มักจะอพยพเข้าเมือง ละทิ้งการพัฒนาอาชีพของครอบครัว คนงานที่เคยผ่านงานอุตสาหกรรมและการค้ามาแล้ว 5 - 6 ปี มักจะกลับไปทำงานภาคเกษตรไม่เป็น ความสามารถ และทักษะเชิงหัตถกรรมไม่มี แรงงานไม่ยอมกลับคืนสู่ภาคเกษตร ขาดทักษะด้านเกษตรและด้านหัตถกรรม

การมีแรงงานในท้องถิ่นอย่างพอเพียงและแรงงานเหล่านี้มีทักษะทางการผลิต เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จ

7. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก

การเกิดขึ้น การคงอยู่ และการเติบโตของธุรกิจชุมชน จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ในแง่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การมีส่วนร่วมของสมาชิกหมายถึงการระดมทุนและการใช้ทุนที่ระดมมานั้น "ทุน" ที่กล่าวนี้หมายถึง "เงินทุน" เป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของการระดมทุนจึงหมายถึง การร่วมถือหุ้น ร่วมลงทุนและนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมอย่างเอาการเอางานนั้นจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง แม้ว่าระยะเริ่มแรกธุรกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการช่วยเหลือจากภายนอกเป็นด้านหลัก แต่ต่อมาสมาชิกชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน จึงจะทำให้เกิดเป็นธุรกิจชุมชนอย่างแท้จริง คงอยู่และเติบโตได้ กลุ่ม

ธุรกิจชุมชนที่มีกิจกรรมทางการผลิตและสามารถพึ่งตนเองได้ด้านเงินทุนมักจะพัฒนามาจากกลุ่มออมทรัพย์ การมีส่วนร่วมในธุรกิจชุมชนที่หนาแน่นที่สุดและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้มากที่สุด คือ ธุรกิจชุมชนประเภท "กลุ่มสัจจะออมทรัพย์" ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานเงินทุนหรือ "กระดานหก" ไปสู่ธุรกิจชุมชนอื่น ๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาการระดมทุนจากภายนอก การพึ่งตนเองได้คือตัวบ่งชี้ความสำเร็จของธุรกิจชุมชน

8. ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กร

ระเบียบข้อบังคับเป็นกฎเกณฑ์กติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ในอันที่จะทำให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเป็นไปอย่างราบรื่น และสอดคล้องประสานกัน การดำเนินงานของธุรกิจชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ฉะนั้น กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ จึงต้องเกิดขึ้นจากข้อตกลงของสมาชิกเป็นพื้นฐาน กรรมการนำข้อตกลงนั้นมาปรับใช้ให้เป็นจริง หากระเบียบกฎเกณฑ์ที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเห็นชอบจากสมาชิก อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งและติดขัดในการดำเนินงาน ระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับการเงิน ซึ่งสามารถนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ได้ง่าย และถ้าระเบียบข้อบังคับนี้ไม่เหมาะสมรัดกุม จะทำให้เกิดการรวุโหลได้ง่าย ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

9. ปฏิสัมพันธ์กับภายนอก

ปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ในที่นี้หมายถึง ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลหรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานธุรกิจชุมชนโดยทั่วไปจะมีอยู่ 4 กลุ่ม รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล NGOs นักวิชาการหรือสถาบันวิชาการและธุรกิจ ธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับภายนอก

แนวทางการพัฒนาโดยเครือข่ายองค์ความรู้ KBO

ในปี พ.ศ. 2549 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้มีแนวคิดในการจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ (Knowledge – Based OTOP : KBO) ขึ้น เพื่อเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่า OTOP โดยมุ่งให้ทุกภาคส่วนของท้องถิ่นได้พัฒนากำลังองค์ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ของแต่ละภาค เพื่อเป็นการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดคุณภาพมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับตลาดภายนอกและขยายผลไปสู่ตลาดสากลได้ (รายงานผลการดำเนินงาน KBO ปี 2550 กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก, 2550)

การดำเนินงานได้มีการดำเนินงานในจุดนำร่อง 4 ภาค เพื่อเป็นการศึกษาค้นหารูปแบบที่เหมาะสม และพบว่ารูปแบบวิธีการดำเนินงานคล้ายคลึงกัน คือมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นหน่วยงานหลักในการเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้และผู้ผลิตชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองของชุมชนได้

กลุ่มเป้าหมายเครือข่ายองค์ความรู้ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ปราชญ์ชาวบ้านและเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักคือ ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

สำหรับรูปแบบการจัดตั้งเครือข่ายองค์ความรู้ของจังหวัดพิษณุโลกได้มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม

1.1 จัดประชุมชี้แจงโครงการเพื่อทำความเข้าใจกับภาคีที่เข้าร่วม เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน สภาพปัญหา ความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายและโครงสร้างของเครือข่าย

1.2 เข้าร่วมการฝึกอบรมจัดทำหลักสูตรพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. การสร้างเครือข่าย

2.1 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งเครือข่าย

2.2 สำรวจและจัดทำทะเบียนความเชี่ยวชาญของหน่วยงานเครือข่ายประเภทอาหาร เครื่องดื่ม ผ้าและเครื่องแต่งกาย ของใช้ของตกแต่งและของที่ระลึก สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร

2.3 ประชุมหน่วยงานภาคีที่เข้าร่วมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน

2.4 จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงาน

2.5 จัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างจังหวัดกับทุกภาคีที่เข้าร่วม

3. สำรวจความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยจำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ ปัญหา และความต้องการ พบว่า

ตารางความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ ปัญหา และความต้องการ

ประเภท	ปัญหา	ความต้องการ
อาหาร	1. ไม่สามารถตากผลิตภัณฑ์ในฤดูฝนได้ 2. รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่สวยงาม 3. บรรจุภัณฑ์ไม่สวยงาม ไม่มาตรฐาน 4. ไม่มีตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ 5. อุปกรณ์โรงเรือนไม่เรียบร้อย 6. หาซื้อขวดผลิตภัณฑ์ (ขวดแบน) ไม่ได้	1. คำแนะนำและการตลาด 2. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ 3. การได้รับการดูแลและคำแนะนำ 4. แหล่งจำหน่ายขวดผลิตภัณฑ์ *อุปกรณ์, เครื่องหัน, เครื่องนวด, ตู้อบ
เครื่องดื่ม	คุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไม่สม่ำเสมอ เช่น ในปริมาณการผลิตแต่ละครั้งจะมีผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน มีรสเปรี้ยว	ต้องการความรู้เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานและหาแนวทางแก้ไข

ตารางความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ ปัญหา และความต้องการ (ต่อ)

ประเภท	ปัญหา	ความต้องการ
ผ้า/ เครื่องแต่งกาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ฝีมือการทอและการให้สีสันท 2. การทำลวดลายและเทคนิคการทำลายขิดให้เร็ว 3. การพัฒนาคุณภาพสินค้า 4. การผลิตไม่ต่อเนื่องเพราะทำเฉพาะยามว่าง 5. การบริหารจัดการ 6. ขาดเงินทุน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การอบรมให้ความรู้ การออกแบบลวดลาย และการย้อมสี 2. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ให้มีความแตกต่าง 3. การส่งเสริมเกี่ยวกับการจดลิขสิทธิ์ 4. เทคนิคการทอให้เนื้อผ้าแน่น 5. เทคนิคการทอผ้าลายขิดให้เร็วขึ้น 6. การอบรมให้ความรู้เรื่องการผลิตสินค้า , ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ <p>*สนับสนุนเงินทุน, วัสดุ, อุปกรณ์, วัตถุดิบ</p> <p>*เครื่องปั่นด้ายให้เร็วขึ้น</p>
ของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่รู้ข้อบกพร่องของกลุ่มเนื่องจากไม่มีผู้เชี่ยวชาญแนะนำ 2. การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ 3. การบริหารจัดการ 4. ไม่มีโรงเรือน / อุปกรณ์เครื่องมือ 5. ขาดเงินทุนหมุนเวียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การประยุกต์ผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น 2. หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของชุมชน 3. การตรวจสอบผลิตภัณฑ์ 4. การตลาด 5. คำแนะนำความรู้จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 6. วิทยากรสอนการทำผลิตภัณฑ์
สมุนไพร ที่ไม่ใช่อาหาร	<ol style="list-style-type: none"> 1. การตากวัตถุดิบในช่วงฤดูฝน 2. ไม่มีตลาด 3. ขาดเงินทุน 	<p>แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์</p> <p>*เครื่องหันสมุนไพร</p> <p>*เครื่องอบสมุนไพร</p>

4. คัดเลือกกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพ จำนวน 30 กลุ่ม แบ่งเป็นระดับ 1 – 2 ดาว และระดับ 3 ดาว ได้แก่
- 4.1 ประเภทอาหารจำนวน 11 กลุ่ม
 - 4.2 ประเภทเครื่องดื่ม จำนวน 1 กลุ่ม
 - 4.3 ประเภทของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึก จำนวน 12 กลุ่ม
 - 4.4 ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร จำนวน 6 กลุ่ม
5. การจัดทำหลักสูตรและจัดการฝึกอบรม 5 หลักสูตร ได้แก่
- 5.1 หลักสูตรเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำธุรกิจ การผลิต การตลาด และการบริหารจัดการบนพื้นฐานของจริยธรรม คุณธรรม
 - 5.2 หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร
 - 5.3 หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่ม
 - 5.4 หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึก
 - 5.5 หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร
6. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา
- 6.1 กลุ่มผู้ผลิตชุมชน 1 – 2 ดาว ไม่มีความพร้อมในการเข้าร่วม เนื่องจากมีปัญหาภายในกลุ่ม บางกลุ่มอยู่ในฤดูเก็บเกี่ยว จึงไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้
แนวทางการแก้ไขปัญหา คัดเลือกกลุ่มผู้ผลิตชุมชน 3 ดาว ที่มีความพร้อมและสมัครใจเข้าร่วมแทน
 - 6.2 การประสานงานทำความเข้าใจกับหน่วยงานภาคี บาง ภาคียังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน เนื่องจากโครงการมีรายละเอียด วิธีการดำเนินงานที่ซับซ้อน
แนวทางการแก้ไขปัญหา ทีมผู้ประสานงานของจังหวัดต้องออกไปสร้างความสัมพันธ์ชี้แจง ทำความเข้าใจกับภาคีเป็นเฉพาะราย
 - 6.3 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์มีความหลากหลาย เนื่องจากการฝึกอบรมแต่ละหลักสูตรมีการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน บางชนิดไม่สามารถจัดหาได้ในเขตพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก เพราะเวลามีจำกัด
แนวทางการแก้ไขปัญหา ประสานหน่วยงานภาคีที่เป็นผู้รับผิดชอบให้เป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์โดยตรง
 - 6.4 ระยะเวลาในการดำเนินงานมีน้อย ทำให้การพัฒนาไม่ครอบคลุมกับความต้องการได้ทุกประเด็น
แนวทางการแก้ไขปัญหา ทีมผู้ประสานของจังหวัดประสานชี้แจงกับหน่วยงานภาคีเพื่อขอให้ทำการสนับสนุนกลุ่มอย่างต่อเนื่องตามหลักสูตรความต้องการของกลุ่ม ถึงแม้ว่าจะสิ้นสุดโครงการแล้วก็ตาม

6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรมาจากแนวคิดพื้นฐานของวิธีการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยให้ประชาชนช่วยตนเองได้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็น การเปิดโอกาสให้แต่ละคน เรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง ต่อที่อยู่อาศัย ต่อ อาชีพ ต่อกลุ่มและต่อสังคม ทำให้มีโอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ โดยใช้หลักการให้ชุมชน พึ่งตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน เป็นการเพิ่มความสามารถและความชำนาญได้ มากยิ่งขึ้น และการที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมี มากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้นๆ

หลักการและแนวทางพัฒนาที่ให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชน เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมถ้าหากกิจกรรม ที่จะนำไปให้ประชาชนเป็นเรื่องใหม่ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นเร่งเร้าความสนใจ ให้ความรู้ความเข้าใจ จนประชาชนยอมรับความจำเป็นและประโยชน์ในการจัดทำกิจกรรมนั้น

2. กิจกรรมต้องดำเนินในลักษณะกลุ่มทบทเพื่อสร้างกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกันเพื่อสร้าง ความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่ม ปลูกฝังทัศนคติ และพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวมทำงานเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

3. แนวทางในการพัฒนากิจกรรมต่างๆในชุมชน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชน ที่ดำเนินการต่อไปโดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก เฉพาะในระยะเริ่มแรกต้องไม่พุ่มเทในลักษณะการให้เปล่า โดยสิ้นเชิง ต้องทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของกิจกรรมและต้องสามารถทำเองต่อไปได้ เมื่อการช่วยเหลือจากภายนอกสิ้นสุดลง การช่วยเหลือตนเองและการพึ่งพาตนเองเป็นหลักสำคัญที่ต้อง เริ่มตั้งแต่ต้น

4. กิจกรรมพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความพร้อมรับของ ชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรในชุมชนจะต้อง สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรม

5. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับ ถือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งจากราชการเพื่อเป็นผู้บุกเบิกและชักนำ ชาวบ้านต่อไป ผู้นำชุมชนโดยทั่วไปจะสามารถปรับทัศนคติและการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ได้เร็วกว่า และได้รับการ ยอมรับมากกว่าประชาชนทั่วไป

6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้นกล่าวคือ การ ร่วมค้นหาข้อมูล ร่วมหาสาเหตุของปัญหา ร่วมปรึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมกันตัดสินใจ ร่วม วางแผน ร่วมการปฏิบัติงาน ร่วมการติดตามผลงาน จนถึงขั้นร่วมบำรุงรักษาในระยะยาวต่อไป

จากแนวคิดและหลักการมีส่วนร่วมซึ่งชุมชนในโครงการพัฒนาถือได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นรากฐานที่สำคัญในทุกขั้นตอนของการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆในการดำเนินกิจกรรมกิจการของกลุ่มการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มหรือชุมชนได้ดำเนินการตามแนวทางโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในอันที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยต้องให้ความสนใจ เพื่อพัฒนาเกษตรแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาคการเกษตรให้ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจ รวมถึงการตรวจสอบในทุกระดับ การมีส่วนร่วมเริ่มเป็นที่รับรู้ของสังคมไทยเน้นไปในเรื่องสิทธิของพลเมืองทั้งในฐานะปัจเจก และในฐานะหน่วยทางสังคมกับการเคลื่อนไหวและปฏิบัติการ

ดังนั้น ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และลักษณะงานที่เกี่ยวข้อง บางครั้งขึ้นกับผู้ให้ความหมายว่าจะมีการปรับใช้การมีส่วนร่วมไปสู่สาขาวิชาใด การอธิบายความหมายที่จะกล่าวจะเน้นอธิบายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ โดยมีแนวทางพอสรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วม (participation) คือ การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการการดำเนินงานกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันอยู่ต่อไปได้

การมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาได้ใช้ความพยายามร่วมกันในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการพัฒนา ด้วยความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของ (ownership) หรือหุ้นส่วน เพื่อทำให้งานหรือโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จรับผลประโยชน์ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีโดยตลอดตั้งแต่การวางแผนโครงการ การเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงินหรือทรัพยากรใดๆที่มีอยู่ในชุมชน

การมีส่วนร่วม (participation) เป็นผลมาจากความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการนั้นๆความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการนั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราสามารถรวมกันได้ควรจะต้องมีความตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำที่โดยทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียในการพัฒนา ได้ใช้ความพยายามร่วมกันในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการพัฒนา ด้วยความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของ (ownership) หรือหุ้นส่วน เพื่อทำให้งานหรือโครงสร้างการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากความหมายข้างต้นแล้วยังได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกหนึ่งหนึ่งในรูปของสมการว่า

$$\begin{aligned} \text{การมีส่วนร่วม} &= \text{ความร่วมมือร่วมใจ} + \text{การประสานงาน} + \text{ความรับผิดชอบ} \\ \text{Participation} &= \text{cooperation} + \text{coordination} + \text{responsibility} \end{aligned}$$

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจ (cooperation) หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน (coordination) หมายถึง ห่วงเวลา ลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรืองาน

ความรับผิดชอบ (responsibility) หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงานและในการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

ดังนั้น จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า

1. การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้การพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง โดยมีมีส่วนร่วมในด้านของความคิด การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมคิดแก้ปัญหา การดำเนินการกิจกรรมชุมชน และการวางแผนจนนำไปสู่ผลของการปฏิบัติ

2. บุคคลหรือกลุ่มคนต้องมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกัน โดยเข้าร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วยความเต็มใจและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ

3. การมีส่วนร่วมจะต้องขึ้นอยู่กับความเต็มใจที่จะเข้าร่วม โดยต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ

4. ลักษณะการกระทำจะผ่านกลุ่มองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์มีเป้าหมายมุ่งที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและครอบครัวที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทให้มีความเป็นอยู่ที่ดี และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างถาวร

ลักษณะรูปแบบ ขั้นตอน และการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) เป็นแนวทางที่องค์ประกอบต่างๆ ทั้งผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชนเข้าร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดนในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดความรู้ (learning) อย่างต่อเนื่องมีพลวัต (dynamic) คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอมีการแก้ปัญหาการร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ เนื่องจากหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมนั้นคือ การระดมความคิด ซึ่งคือการกระจายอำนาจอย่างหนึ่งกับความสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบเสมอภาคกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งชุมชนในยุคปัจจุบันไม่ใช่ชุมชนตามความเข้าใจเดิมอีกต่อไป กล่าวคือ ชุมชนไม่เพียงแต่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และอยู่ภายใต้วัฒนธรรมชุดเดียวกันเท่านั้นพร้อมทั้งไม่ใช่ชุมชนในความหมายที่เป็นหน่วยการปกครองของรัฐ หากแต่เป็นชุมชนแบบใหม่ที่ อาจเรียกว่า ชุมชนโดยเจตนา หรือ Intentional Community ซึ่งหมายถึงผู้คนจำนวนหนึ่งที่อาจอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่ มารวมกลุ่มภายใต้เจตนาที่จะดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันในระยะเวลาที่ต่อเนื่อง ดังนั้นการพิจารณาศึกษาถึงลักษณะรูปแบบ ขั้นตอน และการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

1. ลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ประกอบด้วย

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมงานนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้
8. ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และรวมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ทำโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

สรุปได้ว่าลักษณะของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษา ค้นคว้า หาสาเหตุของปัญหาเพื่อนำไปสู่การวางแผนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามประเมินผล

Cohen and Uphoff, N.T. (1977:10-17) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Cohen & Uphoff (1980:219-222) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์ ลักษณะการมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจ ในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ อาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล นับเป็นควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม ทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

รูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง เป็นโดยการอาสาสมัครหรือรวมตัวกันเองขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่มิได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย
2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นชักนำ เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา
3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลในทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และจะมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

กระบวนการมีส่วนร่วมนี้จะประกอบด้วยอย่างน้อย 1 ใน 4 ประเภทของการมีส่วนร่วม คือ

1. การวางแผน ซึ่งรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธีของทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามผลและประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

แบบของการมีส่วนร่วมและได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meeting)
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน (financial contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)

Lee J Care (1976:144) กล่าวว่ารูปแบบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง การเป็นผู้สัมภาษณ์(interviewer) ผู้ชักชวน (solicitor) ผู้ใช้แรง (manual worker) รวมทั้งเป็นผู้ค้นหาความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในผลของการกระทำ (to help support the outcome of the action) นอกจากนี้ ลี เจ แครี ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้เป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การเป็นสมาชิก (membership)

2. การเป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (attendance at meeting)
3. การเป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (financial Contribution)
4. การเป็นกรรมการ (membership on committees)
5. การเป็นประธาน (position leadership)

2. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) อ้างถึงใน จำเนียร ศิลปอาษา (2540: 6) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แจริหรือสมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วย กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. วางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตาม ประเมินผล และการตัดสินใจด้วยตัวเอง
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารและการจัดการใช้ทรัพยากร
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง
4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นฐานที่เท่ากัน

3. การจำแนกประเภทการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมพิจารณาได้ในมิติที่ต่างกัน อาจจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

1. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาถึงรับการอาสาสมัคร ครเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการจำแนกที่อยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจไม่มีการบังคับ และการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการถูกบังคับให้เข้าร่วม
 2. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามวิธีการที่เกี่ยวข้องจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) เช่น การเข้าร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสละแรงกาย ร่วมสละเวลา ร่วมสละทรัพยากรวัสดุ สนับสนุนแรงงาน ออกเสียงคะแนน และการมีส่วนร่วมโดยอ้อม (indirect participation) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมโดยอ้อมไว้ 2 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่ม และการมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน
 3. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการวางแผนการพัฒนา การจำแนกการมีส่วนร่วมลักษณะนี้จะสัมพันธ์กับขั้นตอนของกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนปฏิบัติงาน การวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องการวางแผนปฏิบัติงาน การยอมรับแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล
- นอกจากนี้ ยังได้จำแนกการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของกระบวนการวางแผนได้ดังนี้
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)
 4. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมลักษณะขั้นขององค์กร การจำแนกในลักษณะนี้เป็นการจำแนกตามระดับขององค์กร โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

- 4.1 การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์กร
- 4.2 การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์กร
- 4.3 การมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์กร

5. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามความเข้มข้นและความถี่ของกิจกรรม
จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 การมีส่วนร่วมที่มีความถี่ของ กิจกรรมสม่ำเสมอ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น เมื่อมีการทำกิจกรรมบ่อยครั้งหรือเป็นประจำ เช่น มีการประชุมกลุ่มทุกสัปดาห์ มีการประชุม และทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ

5.2 การมีส่วนร่วมที่มีกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนัก เช่น มีการจัดประชุมหลายๆ ครั้ง หรือการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่นานๆ ครั้งจึงจะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าการมีผู้นำที่ดีและกระตือรือร้น หรือสมาชิกที่มีความกระตือรือร้น สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอได้

6. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามระดับการเข้าร่วม จำแนกออกเป็น 7 ประเภท เริ่มจากการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจากน้อยไปจนถึงมาก ดังนี้

- 6.1 การมีส่วนร่วมโดยดารชักนำ
- 6.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร
- 6.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้การปรึกษาหารือ
- 6.4 การมีส่วนร่วมโดยได้รับสิ่งจูงใจ
- 6.5 การมีส่วนร่วมเพื่อปฏิบัติภาระหน้าที่
- 6.6 การมีส่วนร่วมแบบปฏิสัมพันธ์กัน
- 6.7 การมีส่วนร่วมโดยพลังงานของประชาชนเอง

ดังนั้นสรุปได้ว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบาย การพัฒนาที่กำหนดไว้ควรประกอบด้วย

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการขอ ชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป รวมทั้งแบ่งลักษณะการเข้าร่วม ออกเป็น ร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมออกแรง ร่วมออกเงิน วัสดุอุปกรณ์ ร่วมเป็นกรรมการ

7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประภาพร แสงทอง (2550:33-34) ศึกษาเรื่องการวิจัยและพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร กรณีศึกษา: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพร ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบันของฉลากและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพรฯ ศึกษาวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพรฯตามการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ด้วยวิธี SWOT Analysis เพื่อหาแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของสินค้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพรฯ และนำแนวทางไปปฏิบัติจริง ประเมินผลการปฏิบัติเมื่อมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของสินค้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพรฯ กลุ่มตัวอย่างคือประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจจำนวน 60 คน เครื่องมือคือการสนทนากลุ่ม (focus group) การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) การอบรม การสังเกตและแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือการวิเคราะห์ข้อมูลสองแบบ คือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ในการศึกษาสภาพปัจจุบันของด้านฉลากและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพร โดยการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ทำให้ทราบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน สวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพรมีปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาด้านฉลากและบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีการใช้ฉลากที่แสดงรายละเอียดข้อมูลส่วนประกอบและวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ไม่ครบถ้วน นอกจากนั้นตราสินค้าไม่มีจุดเด่น ไม่สามารถแสดงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ได้ครบถ้วน รวมทั้งฉลากและบรรจุภัณฑ์ขาดความสมดุลกัน เพราะเมื่อติดฉลากบนตัวบรรจุภัณฑ์แล้วจะเกิดเป็นรอยย่น ไม่มีความสวยงามแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ด้านฉลากและบรรจุภัณฑ์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพร คือ การจัดอบรม โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและการออกแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์ เป็นผู้ให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพร ในหัวข้อเรื่อง “ออกแบบบรรจุภัณฑ์อย่างไรให้ได้กำไรสูงสุด” จัดขึ้นในวันที่ 21 สิงหาคม 2550 ณ ที่ประชุมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพร เลขที่ 61/1 หมู่ 5 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยมีวิทยากรสองท่าน คือ อาจารย์ชนิษฐา พลเพชร จากวิทยาลัยอาชีวศึกษาศูนย์สงขลาและคุณรามศ รัตนอรุณ ผู้จัดการธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ศูนย์ปัตตานี ได้ร่วมบรรยาย เกี่ยวกับการออกแบบฉลากและรูปแบบบรรจุภัณฑ์ โดยที่วิทยากรมอบแนวความคิดในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะเป็นที่ดึงดูดใจ และสะดุดตา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เพราะเมื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม ทำให้ผู้บริโภคเห็นผลิตภัณฑ์แล้วเกิดความอยากซื้อและตัดสินใจซื้อ ซึ่งจะทำให้ยอดขายของสินค้าเพิ่มขึ้น

ชาญชัย สุขสกุล (2551:71-72) ศึกษาเรื่องงานวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการการตลาดธุรกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงประเภทธุรกิจเกษตรของเกษตรกรปลูกมะขามหวานเพื่อการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้ด้านแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและการทำธุรกิจในชุมชน ได้อย่างไม่ประมาท เพื่อสร้างความรู้ด้านการจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มให้มีรูปแบบที่หลากหลายมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มเชื่อมโยงผู้ผลิตและผู้ขายให้สามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและตำนานศิลปะท้องถิ่น นำมาเป็นจุดขาย กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรที่เป็นตัวแทนหมู่บ้านในตำบลตะเบา 11หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 22 คน เครื่องมือคือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า การที่จะทำให้กลุ่มธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สมาชิกชุมชนจะต้องมีการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การรวมกลุ่มกัน มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามความถนัด มีการรวมกลุ่มกันวางแผนธุรกิจ วางแผนการตลาดโดยยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก การผลิตต้องมีการใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ มีเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เหมาะสม กระบวนการผลิตมีความสะอาด ได้มาตรฐานสากล ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนประเภทธุรกิจเกษตรของเกษตรกรปลูกมะขามหวานเพื่อการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์ ต้องมีการทำแผนธุรกิจที่เริ่มจากการวิเคราะห์ตนเอง การสร้างกำลังใจ และมีเป้าหมายเป็นผลกำไรอย่างเพียงพอ การทำกำไรอย่างเพียงพอ คือไม่ทำให้ใครเดือดร้อน รวมถึงสังคมต้องไม่เดือดร้อนด้วย สิ่งที่สำคัญคือ ต้องรู้จักตนเอง รู้ว่าธุรกิจชุมชนเพชรบูรณ์มีจุดแข็งหรือมีจุดด้อยอย่างไร โดยการวิเคราะห์จากหลายๆด้าน เพื่อพิจารณาว่าธุรกิจมีความเป็นไปได้แค่ไหนหลังจากมีผลิตภัณฑ์มะขามหวานออกสู่ตลาดแล้ว สิ่งที่ต้องทำต่อมาคือ การสร้างความเชื่อมั่นก่อนว่าผลิตภัณฑ์มะขามหวานต้องขายได้ สำหรับการเข้าสู่ตลาด นั้นต้องวิเคราะห์ลูกค้าควบคู่ไปด้วยกับการวิเคราะห์ตลาด โดยที่กลุ่มลูกค้าหลัก มี 3 ประเภทคือ ลูกค้าทั่วไป ลูกค้าเฉพาะกลุ่ม และลูกค้าที่มีความจำเป็นต้องการในการบริโภค ซึ่งจะเข้าไปอยู่ในกลุ่มไหนขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์มะขามหวานเมื่อได้ตลาดที่แน่นอน จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนควรเน้นการทำประชาสัมพันธ์เข้าตรงถึงกลุ่มลูกค้า หรืออาจจะเข้าร่วมเป็นผู้สนับสนุน หรือเป็นผู้อุปถัมภ์ในการทำกิจกรรมต่างๆที่ตรงกับกลุ่มลูกค้า ส่วนการผลิตสินค้าจะออกมาเหมือนหรือแตกต่างกับคู่แข่ง คุณภาพจะสูงหรือต่ำกว่าไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะสินค้าแต่ละชนิดเทคนิคการผลิตแตกต่างกัน ราคาจะแตกต่างกันไปด้วย

รัฐชัย เฟ็งพินิจ (2551:2-4) ศึกษาเรื่องการศึกษารูปแบบการจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านโฮมสเตย์และหมู่บ้านประมงน้ำจืดจังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจชุมชนศึกษาแบบการจัดการธุรกิจชุมชนและนำเสนอแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชนกลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรเป้าหมายแบบเจาะจงประกอบด้วยสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมธุรกิจชุมชนแบบโฮมสเตย์หมู่บ้านจอมแจ้งหมู่ที่ 1 ตำบลสีกายอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย และกลุ่มสมาชิกที่ทำกิจกรรมประมงน้ำจืดบ้านกอนางหมู่ที่ 2 ตำบลกอนางอำเภอท่าบ่อจังหวัดหนองคาย เครื่องมือคือหนังสือตำราทางวิชาการเอกสารวิทยานิพนธ์สมุดเย็บมทบความวารสารสิ่งพิมพ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือช่วยบันทึก แนวคำถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ โดยผ่านแนวคิดทฤษฎีและหลักการทางวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านจอมแจ้งหมู่ที่ 1 ตำบลสีกายอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายประสบผลสำเร็จจนได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบโฮมสเตย์ของจังหวัดหนองคายและเป็นที่ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของหน่วยงานต่างๆมาจนถึงปัจจุบันนี้มีปัจจัยที่สำคัญ 10 ประการ

1. ทูทางธรรมชาติโดยเฉพาะปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคที่ขึ้นมาในปีพ.ศ.2542 กว่า 400 ลูก ทำให้มีท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากจนที่พักไม่เพียงพอหน่วยงานทางจังหวัดร่วมกับชาวบ้านจึงเห็นว่าการจะจัดตั้งเป็นโฮมสเตย์เพื่อบริการด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว
2. ทูทางสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านที่เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยากเข้ามาสัมผัส
3. ผู้นำทางการและกึ่งทางการในชุมชนซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการจุกประกายของชาวบ้านและการเติมเต็มสนับสนุนซึ่งกันและกัน
4. การมีส่วนร่วมและเรียนรู้ด้วยกันของสมาชิกในชุมชนเป็นการสร้างโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโฮมสเตย์ของคนในหมู่บ้าน
5. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ
6. การสร้างเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงกับเครือข่ายทั้งภายในเช่นเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านกลุ่มเยาวชนกลุ่มผู้สูงอายุและภายนอกเช่นเครือข่ายหมู่บ้านโฮมสเตย์เครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ
7. การสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อใช้เป็นบทบัญญัติร่วมกันในการประพฤติปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติร่วมกันของคนในหมู่บ้าน
8. การกระจายรายได้เป็นการกระจายผลประโยชน์ไปสู่กลุ่มคนต่างๆในหมู่บ้านอย่างทั่วถึงพอใจของคน
9. ความโปร่งใสโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำระบบบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม
10. มีกิจกรรมต่อเนื่องเป็นความต่อเนื่องทั้งในรูปของกิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์ที่นำเสนอต่อผู้ใช้บริการเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการเข้าพักกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการรู้สึกอยากเรียนรู้ตลอดเวลาตื่นเต้นนำสัมผัสไม่รู้สีกเบื่อ

เสวลักษณะ โภคสถิติอัมพร (2551: 50-56) ศึกษาเรื่องสภาพการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน : ผลผลิตภัณฑผ้าทอพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคามมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานทั่วไปของธุรกิจชุมชน และปัญหาในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน กรณีศึกษาผลิตภัณฑผ้าทอพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มธุรกิจชุมชนผลิตภัณฑผ้าทอพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 94 กลุ่ม โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ทาโร ยามาเน่ เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่าเพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานทั่วไปของธุรกิจชุมชน และปัญหาในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน กรณีศึกษาผลิตภัณฑผ้าทอพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคามผลการศึกษาพบว่า 1.สภาพแวดล้อมทั่วไปของกลุ่มธุรกิจชุมชน ระยะเวลาในการรวมกลุ่ม 3 ปีขึ้นไป (คิดเป็นร้อยละ 87.23) สมาชิกส่วนมากน้อยกว่า 30 คน (คิดเป็นร้อยละ 84.04) วัตถุประสงค์ในการตั้งกลุ่มธุรกิจเพิ่มรายได้ (คิดเป็นร้อยละ 52.12) 2.สภาพการดำเนินงานด้านการเงินและบัญชีนั้น กลุ่มผ้าทอส่วนใหญ่มีเงินทุนตั้งแต่ 5,000-20,000 บาท(คิดเป็นร้อยละ 30.85)การบันทึกข้อมูลตัวเลขการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า ส่วนมากมีการบันทึกบัญชีบันทึกง่าย ๆ เป็นระบบ(คิดเป็นร้อยละ 72.34) 3.สภาพการดำเนินงานด้านบุคลากร สมาชิกกลุ่มผ้าทอส่วนมากเคยได้รับการสอนหรือฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ (คิดเป็นร้อยละ 67.02) ด้านสวัสดิการของสมาชิก ด้านเงินปันผล จากกลุ่มนั้น กลุ่มไม่ได้รับเงินปันผลและได้รับเงินปันผลใกล้เคียง (คิดเป็นร้อยละ 52.13และ47.87) เมื่อสมาชิกมีความเดือดร้อน ส่วนมากสามารถกู้เงินได้(คิดเป็นร้อยละ 73.40) การบริหารงานของกลุ่มเกือบทั้งหมดบริหารงานในรูปคณะกรรมการ (คิด

เป็นร้อยละ 97.87) และการบริหารกลุ่มส่วนมากสมาชิกจะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น (คิดเป็นร้อยละ 92.55) 4.สภาพการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ส่วนมากมีอาคารสถานที่ในการรวมกลุ่ม (คิดเป็นร้อยละ 91.48) อาคารสถานที่ในการรวมกลุ่มนั้นเป็นบ้านประชาชนกลุ่มหรือศาลากลางบ้าน ส่วนมากยังใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ สมัยเก่าอยู่ (คิดเป็นร้อยละ 92.56) 5.สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิตและการตลาด คุณภาพสินค้าส่วนมากอยู่ระหว่างการขอคำรับรอง (คิดเป็นร้อยละ 41.49) และได้รับคำรับรองจากหน่วยงานราชการแล้ว (คิดเป็นร้อยละ 73.23) การจำหน่ายสินค้าส่วนมากจำหน่ายภายในจังหวัดและต่างจังหวัด (คิดเป็นร้อยละ 48.95)

สุภัทธร ทวีจันทร์ (2551:53) ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาการ ดำเนินธุรกิจอาหารพื้นเมือง กรณีศึกษา: ธุรกิจไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูป บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของธุรกิจไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูป เนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อไส้กรอก ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปเนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง เพื่อศึกษาความพึงพอใจของลูกค้า ที่มีต่อการดำเนินกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ ไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปเนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาการดำเนินธุรกิจไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปเนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างคือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจไส้กรอกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 100 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถามสำหรับลูกค้า จำแนก 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจเช็ครายการ Checklist ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าแปรรูปอาหาร มีลักษณะเป็นแบบตรวจเช็ครายการ Checklist ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของลูกค้า มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูลคือร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษา เรื่องแนวทางการพัฒนาตลาดของธุรกิจไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรแปรรูปเนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลได้ดังนี้

1. ลูกค้าที่ซื้อสินค้าจากธุรกิจไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรแปรรูปเนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ส่วนใหญ่แล้วลูกค้าเป็นเพศหญิง ร้อยละ 68 รองลงมาคือเพศชาย ร้อยละ 32 อายุระหว่าง 26 – 35 ปี ร้อยละ 46 รองลงมา 36 – 45 ปี ร้อยละ 44 ระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ,ปวช ร้อยละ 54 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 18 อาชีพ เกษตรกร / แม่บ้าน ร้อยละ 56 รองลงมาคือ ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 24 รายได้เฉลี่ย / เดือน 3,000 – 6,000 บาท/เดือน ร้อยละ 54 รองลงมาคือ 10,000 – 13,000 บาท/เดือน ร้อยละ 24

2.ผลการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคไส้กรอก วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แปรรูปเนื้อสัตว์ บานโพนปลัด ตำบลสุขสวัสดิ์ อำเภอบึง จังหวัดศรีสะเกษ ลูกค้าส่วนใหญ่ ซื้อสินค้าอาหารแปรรูปไส้กรอก มากที่สุดคือ เพื่อนำไปเป็นของฝาก จำนวนของการซื้อผลิตภัณฑ์ ไส้กรอก คือ 11 – 15 กก./ครั้งโดยมี ค่าใช้จ่ายในการซื้อ 101 – 200 บาทปัจจัยต่อการซื้อหลัก ๆ คือ ความสะอาด และจะซื้อในปริมาณที่ไม่แน่นอน เหตุผลในการรับประทานไส้กรอก คือความ สะอาด ซึ่งส่วนใหญ่จะซื้อมา

รับประทานเองจาก ร้านค้าผู้ประกอบการ และตลาดสด ซึ่งได้รับข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากงานประจำปี และต้องการให้ผลิตภัณฑ์วางจำหน่าย ที่ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง

3.ผลการศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่มีความสำคัญต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ไส้กรอก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ความพึงพอใจมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่ายและ ด้านการส่งเสริมการขาย

สง่า ทับทิมหิน (2552:59) ศึกษาเรื่องการประเมินภาวะสุขภาพและปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานในวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา :กลุ่มผ้าทอมือในเขตจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาข้อมูลภาวะสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ ประเมินลักษณะของปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงหรือส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติงานในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ กลุ่มตัวอย่างคือ สถานประกอบการหรือศูนย์รวมกลุ่มผลิตผ้าทอมือ คัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 แห่ง ตัวแทนผู้ปฏิบัติงานในวิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือเลือกตัวอย่างโดยการเลือกแบบบังเอิญจำนวน 200 คน เครื่องมือคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นหญิง ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 50-59 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุดและสมรสแล้ว ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นหลักและมีรายได้จากการผลิตผ้าทอมือประมาณ 1,000-2,000 บาทต่อเดือน มีการใช้เส้นใย 3 ชนิด คือเส้นไหม เส้นใยสังเคราะห์และเส้นด้ายฝ้าย ใช้ที่ทอพื้นบ้านและกี่กระตุก การย้อมสีเส้นใยส่วนใหญ่ใช้สีสังเคราะห์หรือสีเคมี ระยะและปริมาณเวลาที่ทำกรผลิตผ้าทอมือส่วนใหญ่เคยทำงานผลิตผ้าทอมือมาแล้วมากกว่า 10 ปี โดยใช้ระยะเวลาในการทำงานเฉลี่ยมากที่สุด 7-9 เดือนต่อปี จำนวนวันเฉลี่ยที่มีการทำงานผลิตผ้าทอมือทำทั้ง 7 วัน และการทำงานในแต่ละวันส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง ภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพบว่าผู้ผลิตผ้าทอมือมีโรคประจำตัวที่พบมากที่สุด คือโรคเกี่ยวกับความดันโลหิต โรคกระเพาะอาหารเป็นแผลหรืออักเสบและโรคเบาหวานตามลำดับ ส่วนอาการที่พบมากในระหว่างการทำงานผลิตผ้าทอมือ คือ ปวดเมื่อยตามร่างกาย แขน ขา หลัง ไหล่หรือคอ รองลงมาคือปวดตาและตาเมื่อยล้า ผลการสำรวจการจัดสภาพงานพบว่าลักษณะงานที่ทำงานส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าเครื่องมือและวิธีการทำงานถูกออกแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานที่ทำ ปริมาณการผลิตและคุณภาพมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายและมีความต้องการอบรมเพิ่มความรู้เพื่อให้เกิดความชำนาญมากขึ้น สำหรับสภาพแวดล้อมในการทำงานพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอย่างยิ่งการทำงานต้องมีการเคลื่อนไหวช้าบ่อยๆ หรือท่าทางเดิมๆ การทำงานส่งผลให้ต้องนั่งหรือยืนทำงานจำกัดอยู่กับที่เป็นเวลานาน การทำงานต้องออกแรงกล้ามเนื้ออกมาก สถานที่ทำงานเหมาะสมกับขนาดสัดส่วนของร่างกาย สถานที่ทำงานไม่มีสิ่งกีดขวางหรือส่วนที่ยื่นออกมาหรือขอบแหลมคมที่อาจเป็นอันตราย แต่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าในขณะที่ทำงานพอกย์อ้อมมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันภัย

กฤษติญา มุลศรี (2552 : 67-68) ศึกษาเรื่องปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่อนุมัติการจดทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 1,071 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถาม

เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการประกอบวิสาหกิจชุมชนและแนวทางในการแก้ไขปัญหา สถิติที่ใช้บันทึกข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลงานวิจัยพบว่า ตอนที่ 1 ในการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนครั้งนี้ได้ศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยจำนวนสมาชิกของกลุ่ม และประเภทของการประกอบการโดยจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทำการศึกษามีดังนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า 30 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.14 รองลงไปคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนสมาชิกระหว่าง 30-60 คน คิดเป็นร้อยละ 29.55 และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 61 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.31 ตามลำดับและประเภทของการประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทำการศึกษามีดังนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประกอบการประเภท การผลิตและจำหน่าย มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 74.9 รองลงมาคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประกอบการประเภทการพานิช คิดเป็นร้อยละ 15.80 และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประกอบการประเภทการบริการ คิดเป็นร้อยละ 9.30 ตามลำดับ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนและแนวทางการแก้ไข จากการศึกษาปัญหาในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดองค์กรและการจัดการด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการเงินและการบัญชี พบว่า ปัญหาในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนด้านการจัดองค์กรและการจัดการมีปัญหอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับคือ ปัญหาการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ประสบการณ์กับภายนอกกลุ่มมากที่สุด คิดเป็นคะแนนค่าเฉลี่ย 3.25 รองลงมาคือปัญหาด้านระเบียบปฏิบัติ โครงสร้างองค์กร คิดเป็นคะแนนค่าเฉลี่ย 2.98 ปัญหาการยอมรับและศรัทธาในการทำงานร่วมกับผู้นำกลุ่ม คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.82 ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงกิจการ คิดเป็นคะแนนค่าเฉลี่ย 2.77 ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ฯ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.75

เมทินี จันทนอก (2553:82) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การบริหารจัดการ ปัญหาและแนวทางการดำเนินการดำเนินงานที่ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เพื่อศึกษาสถานภาพและศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดจันทบุรีรวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างคือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 80 กลุ่ม เครื่องมือคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติความเฉลี่ย ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่าการวิจัยนี้เรื่องแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจันทบุรี มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ศึกษาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยมีกรอบแนวคิดในการสร้างความเข้าใจ และกระตุ้นให้เกิดเจตคติสำนึกใหม่ให้เกิดขึ้นกับเกษตรกรและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในการร่วมมือกันพัฒนาการรวมกลุ่มให้เกิดขึ้นเป็นเครือข่ายในระดับตำบลเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการการแก้ไขปัญหาในด้านการผลิต การเกษตร การจัดการ การจำหน่าย การตลาด ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกภาคสนามเพื่อให้ผู้ประกอบการกรอกแบบสอบถาม วิสาหกิจทุกกลุ่มภายในจังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาถึงสถานภาพและศักยภาพของกลุ่ม พร้อมทั้งศึกษารูปแบบเครือข่ายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจันทบุรี

1. การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัดจันทบุรีโดยมีกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ครั้งนี้จำนวน 80 กลุ่มจาก 3 อำเภอคือ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอมะขาม ในจังหวัดจันทบุรี ผลจากการสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มฯมีการดำเนินงานในด้านการจัดการการผลิต ส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง เพราะส่วนใหญ่การดำเนินงานการผลิต การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเป็นธุรกิจขนาดเล็ก จึงมีการนำเอากลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้น้อย และผู้ประกอบการส่วนมากจะไม่มีความรู้ด้านหลักการจัดการทางการตลาด และยังไม่มีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิตและการจำหน่ายเพราะเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้มีราคาสูง ดูแลรักษายาก จึงทำให้การผลิต การจำหน่ายสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่ต้องการทางตลาดน้อย

2. ด้านการจัดการการผลิต ด้านหน้าที่ของหน่วยการผลิตและการวางแผนเพื่อ อกการผลิต จะพบว่ากลุ่มฯมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มอย่างชัดเจน มีการบอกวิธีการและเทคนิคก่อนลงมือทำการนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการผลิต การกำหนดขั้นตอนในการผลิตชัดเจน มีการสั่งซื้อ วัตถุดิบตามปริมาณที่ต้องการผลิตมีการควบคุมการใช้วัตถุดิบในการผลิต การเลือกใช้วัตถุดิบในการผลิต มีการตรวจรับวัตถุดิบทุกครั้งที่สั่งซื้อมา มีการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมีการจัดบันทึกต้นทุนในการผลิตทุกครั้ง โดยส่วนมากกลุ่มฯจะให้ความสำคัญในด้านนี้มากพอสมควรเพื่อเป็นทำให้การดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่มตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ถ่ายอม ปลั่งกลาง (2553 : 129-131) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเขตภาคกลาง (พระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศักยภาพและปัจจัยส่งเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง

2. แนวทางการจัดการทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวและ

3. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัด

ใกล้เคียง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วย

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอ่างทองจำนวน 8 กลุ่มจังหวัดละ 4 กลุ่มได้มาโดยสุ่มแบบเจาะจงจากวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวตามประเภทที่ให้บริการทางการท่องเที่ยว 4 ประเภทคือวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรมประวัติศาสตร์สุขภาพและเกษตร

2. นักท่องเที่ยวที่รับบริการทางการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวที่ศึกษาได้จำนวน 8 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 10 – 15 รายรวม 120 ราย เครื่องมือได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างใช้สัมภาษณ์ทั้งรายบุคคลและสนทนากลุ่ม 2) จัดประชุมกลุ่มย่อยและ 3) แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบพรรณนาและวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยความถี่ร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพด้านจุดขายและสิ่งดึงดูดใจได้แก่ทรัพยากรทางธรรมชาติ (ทางน้ำ) และกิจกรรมการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่การบริการดูญาติพี่น้องและการเดินทางที่สะดวกสบายส่วนด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้แก่การประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์และป้ายบอกทางสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวได้แก่ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวสวนเกษตรที่ให้ความรู้ประกอบอาชีพได้ปัจจัยด้านการจัดการของวิสาหกิจชุมชนได้แก่ความเป็นผู้นำที่ทุ่มเทเสียสละและการมีทัศนคติที่ดีของสมาชิกกลุ่มปัจจัยด้านการตลาดได้แก่กลุ่มสามารถ

สนองตอบพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้และความสามารถในการจัดท่องเที่ยวในแหล่งใกล้เคียงผลการศึกษานโยบายการจัดการทางการตลาดพบว่าวิสาหกิจชุมชนควรมีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาดโดยการวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดจากจุดแข็งโอกาสจุดอ่อนและอุปสรรคของกลุ่มเองเพื่อหาศักยภาพทางการท่องเที่ยวโดยทำการศึกษาดูตลาดเลือกตลาดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชุมชนด้านการวางแผนการตลาดควรมีกลยุทธ์จากส่วนประสมทางการตลาด 10 ด้านคือ

1. ด้านการจัดการส่วนแบ่งทางการตลาดและจุดขาย
2. ด้านตำแหน่งทางการตลาด
3. ด้านกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว
4. ด้านราคาของบริการท่องเที่ยว
5. ด้านตัวกลางและช่วงเวลาการขายกิจกรรมการท่องเที่ยว
6. ด้านการส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยว
7. ด้านสิ่งแวดล้อมและกายภาพ
8. ด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว
9. ด้านเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนและ
10. ด้านปัญหาอุปสรรคทางการตลาด

ส่วนผลการศึกษานโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัดใกล้เคียงพบว่ามีกำหนดแนวทางพัฒนาความร่วมมือในประเด็นสำคัญได้แก่

1. การเจรจาตกลงเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน
2. ร่วมจัดงานนิทรรศการแสดงผลผลิตและบริการทางการท่องเที่ยวกับองค์กรต่างๆตาม

โอกาส

3. การศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นวิสาหกิจชุมชนให้บริการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ
4. การจัดทำเอกสารแผ่นพับโปสเตอร์หนังสือออกเผยแพร่ในหน่วยงานทางการท่องเที่ยวและ

สถาบันการศึกษา

5. พัฒนาช่องทางการขายและส่งเสริมการตลาดโดยเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนครศรีอยุธยา

6. การจัดอบรมให้ความรู้ตามความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเช่นอบรมภาษาอังกฤษเพื่อติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอบรมยูมัคคุเทศก์ในชุมชนและ

7. เผยแพร่แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ใน 2 จังหวัดคือ

พระนครศรีอยุธยาและอ่างทองทั้ง 8 กลุ่ม

ยุพาภรณ์ ชัยเสนา (2554 : 32-35)ศึกษาเรื่องกระบวนการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อความยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดกาฬสินธุ์ 2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดกาฬสินธุ์กลุ่มตัวอย่าง(Sample) ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 186 คนเครื่องมือคือ แบบสอบถาม ใช้บันทึกข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่าตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่วนใหญ่เป็น กลุ่มทอผ้า/ตัดเย็บ/เครื่องแต่งกาย รองลงมาคือ เครื่องดื่มบำรุงร่างกาย และ อาหาร /

ขนม/ของฝาก ตามลำดับ ผลผลิตของของกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีบรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ ยี่ห้อ ส่วนใหญ่ไม่มีเว็บไซต์เป็นของตนเอง ทุนจดทะเบียนเริ่มแรกต่ำกว่า 10,000 บาท รองลงมาคือ 10,000 – 50,000 บาท และ 50,001-100,000 บาท ตามลำดับ ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่ม 5-10 ปี รองลงมาคือ 11-15 ปี และน้อยกว่า 5 ปี ตามลำดับ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการบริหารจัดการ การระดมทุนสมาชิกในกลุ่ม รองลงมาคือ เงินทุนของตนเอง และกู้เงินจากสถาบันการเงิน ตามลำดับตอนที่ 2 ปัจจัยในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อความยั่งยืนพบว่า การวางแผนในการปฏิบัติงานคือแผนการผลิต รองลงมาคือ การวางแผนการตลาด และการวางแผนการเงิน ตามลำดับ การปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้เป็นการปฏิบัติตามแผนในบางครั้ง รองลงมาคือ ไม่ได้ปฏิบัติตามแผน และปฏิบัติตามแผนทุกครั้ง ตามลำดับ การเข้าร่วมประชุมในการวางแผนได้เข้าร่วมประชุมบางครั้ง รองลงมาคือเข้าร่วมประชุม นานๆ ครั้ง และเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ตามลำดับ ลักษณะแผนงานที่ใช้ในการดำเนินงานเป็นแผนระยะสั้นภายในหนึ่งปี รองลงมาคือแผนระยะกลางภายในสามปี และแผนระยะยาวมากกว่าห้าปี ตามลำดับ แผนในการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย มีแผนแต่ไม่ปฏิบัติตามกำหนดการ มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ รองลงมาคือ มีแผนกำหนด วัน เวลาที่แน่นอน และไม่มีแผนในการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย ตามลำดับ วิธีการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทันตามกำหนดเวลาคือ เตรียมวัตถุดิบในการผลิตให้พร้อมอยู่เสมอ รองลงมาคือ รับการสั่งซื้อตามกำลังการผลิต และถามสมาชิกก่อน รับใบสั่งซื้อ ตามลำดับ วิธีการบริหารจัดการองค์การ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน รองลงมาคือ รู้และเข้าใจระบบการทำงานภายในกลุ่มทุกขั้นตอน และแบ่งโครงสร้างของกลุ่มอย่างเป็นระบบ เช่น แผนกการตลาด แผนกการเงิน แผนกการผลิต ตามลำดับ

พวงเกสร วงศ์อนุพรกุล (2553 : 87) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านวัดจันทร์พัฒนา หมู่ที่ 7 ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มผู้ ปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านวัดจันทร์พัฒนา จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์รายบุคคล สังเกต จุดบันทึก สถิติ ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการผลิต มีต้นทุนการผลิตต่ำ เพราะผลิตจากสมุนไพรในชุมชน และมีสมาชิกเป็นแรงงาน สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าชุมชน ทำให้สร้างความเชื่อมั่นในตัวสินค้า มีจุดแข็งในเรื่องของต้นทุนการผลิตต่ำ เนื่องจากการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และได้รับการสนับสนุนจากราชการ การผลิตอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการพัฒนาซึ่งได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า เป็นการดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นหลักโดยมีการบริหารจัดการ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต หรือกิจการบริการนั้นๆ ด้วยความด้วยความสร้างสรรค์ คำนึงด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ด้านการตลาดในผลิตภัณฑ์ สินค้าที่ผลิตและจำหน่ายในปัจจุบัน ได้ออกแบบรูปลักษณ์ของขวดพลาสติกบรรจุสินค้าประเภทแชมพูไว้สวยงาม มีฉลากปิดบอกถึงรายละเอียดของสินค้า มีตราสินค้าเป็นรูปดอกทานตะวัน และบรรจุภัณฑ์ของน้ำมันบำรุงเส้นผมยังเป็นขวดแก้วธรรมดาไม่มีกล่องใส่ และไม่มีหีบห่อบรรจุสินค้าขายส่ง ที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ด้านราคาจำหน่ายจะจัดตั้งราคาสินค้าที่แตกต่างกัน โดยมีการคิดค่าใช้จ่ายในการขนส่งเพิ่มเข้าไปในราคาของสินค้าอีกส่วนละ 30 ถ้ากลุ่มนำสินค้าไปจำหน่ายตามงานแสดงสินค้าในต่างจังหวัด และให้ตัวแทนตั้งราคาเองได้เมื่อนำสินค้าไปวางจำหน่าย เพื่อเปิดโอกาสให้การขายปลีกให้ได้กำไร ทั้งนี้การกำหนดราคาเดียวแล้วสินค้า สินค้าจะจำหน่ายได้ยาก ด้านการจัดจำหน่ายยังต้องพึ่งหน่วยงานราชการในการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการขาย

จันทิมา ัญญเจริญ (2553 : 41) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา จำนวน 185 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ โดยใช้แบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา มีระดับการปฏิบัติ การบริหารจัดการของกลุ่มโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลางโดยเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการองค์การ รองลงมาเป็นด้านการบังคับบัญชา ด้านการควบคุม ด้านการประสานงานตามลำดับ และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการวางแผน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงาที่มีลักษณะทั่วไป ได้แก่ ประเภทกิจกรรม จำนวนสมาชิก อายุการจัดตั้งกลุ่ม จำนวนเงินทุน และรายได้ของกลุ่มแตกต่างกัน มีระดับปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพังงา มีลักษณะประเภทกิจกรรมที่ดำเนินการดำเนินการเหมือนกัน และมีจำนวนสมาชิกอายุการจัดตั้งกลุ่ม จำนวนเงินทุนซึ่งอยู่ในรูปของเงินลงทุนหรือเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับการจากการระดมทุน รัฐบาลสนับสนุนจากภาครัฐซึ่งบางกลุ่มได้รับการสนับสนุนภาครัฐอย่างเดียวยังไม่สามารถหาทุน และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยตนเองจึงประสบปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการคล้ายกัน คือ ด้านการเงิน กลุ่มมีปัญหา และ อุปสรรคในการทำงาน ได้แก่ การไม่มีตลาดรองรับ ขาดเงินทุนหมุนเวียน และขาดความรู้ทักษะในการแปรรูปสินค้า ทั้งนี้พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 100,001 บาทและ 100,001-200,000 บาท มีระดับปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มแตกต่างกันกล่าวคือ กลุ่มที่มีรายได้ 100,001-200,00 บาท ต้องมีการควบคุม กำหนดผู้รับผิดชอบ และวางแผนใช้จ่ายงบประมาณ บันทึกการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายเกิดความรัดกุม

ชญาพร ไชยศรี (2552 : 169) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านผาซ้อง ตำบลห้วยส้ม อำเภอกุระติง จังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านผาซ้อง และผู้เกี่ยวข้อง จำนวนคน 36 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง และประเด็นคำถามในการจัดเวทีประชุม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละและวิเคราะห์ เนื้อหา โดยการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1.กลยุทธ์การพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน แม่บ้านเกษตรกรบ้านผาซ้อง ตำบลห้วยส้ม อำเภอกุระติง จังหวัดเลย ด้านการวางแผนกลุ่มกำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มโดยการประชุมประจำทุกเดือน เพื่อจะประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่ม แล้วนำไปปรับปรุงการผลิต ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในครั้งต่อไป ด้านการจัดการองค์การ กลุ่มมีโครงการสร้างกลุ่มที่ชัดเจน มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่ม มีกฎระเบียบที่ร่วมกันสร้างขึ้นจากการสื่อสารและเรียนรู้โดยกลุ่มประชุมอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน

2.ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสามารถในการวางแผน การนำการควบคุมการผลิต ความสามารถบริหารจัดการสมาชิก ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับการมีเครือข่ายสนับสนุนด้านวัตถุดิบ ตลาดและการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ปัจจัยอื่นที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ ความสามัคคีและเสียสละของสมาชิก มีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ วัสดุและอุปกรณ์ มีการกำหนดหน้าที่และระเบียบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน

3. ผลการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แม่บ้านเกษตรกรบ้านผาซ้อง พบว่า ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น คนในครอบครัวและชุมชนมีความสามัคคีกันดีขึ้นความเป็นองค์กรประชาชน กลุ่มได้รับการยอมรับจากชุมชนและมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านการบริหารเงินทุนของกลุ่ม มีการระดมทุนทำให้เกิดการออม ด้านการประสานงานด้านต่างๆ กลุ่มมีการจัดประชุมทุกเดือนเพื่อร่วมกันพัฒนาและแก้ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มร่วมกัน

ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552 : 98) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อำเภอสนามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ศึกษา เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอสนามชัย ประเภทกิจการการผลิต จำนวนคน 45 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ

ผลวิจัยพบว่า

1. สมาชิกส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุเฉลี่ย 42.79 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.66 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 21.14 ไร่ จำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 3.49 คน ผลตอบแทนที่ได้รับจากกลุ่มเฉลี่ย 4,913.79 บาท/ปี รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 97,108.37 บาท/ปี เงินลงทุน(เงินหุ้น)ในกลุ่มเฉลี่ย 321.43 บาท มีสถานภาพภายในกลุ่มเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 3.10 ปี มากกว่าครึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มหมู่บ้าน การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากประธานกลุ่มและนักวิชาการการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ สมาชิกครึ่งหนึ่งเคยเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

2. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในระดับปานกลาง

3. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

4. ปัจจัยที่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ ในเชิงบวก 4 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนการรับข้อมูลเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนจากแหล่งต่างๆ และระยะเวลาในการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนตัวแปรที่มีในเชิงลบ จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น และขนาดพื้นที่ถือครองทำการเกษตร

5. ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีปัญหาการระดมหุ้น/เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มมีน้อย ขาดความรู้ในการทำระบบบัญชี การพัฒนาวิสาหกิจไม่ต่อเนื่องงบประมาณไม่เพียงพอในการผลิต เครื่องมืออุปกรณ์ชำรุด /ไม่ทันสมัยทำให้การผลิตล่าช้าผลิตไม่ทันความต้องการ ขาดความรู้ในการผลิตและแปรรูป ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายผลิตภายในและภายนอกชุมชน ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ทั้งนี้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เสนอแนะควรสนับสนุนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่วิสาหกิจชุมชน ควรมีการฝึกอบรมการปรับปรุงการแปรรูปหรือปรับปรุงคุณภาพควรมีการสนับสนุนเงินทุนหรือกองทุนการแปรรูปวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างอาชีพกับบุคคลในชุมชนอย่างจริงจัง ควรมีจุดรวบรวมผลผลิตภัณฑ์และพัฒนาจุดรวบรวมผลผลิตภัณฑ์ ในภาครัฐ จัดตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าที่กลุ่มผลิต ให้ทางราชการช่วยประชาสัมพันธ์สินค้าและรณรงค์การใช้ที่ทางวิสาหกิจผลิตขึ้นมาสินค้า

อภิชาติ มหาราชเสนา (2552 : 48) ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการกลุ่มสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาบ้านธูปสมุนไพร่ ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหมู่บ้านเซตวัน จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ

การจัดเวทีเสวนา แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และอาศัยข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่ในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง จะเห็นได้จากคนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความเอื้ออาทร และมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง รวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนยังเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ชุมชนน่าอยู่อาศัยยิ่งขึ้น บริบทเหล่านี้ นับว่าเป็น “ทุนทางสังคม” และความคงเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนี้ไว้ได้ ชุมชนบางน้ำผึ้งมีจุดเด่นอยู่ที่คนในชุมชนสามารถรวมกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นมากมาย เช่น กลุ่มธูปหอมสมุนไพรเป็นกลุ่มหนึ่งที่เกิดขึ้นมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ อีกทั้งผู้นำยังมีศักยภาพในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นที่ไว้วางใจของบรรดาสมาชิกทุกคน แต่ละกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากผู้นำในตำบลอีกด้วย กลุ่มจึงสามารถดำเนินงานจนเกิดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นภายในกลุ่มได้อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มมีเอกลักษณ์ด้านกระบวนการจัดการกลุ่ม จนได้รับรางวัลต่างๆ จากหน่วยงานราชการมากมาย กลุ่มใช้กระบวนการจัดการแบบร่วมสมาชิกจึงมีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การดำเนินงานทุกอย่างจึงอยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรม กลุ่มก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิก สมาชิกส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มทำให้สมาชิกมีความรักใคร่สามัคคีกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และกา รดำเนินงานของกลุ่มยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานในท้องถิ่นและได้รับการสนับสนุนจากผู้นำในตำบล ในส่วนของหน่วยงานราชการนั้นได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มด้วยการให้ความรู้ เงินทุนและส่งเสริมด้านการตลาดมา โดยตลอดกลุ่มจึงสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างยั่งยืน

สิทธิชัย หมั่นมี (2551 : 78) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการองค์ความรู้ด้านการจัดการเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของนักศึกษาคุณ ะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างคือ ทำการคัดเลือกจากกลุ่มประชากรจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท จำนวน 364 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) Factor Analysis การวิเคราะห์องค์ประกอบ การหาค่าความสัมพันธ์กัน การวิเคราะห์แบบถดถอย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยมีส่วนร่วมจากการศึกษามีอิทธิพลต่อความต้องการแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของนักศึกษามีปัจจัยภายนอกเป็น ส่วนสำคัญที่สุดซึ่งท้องถิ่นโดยหน้าที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กิจกรรมที่นักศึกษาต้องมีส่วนร่วมกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคม วิสาหกิจชุมชนควรให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ประเทศชาติและครอบครัวให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจต่างๆ นักศึกษามีความคิดว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการองค์ความรู้พัฒนารัฐวิสาหกิจชุมชนและยังมีอีกด้านคือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในการพัฒนารัฐวิสาหกิจชุมชนจะมีผลต่อนักศึกษาและโครงการวิสาหกิจชุมชนจะมีผลดีและได้รับประโยชน์อย่างมาก เพราะการมีส่วนร่วมนั้นมาจากประสบการณ์จริงและมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อนำความรู้ เพื่อนำความรู้ที่มีมารวบรวมจัดการองค์ความรู้ในด้านการจัดการวิสาหกิจต่างๆ เพื่อถ่ายทอดทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

อำมร รอดดำ (2551 : 85) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างคือ จำนวนประชากร จำนวนคน 1,524 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ วิเคราะห์สถิติโดยประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ มีดังนี้ ความรู้ความเข้าใจในหลักการ วิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในภาพรวม สมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีระดับความรู้ความเข้าใจ ในหลักการวิสาหกิจชุมชน ระดับปานกลาง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนที่ศึกษา สมาชิก วิสาหกิจชุมชนได้รับข่าวสารจากสื่อทั้ง 4 สื่อ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีส่วนร่วมของสมาชิก วิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีส่วนร่วมภาพรวมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้ง 4 ด้านในระดับปานกลางอายุ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน อย่างมี นัยสำคัญสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนของวิสาหกิจชุมชน ต่ำ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่รับข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์สูงจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติงานของ วิสาหกิจชุมชนต่ำ การรับข่าวสารจากสื่อการอบรม ดูงาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนปฏิบัติงานและการติดตามประเมินผล ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปัญหา คือ สมาชิกไม่เห็น ความสำคัญของการศึกษาข้อมูลของวิสาหกิจชุมชน และไม่มีความรู้ ทักษะในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ควรให้เจ้าหน้าที่ทำความเข้าใจ ให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการศึกษา ของการศึกษาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาข้อมูล ฝึกทักษะการออกแบบ เครื่องมือจัดเก็บ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การนำข้อมูลไปใช้ให้กับสมาชิกจนสามารถดำเนินการเอง ได้ และควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

สุนนา เกิดสินธุ์ชัย (2550 : 65) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการ ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกวิสาหกิจชุมชนใน 3 อำเภอของ จังหวัดปทุมธานี จำนวนคน 326 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ทดสอบสมมติฐานโดยสถิติอนุमान F-test โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และทดสอบ ความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีทางสถิติของ Scheff

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนใน การดำเนินงานวิสาหกิจ ชุมชนโดยภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินอยู่ในระดับปาน กลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของสมาชิกวิสาห กิจชุมชน จำแนกตาม สถานภาพของส่วนบุคคลแล้ว พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาการ เป็นสมาชิกและการมีประสบการณ์ฝึกอบรมแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนประเภของกลุ่มสมาชิกที่แตกต่างกันมี ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

นภา กบคำ (2550 : 109) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน เซตะวัน ตำบลหัวทุ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่าง คือ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหมู่บ้านเซตวัน จำนวน 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ประชากรของชุมชนเป็นคนพื้นที่เมืองเดิมที่อาศัยอยู่ โดยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำงาน อาชีพรองคือการทำสวน โดยอาศัยแรงงานใน ครอบครัวเป็นสำคัญ ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนทักษะความรู้ในด้านการบริหารจัดการ การตลาด การบัญชี รายรับ – รายจ่าย และการเขียนโครงการ การเสนองบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐก่อนที่จะมีการรวมกลุ่มสมาชิกจะไม่มีความรู้ แต่ได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานการศึกษาออกโรงเรียน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวฟุ้ง สำนักงานสหกรณ์การเกษตรจังหวัด และคอยติดตามความช่วยเหลือ และผลที่วัดได้ด้วยตัวเลข คือ กำไรจากการดำเนินงานของกลุ่ม ระหว่างปี พ.ศ.2544 – 2550 เพิ่มขึ้นเป็นลำดับจนถึงปี พ.ศ.2548 มีกำไรลดลงจนถึงต่ำสุดในปี พ.ศ.2549 ต่อมาในปี พ.ศ.2550 ได้รับผลกำไรเพิ่มขึ้นสูงอย่างมาก ส่วนรายได้ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า สมาชิกทุกคนมีรายได้จากเงินปันผลร้อยละ 50 ของผลกำไรต่อหุ้น ส่วนผู้ทอผ้าในกลุ่มจะมีรายได้จากการทอผ้าอยู่ระหว่าง 1,800 – 3,000 บาท ต่อเดือน ซึ่งสมาชิกต่างพอใจกับรายได้ เพราะสมาชิกคิดว่าเป็นอาชีพเสริม และตนเองอยู่แบบพอเพียง การกระจายสินค้าแรกเริ่มดำเนินงานผ้าทอของสมาชิกกลุ่มที่วางขายในร้านของกลุ่ม โดยมีลูกค้าจากชุมชนมาซื้อ ต่อมามีการกระจายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยผ่านพ่อค้าหาบเร่ และร้านจำหน่ายผ้าทอในอำเภอ เจ้าของร้านจะมารับผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายโดยการขายหน้าร้านและนำไปออกร้านในที่ต่าง ๆ

บัณฑิตา ศรีชัยมูล (2549 : 38) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรีกลุ่มตัวอย่างคือ ประชากร จำนวน 740 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ วิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยอาศัยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ชุมชน การสนับสนุนให้ชาวบ้านได้ค้นหาศักยภาพ ประสบการณ์ ความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานแสวงหาแนวทางหรือวิธีการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้า สภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเริ่มการรวมกลุ่มและมีการเลือกสมาชิกในกลุ่มมาเป็นผู้บริหารงานในส่วนการดำเนินงานของกลุ่มไม่มีระเบียบข้อบังคับในการบริหารงานของกลุ่ม แต่จะใช้การประชุมคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานทุนที่ใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มเริ่มต้นด้วยการใช้เงินทุนของสมาชิกเองในการลงทุนทุนในชุมชนที่สำคัญสำหรับกลุ่มทอผ้าคือ ทุนภูมิปัญญาซึ่งทำให้เกิดกระบวนการทอผ้าของกลุ่มขึ้น ด้วยความรู้ในการทอผ้าของคนในชุมชนที่มีการถ่ายทอดให้คนในชุมชนนอกจากนี้ยังได้มีการพยายามแกะลวดลายดั้งเดิมเพื่อเป็นการปรับลวดลายดั้งเดิมมาประยุกต์ทอขึ้นใหม่ เพื่อเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนและบันทึกไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไปจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรคและความต้องการพัฒนาการแสวงหาแนวทางวิธีการพัฒนา และการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้าเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชุมกลุ่ม และการฝึกอบรมเพื่อให้สมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน ผู้มีประสบการณ์ด้านผ้าทอ ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนในชุมชน

ร่วมกันคิด ร่วมกันถ่ายทอดประสบการณ์ในด้านประวัติศาสตร์ชุมชน บริบทชุมชน บริบทของกลุ่ม ม
ศักยภาพ ปัญหาอุปสรรค ความต้องการพัฒนาแนวทางและวิธีการพัฒนา และการร่วมกันพัฒนากลุ่ม
และชุมชนของตนเอง ก่อให้เกิดผลการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน
ในหลาย ๆ ด้าน

สาวพ.
มทร.สุวรรณภูมิ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน และระดับของปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนโดยมีรายละเอียดในการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย
2. ประชากรที่ศึกษา
3. เครื่องมือวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ส มาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มาลงทะเบียน จำนวน 1,398 คน จากวิสาหกิจชุมชน 56 กลุ่ม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ Krejcie & Morgan จำนวน 375 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนคือ สุ่มแบบแบ่งกลุ่ม คือ แบ่งตามพื้นที่ เป็น 16 อำเภอ สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากแต่ละอำเภอ ได้พื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 อำเภอ จากนั้น จำแนกตามกลุ่มวิสาหกิจตามประเภทของผลิตภัณฑ์ และลงตามพื้นที่สุ่มแบบ บังเอิญ ตามสัดส่วนของ ประเภทกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

เครื่องมือวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยมีกระบวนการในการสร้างเครื่องมือและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสอบถาม สภาพและปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบได้แก่ ประเภทผลิตภัณฑ์กลุ่ม ระดับการศึกษาของสมาชิก ระยะเวลาการดำเนินงานของกลุ่ม ทุนจดทะเบียนและแหล่งเงินทุน เป็นคำถามแบบปิด

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ลักษณะคำถามแบบปลายเปิดโดยการวัดระดับการมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติจริงของสมาชิกแบ่งเป็น 4 ด้านจำนวนคำถามรวม 24 ข้อดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน	จำนวน 7 ข้อ
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	จำนวน 6 ข้อ
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	จำนวน 6 ข้อ
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	จำนวน 5 ข้อ

โดยวัดระดับบทบาทการดำเนินงานด้านต่างๆเป็น 5 ระดับดังนี้

มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด	ค่าคะแนน	5	คะแนน
มีระดับการมีส่วนร่วมมาก	ค่าคะแนน	4	คะแนน
มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	ค่าคะแนน	3	คะแนน
มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย	ค่าคะแนน	2	คะแนน
มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	ค่าคะแนน	1	คะแนน

เกณฑ์ในการประเมินระดับสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพิจารณาตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย (mean) ของเบสท์ (Best.1981 : 184) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระดับของบทบาท

4.50 – 5.00	มีส่วนร่วมมากที่สุด
3.50 – 4.49	มีส่วนร่วมมาก
2.50 – 3.49	มีส่วนร่วมปานกลาง
1.50 – 2.49	มีส่วนร่วมน้อย
1.00 – 1.49	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ประเด็นปัญหาเป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 4 ด้านจำนวนคำถามรวม 53 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ ปัญหาเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะหรือแนวทางการแก้ไข จำนวน 4 ข้อ

โดยวัดระดับบทบาทการดำเนินงานด้านต่างๆเป็น 5 ระดับดังนี้

มีระดับการมีปัญหามากที่สุด	ค่าคะแนน	5	คะแนน
มีระดับการมีปัญหามาก	ค่าคะแนน	4	คะแนน
มีระดับการมีปัญหাপานกลาง	ค่าคะแนน	3	คะแนน
มีระดับการมีปัญหาน้อย	ค่าคะแนน	2	คะแนน

มีระดับการมีปัญหาน้อยที่สุด ค่าคะแนน 1 คะแนน
เกณฑ์ในการประเมินระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนพิจารณาตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย (mean) ของเบสท์ (Best.1981 : 184) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระดับของบทบาท

4.50 – 5.00	มีปัญหามากที่สุด
3.50 – 4.49	มีปัญหามาก
2.50 – 3.49	มีปัญหาปานกลาง
1.50 – 2.49	มีปัญหาน้อย
1.00 – 1.49	มีปัญหาน้อยที่สุด

2. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามมีกระบวนการดังนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนสำรวจข้อมูลเบื้องต้น
จากกลุ่มประชากร

2.2 กำหนดกรอบแนวความคิดและขอบเขตของเนื้อหา

2.3 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมถึงขอบเขตเนื้อหาสามารถนำมาวิเคราะห์ให้
เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity)

2.5 นำผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ
คำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of Item – Object Congruence) โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกข้อ
คำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นแบบสอบถาม

2.6 ทดสอบคุณภาพของแบบ สอบถาม โดยการนำไปทดลอง (try out) กับกลุ่มที่มี
ลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ศึกษาโดยทดลองสอบถามกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจ
ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 30 คน

2.7 นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) เพื่อให้แบบสัมภาษณ์ใช้
วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองสัมภาษณ์ไปหาค่าความเชื่อมั่นใช้วิธีหาค่า
สัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha - coefficient) โดยใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งคำนวณโดยระบบ
คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) ได้ค่า
สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .89 แสดงว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้
ได้โดยให้ผลความแม่นยำและเชื่อมั่นสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดประชุมทำความเข้าใจกับผู้ช่วยวิจัยจำนวน 3 คนเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์แบบสอบถามและการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับพัฒนาการจังหวัด และเกษตรจังหวัด พระนครศรีอยุธยา เพื่อนัดวันที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มาประชุม
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บข้อมูลตามวันเวลาที่ได้นัดหมายเอาไว้
4. รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 375 ชุดเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS(Statistical Package for the Social Science) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (descriptive statistics) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจะแสดงผลการวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentages)
2. การวิเคราะห์ระดับ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัด พระนครศรีอยุธยาแสดงผลการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
3. การทดสอบสมมติฐานด้วย ค่า F - test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 375 คน และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลและทำการวิเคราะห์โดยนำเสนอผลการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- 2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน
- 2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- 3.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน
- 3.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน
- 3.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์
- 3.4 ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานระดับสภาพ การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 5 สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	การทดสอบค่า t
F	แทน	การทดสอบค่า F
P	แทน	ค่า p - value
df	แทน	ค่าองศาความเป็นอิสระ
SS	แทน	ผลรวมของความแปรปรวน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวน
LSD	แทน	เทคนิคการทดสอบความแตกต่างรายคู่ที่มีค่านัยสำคัญน้อยที่สุด

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายจำแนกเป็น 3 ตอนตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไป ปอของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
1. อาหาร / ยา	126	33.6
2. ผ้า	121	32.3
3. เครื่องประดับ	48	12.8
4. พืช สัตว์	37	9.9
5. เครื่องจักสาน	43	11.5
รวม	<u>375</u>	<u>100.0</u>

จากตารางที่ 1 พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่วนใหญ่คืออาหาร จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 33.6 รองลงมาคือ ผ้า จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 29.17 และน้อยที่สุดคือ พืช จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 8.85

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม ระดับการศึกษาของสมาชิก

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. ระดับประถมศึกษา	104	27.7
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	164	43.7
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า	54	14.4
4. ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	45	12.0
5. สูงกว่าปริญญาตรี	8	2.1
รวม	<u>375</u>	<u>100.0</u>

จากตารางที่ 2 พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามระดับการศึกษาของกลุ่มส่วนใหญ่ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 43.7 รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษา จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7 และน้อยที่สุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่ม

ระยะเวลาดำเนินงาน	จำนวน	ร้อยละ
1. น้อยกว่า 5 ปี	223	59.5
2. 5 – 10 ปี	141	37.6
3. มากกว่า 10 ปี	11	2.9
รวม	<u>375</u>	<u>100.0</u>

จากตารางที่ 3 พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่มส่วนใหญ่ คือน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 รองลงมา คือ 5-10 ปี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 และน้อยที่สุดคือ มากกว่า 10 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม ทุนจดทะเบียนเริ่มแรก

ทุนจดทะเบียนเริ่มแรก	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	44	11.7
2. 10,000 – 50,000 บาท	96	25.6
3. 50,001 – 100,000 บาท	102	27.2
4. 100,001 – 150,000 บาท	107	28.5
5. มากกว่า 150,000 บาทขึ้นไป	26	6.9
รวม	<u>375</u>	<u>100.0</u>

จากตารางที่ 4 พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำแนกตาม ทุนจดทะเบียนเริ่มแรก ส่วนใหญ่ คือ 100,001-150,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 รองลงมา คือ 50,001-100,000 จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 27.2 และน้อยที่สุดคือ มากกว่า 150,000 ขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตาม แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม

แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
1. เงินทุนของตนเอง	81	21.6
2. กู้เงินจากสถาบันการเงิน	37	9.9
3. ระดมทุนของสมาชิกในกลุ่ม	233	62.1
4. รัฐบาลสนับสนุน	24	6.4
รวม	<u>375</u>	<u>100.0</u>

จากตารางที่ 5 พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม ส่วนใหญ่ คือระดมทุนของสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1 รองลงมา คือ เงินทุนของตนเอง จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 และน้อยที่สุดคือ กู้เงินจากสถาบันการเงิน จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.9

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกได้เป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมในการวางแผนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การมีส่วนร่วมในการวางแผน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม	3.30	0.66	ปานกลาง
2. การพิจารณาการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม	3.61	0.69	มาก
3. การตั้งกฎกติกาในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม	3.57	0.61	มาก
4. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่ม	3.59	0.69	มาก
5. การวางแผนและจัดทำแผนการดำเนินธุรกิจกลุ่ม	3.60	0.63	มาก
6. การคัดเลือกผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม	3.63	0.74	มาก
7. การกำหนดต้นทุนการผลิตสินค้าของกลุ่ม	3.59	0.69	มาก
รวม	3.55	0.41	มาก

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.55 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การคัดเลือกผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.63 รองลงมาคือ การพิจารณาการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.61 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.30

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การสนับสนุนด้านการเงินในการดำเนินงานกลุ่ม	3.20	0.55	ปานกลาง
2. การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน	3.48	0.71	ปานกลาง
3. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/ประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม	3.36	0.58	ปานกลาง
4. ผู้ประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม	3.55	0.67	มาก
5. การควบคุมตรวจสอบการดำเนินธุรกิจกลุ่ม	3.58	0.60	มาก
6. การให้คำแนะนำในเรื่องที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษแก่กลุ่ม	3.58	0.54	มาก
รวม	3.46	0.32	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.46 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การ ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินธุรกิจกลุ่ม และ การให้คำแนะนำในเรื่องที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษแก่กลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.58 รองลงมาคือ ผู้ประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.55 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การสนับสนุนด้านการเงินในการดำเนินงานกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.20

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ของ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มในฐานะสมาชิก	3.55	0.79	มาก
2. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	3.44	0.80	ปานกลาง
3. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการผลิต/การแปรรูปเพิ่มขึ้น	3.46	0.68	ปานกลาง
4. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว	3.45	0.69	ปานกลาง
5. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความคุ้นเคยสนิทสนมกับเพื่อนสมาชิก	3.53	0.71	มาก
6. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้เป็นที่นับถือของคนในชุมชนมากขึ้น	3.49	0.83	ปานกลาง
รวม	3.49	0.48	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มในฐานะสมาชิก มีค่าเฉลี่ย 3.55 รองลงมาคือ การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความคุ้นเคยสนิทสนมกับเพื่อนสมาชิก มีค่าเฉลี่ย 3.53 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.44

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ	3.36	0.61	ปานกลาง
2. การทำงานเพื่อติดตามผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม	3.47	0.62	ปานกลาง
3. การประเมินผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มในรอบปี	3.58	0.62	มาก
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม	3.40	0.62	ปานกลาง
5. การประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม	3.42	0.62	ปานกลาง
รวม	3.45	0.40	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.45 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การประเมินผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มในรอบปี มีค่าเฉลี่ย 3.58 รองลงมาการทำงานเพื่อติดตามผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มมีค่าเฉลี่ย 3.47 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ มีค่าเฉลี่ย 3.36

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกเป็นรายด้าน

การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน	3.55	0.41	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.46	0.32	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	3.49	0.48	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.45	0.40	ปานกลาง
รวม	3.49	0.26	ปานกลาง

จากตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ย 3.55 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 3.49 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.45

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ ประเด็น ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกได้เป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์ ปัญหา การมีส่วนร่วมใน ด้าน การประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหา การมีส่วนร่วมใน ด้าน การวางแผนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

ปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การประชุมของกลุ่มเพื่อการวางแผนมีไม่บ่อยครั้ง	3.42	0.57	ปานกลาง
2. กลุ่มขาดความรู้ด้านการวางแผน	3.64	0.58	มาก
3. กลุ่มมีการวางแผนการตลาดไม่ต่อเนื่อง	3.66	0.63	มาก
4. กิจกรรมของกลุ่มไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก	3.52	0.54	มาก
5. กลุ่มขาดการประชาสัมพันธ์จึงมีสมาชิกบางคนไม่เข้าใจเป็นเหตุให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรม	3.49	0.50	ปานกลาง
6. คณะกรรมการกลุ่มไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่ได้ฝึกฝนให้กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่ให้โอกาสสมาชิกได้ไปรับความรู้จากหน่วยงานของรัฐ	3.06	0.57	ปานกลาง
7. คณะกรรมการไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ของกลุ่มฯ	3.28	0.62	ปานกลาง
8. สมาชิกไม่ได้เข้าร่วมประชุม เนื่องจากเวลาว่างไม่ตรงกัน	2.77	0.69	ปานกลาง
9. สมาชิกไม่ได้เสนอความคิดเห็นในการประชุม	3.40	0.49	ปานกลาง
10. สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้าร่วมการจัดทำแผนการทำกิจกรรม จึงทำให้สมาชิกมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม	3.65	0.47	มาก
11. สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน	3.77	0.41	มาก
รวม	3.42	0.21	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับปัญหา การมีส่วนร่วมใน ด้าน การวางแผน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.42 และเมื่อวิเคราะห์รายชื่อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ย 3.77 รองลงมาคือ กลุ่มมีการวางแผนการตลาดไม่ต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย 3.66 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ สมาชิกไม่ได้เข้าร่วมประชุม เนื่องจากเวลาว่างไม่ตรงกัน มีค่าเฉลี่ย 2.77

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหา การมีส่วนร่วมใน ด้าน การดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายชื่อ

ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การประชุมของกลุ่มชี้แจงการดำเนินงานไม่บ่อยครั้ง	3.24	0.73	ปานกลาง
2. กลุ่มขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐ	3.19	0.73	ปานกลาง
3. กลุ่มขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น	3.76	0.47	มาก
4. กลุ่มขาดวัตถุดิบเป็นบางช่วงเวลา ต้องการหาความรู้เรื่องอื่น ๆ เสริมกิจกรรมของกลุ่มฯ	3.82	0.45	มาก
5. ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมีเฉพาะช่วง	2.96	0.66	ปานกลาง
6. ผลิตภัณฑ์สินค้าไม่ได้มาตรฐาน	3.41	0.56	ปานกลาง
7. ราคาผลผลิตตกต่ำ	3.56	0.51	มาก
8. กลุ่มขาดตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์/ตลาดรองรับไม่แน่นอน	3.45	0.57	ปานกลาง
9. คณะกรรมการไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนได้	3.82	0.45	มาก
10. คณะกรรมการขาดความรู้ด้านการบริหารองค์กร	3.20	0.64	ปานกลาง
11. คณะกรรมการไม่สามารถหาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า	4.05	0.88	มาก
12. สมาชิกกลุ่มมีงานประจำหรืออาชีพหลักจึงไม่มีเวลามาทำกิจกรรมของกลุ่ม	3.84	0.66	มาก
13. สมาชิกมีเวลาปฏิบัติงานไม่ตรงกัน	3.77	0.74	มาก
14. สมาชิกขาดความรู้ด้านการพัฒนาการแปรรูปและบรรจุผลิตภัณฑ์	3.46	0.92	ปานกลาง
15. สมาชิกขาดทักษะและประสบการณ์	3.50	0.85	มาก
16. สมาชิกไม่มีโอกาสศึกษาดูงาน/อบรม/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ	2.92	0.92	ปานกลาง
17. สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในช่วงการเพาะปลูก และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในภาคการเกษตร	3.18	0.69	ปานกลาง
รวม	3.48	0.18	ปานกลาง

จากตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในด้าน การดำเนินงาน ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.48 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ คณะกรรมการไม่สามารถหาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า มีค่าเฉลี่ย 4.05 รองลงมาคือ สมาชิกกลุ่มมีงานประจำหรืออาชีพหลักจึงไม่มีเวลาทำกิจกรรมของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย 3.84 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ สมาชิกไม่มีโอกาสศึกษาดูงาน/อบรม /แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ย 2.92

ตาราง ที่ 13 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหา การมีส่วนร่วมใน ด้าน ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ

ปัญหาการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. การดำเนินธุรกิจของกลุ่มยังให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า	3.97	0.63	มาก
2. การกำหนดผลประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น	3.77	0.74	มาก
3. คณะกรรมการไม่มีความสามารถในการสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม	3.20	0.68	ปานกลาง
4. สมาชิกขาดการประชุมชี้แจงผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง	3.19	0.70	ปานกลาง
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติทำให้การตัดสินใจเกิดความลำบากร	3.14	0.86	ปานกลาง
รวม	3.45	0.33	ปานกลาง

จากตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับปัญหาการมีส่วนร่วมใน ด้านผลประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.45 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การดำเนินธุรกิจของกลุ่มยังให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า มีค่าเฉลี่ย 3.97 รองลงมาคือ การกำหนดผลประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น มีค่าเฉลี่ย 3.77 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ สมาชิกมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติทำให้การตัดสินใจเกิดความลำบากร มีค่าเฉลี่ย 3.14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหา การมีส่วนร่วมใน ด้าน การ ประเมินผลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำแนกเป็นรายข้อ

ปัญหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. คณะกรรมการไม่เห็นความสำคัญของการประเมินผล	3.45	0.66	ปานกลาง
2. คณะกรรมการขาดการติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ	3.52	0.61	มาก
3. คณะกรรมการไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล	3.48	0.60	ปานกลาง
4. สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	3.57	0.57	มาก
5. สมาชิกกลุ่มไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล	3.42	0.66	ปานกลาง
6. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง	3.58	1.11	มาก
รวม	3.50	0.44	มาก

จากตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.50 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ย 3.58 รองลงมาคือ สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.57 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ สมาชิกกลุ่มไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.42

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกเป็นรายด้าน

ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน	3.42	0.21	ปานกลาง
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน	3.48	0.18	ปานกลาง
3. ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์	3.45	0.33	ปานกลาง
4. ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล	3.50	0.44	ปานกลาง
รวม	3.46	0.19	ปานกลาง

จากตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าระดับ ปัญหาการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.46 และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.50 รองลงมาคือ ปัญหาการมีส่วนร่วมใน ด้าน

การดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย 3.48 และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ ปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ย 3.42

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาจำแนกตาม สถานภาพของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์
ของกลุ่ม

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ประเภทผลิตภัณฑ์										F
	อาหาร/ยา		ผ้า		ประดับ		พืช		เครื่องจัก สาน		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
สภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน											
ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	3.68	0.26	3.65	0.28	3.67	0.26	3.73	0.28	3.74	0.29	1.113
ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	3.40	0.28	3.52	0.33	3.46	0.34	3.47	0.32	3.44	0.38	2.191
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.65	0.40	3.61	0.34	3.64	0.38	3.64	0.34	3.72	0.32	0.705
ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	3.47	0.40	3.52	0.33	3.48	0.39	3.51	0.36	3.53	0.40	0.302
รวม											0.491

จากตารางที่ 16 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม
ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระดับการศึกษา ของสมาชิก

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ระดับการศึกษา										F
	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา ตอนต้นหรือ เทียบเท่า		มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือเทียบเท่า		ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า		สูงกว่า ป.ตรี		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
สภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน											
ด้านการมีส่วนร่วมในการ วางแผน	3.64	0.30	3.70	0.26	3.77	0.17	3.60	0.32	3.69	0.23	2.983
ด้านการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน	3.34	0.32	3.48	0.31	3.62	0.29	3.42	0.33	3.64	0.18	7.992
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.56	0.40	3.48	0.35	3.45	0.41	3.49	0.33	3.52	0.35	3.968
ด้านการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล	3.53	0.25	3.57	0.24	3.64	0.24	3.58	0.20	3.62	0.17	1.028
เฉลี่ย											1.958

จากตารางที่ 17 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ระดับการศึกษาของสมาชิกในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่ม

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ระยะเวลาดำเนินงาน						F
	น้อยกว่า 5 ปี		5 – 10 ปี		มากกว่า 10		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน							
ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	3.70	0.29	3.65	0.25	3.62	0.21	1.415
ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	3.43	0.33	3.50	0.30	3.56	0.35	2.081
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.60	0.38	3.70	0.34	3.87	0.27	5.244
ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	3.44	0.38	3.59	0.35	3.63	0.39	7.630
เฉลี่ย							4.168

จากตารางที่ 18 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ทุนจดทะเบียน
เริ่มแรก

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ทุนจดทะเบียน										F
	ต่ำกว่า 10,000 บาท		10,000 – 50,000 บาท		50,001 – 100,000 บาท		100,001 – 150,000 บาท		มากกว่า 150,000 บาทขึ้นไป		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน											
ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	3.71	0.25	3.68	0.27	3.73	0.27	3.66	0.26	3.51	0.31	3.649
ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	3.49	0.32	3.42	0.33	3.48	0.35	3.47	0.30	3.45	0.30	0.527
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.66	0.34	3.61	0.38	3.65	0.36	3.67	0.34	3.66	0.42	0.421
ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	3.50	0.46	3.59	0.35	3.45	0.36	3.46	0.36	3.50	0.39	2.043
เฉลี่ย											0.284

จากตารางที่ 19 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ทุนจดทะเบียนเริ่มแรกในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม แหล่งเงินทุนที่ใช้ใน
การจัดตั้งกลุ่ม

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	แหล่งเงินทุน								F
	เงินทุน ของตนเอง		กู้เงินจาก สถาบันการเงิน		ระดมทุนของ สมาชิกในกลุ่ม		รัฐบาล สนับสนุน		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน									
ด้านการมีส่วนร่วม ในการวางแผน	3.67	0.28	3.79	0.26	3.69	0.26	3.51	0.33	5.178
ด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน	3.40	0.32	3.46	0.35	3.49	0.32	3.43	0.34	1.566
ด้านการมีส่วนร่วม ในผลประโยชน์	3.60	0.36	3.59	0.40	3.67	0.35	3.63	0.44	1.109
ด้านการมีส่วนร่วม ในการประเมินผล	3.57	0.35	3.37	0.35	3.49	0.38	3.52	0.41	2.520
เฉลี่ย									0.730

จากตารางที่ 20 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์

สภาพการ ดำเนินงานวิสาหกิจ ชุมชน	ประเภทผลิตภัณฑ์										F
	อาหาร/ยา		ผ้า		ประดับ		พืช		เครื่องจัก สาน		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ประเด็นปัญหาในการดำเนินงาน											
ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	3.39	0.24	3.45	0.17	3.42	0.21	3.39	0.22	3.45	0.20	1.451
ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	3.46	0.17	3.54	0.15	3.51	0.17	3.47	0.18	3.52	0.18	3.697
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.36	0.30	3.42	0.30	3.35	0.36	3.32	0.29	3.44	0.34	1.422
ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	3.30	0.44	3.34	0.43	3.37	0.41	3.39	0.44	3.43	0.41	0.794
รวม											1.596

จากตารางที่ 21 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 22 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระดับการศึกษา

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ระดับการศึกษา										F
	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา ตอนต้นหรือ เทียบเท่า		มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือ เทียบเท่า		ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า		สูงกว่า ป.ตรี		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ประเด็นปัญหาในการดำเนินงาน											
ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	3.34	0.21	3.48	0.21	3.44	0.14	3.41	0.23	3.36	0.20	7.205
ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	3.49	0.17	3.51	0.16	3.44	0.13	3.55	0.23	3.48	0.18	2.589
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.31	0.32	3.45	0.33	3.40	0.26	3.31	0.27	3.40	0.26	3.801
ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	3.23	0.44	3.41	0.41	3.31	0.36	3.46	0.47	3.16	0.41	4.085
เฉลี่ย											4.815

จากตารางที่ 22 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 23 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ระยะเวลา
ดำเนินงาน

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ระยะเวลาดำเนินงาน						F
	น้อยกว่า 5 ปี		5 – 10 ปี		มากกว่า 10		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ประเด็นปัญหาในการดำเนินงาน							
ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	3.43	0.22	3.41	0.19	3.47	0.19	0.902
ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน	3.50	0.17	3.50	0.17	3.50	0.11	0.94
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.40	0.33	3.38	0.30	3.32	0.27	0.405
ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	3.35	0.44	3.32	0.41	3.66	0.38	3.145
เฉลี่ย							0.955

จากตารางที่ 23 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม
ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 24 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม ทุนจดทะเบียน

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	ทุนจดทะเบียน										F
	ต่ำกว่า 10,000 บาท		10,000 – 50,000 บาท		50,001 – 100,000 บาท		100,001 – 150,000 บาท		มากกว่า 150,000 บาทขึ้นไป		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ประเด็นปัญหาในการดำเนินงาน											
ด้านการมีส่วนร่วมในการ วางแผน	3.37	0.21	3.42	0.21	3.44	0.21	3.44	0.21	3.38	0.14	1.132
ด้านการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน	3.52	0.18	3.49	0.17	3.53	0.18	3.48	0.16	3.47	0.14	1.616
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.44	0.32	3.40	0.37	3.38	0.26	3.37	0.32	3.32	0.27	0.688
ด้านการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล	3.27	0.45	3.36	0.41	3.41	0.42	3.29	0.44	3.44	0.41	1.689
เฉลี่ย											0.586

จากตารางที่ 24 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 25 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F จำแนกตาม แหล่งเงินทุน

สภาพการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน	แหล่งเงินทุน								F
	เงินทุน ของตนเอง		กู้เงินจาก สถาบัน การเงิน		ระดมทุนของ สมาชิกในกลุ่ม		รัฐบาล สนับสนุน		
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
ประเด็นปัญหาในการดำเนินงาน									
ด้านการมีส่วนร่วมในการ วางแผน	3.37	0.22	3.49	0.17	3.43	0.21	3.43	0.16	2.847
ด้านการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน	3.47	0.18	3.55	0.14	3.50	0.17	3.49	0.14	1.656
ด้านการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	3.36	0.36	3.45	0.26	3.39	0.31	3.32	0.31	1.059
ด้านการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล	3.29	0.44	3.33	0.42	3.35	0.43	3.50	0.33	1.463
เฉลี่ย									1.356

จากตารางที่ 25 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์ บุคลากรของ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ และ เกษตรจังหวัด รวมทั้ง สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพิ่มเติมปรากฏผลดังนี้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
1. ควรจัดให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน พยายามสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	
2. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเสนอให้มีการสนับสนุนแหล่งเงินทุนและสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ แก่วิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติม	12
3. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการประเมินผล	10
4. ควรจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้เรื่องบัญชี และการตลาดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง	9
5. ควรส่งเสริมให้คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ในชุมชนเข้ามาร่วมเป็นกรรมการมากขึ้น	8

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี
สาระสำคัญสามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ เป็นแนวทางในการบริหารและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต และ
เปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อการรวมกลุ่ม และปัญหาการรวมกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชน จำแนกตาม สถานภาพของสมาชิก

สมมติฐานการวิจัย

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วม และ
ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยสรุปผล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มาลงทะเบียน จำนวน 1,398 คน
จากวิสาหกิจชุมชน 56 กลุ่ม กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ Krejcie &
Morgan จำนวน 375 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยมีกระบวนการในการสร้างเครื่องมือและพัฒนาคุณภาพ
เครื่องมือแบบสอบถาม สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบได้แก่ประเภทผลิตภัณฑ์กลุ่ม ระดับ การศึกษาของสมาชิก
ระยะเวลาการดำเนินงานของกลุ่ม ทุนจดทะเบียนและแหล่งเงินทุน เป็นคำถามแบบปิด

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ลักษณะคำถามแบบปลายปิดโดยการวัดระดับการมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติจริงของสมาชิกแบ่งเป็น 4 ด้านจำนวนคำถามรวม 24 ข้อ

ตอนที่ 3 ประเด็นปัญหาลักษณะคำถามแบบปลายปิดโดยการวัดระดับการมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติจริงของสมาชิกแบ่งเป็น 4 ด้านจำนวนคำถามรวม 51 ข้อ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 4 ด้าน

3. วิธีการสร้างเครื่องมือในการศึกษา

ในการสร้างเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากกลุ่มประชากร

2. กำหนดกรอบแนวความคิดและขอบเขตของเนื้อหา

3. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมถึงขอบเขตเนื้อหาสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. นำแบบที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity)

5. นำผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of Item – Object Congruence) โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเป็นแบบสัมภาษณ์

6. ทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยการนำไปทดลอง (try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่ศึกษาโดยทดลองสอบถามกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 30 คน

7. นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) เพื่อให้แบบสัมภาษณ์ใช้วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองสัมภาษณ์ไปหาค่าความเชื่อมั่นใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha - coefficient) โดยใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งคำนวณโดยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .89

สรุปผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างคือสมาชิกของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาการและเกษตรจังหวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 56 กลุ่ม สมาชิกทั้งสิ้นจำนวน 1,398 คน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่วนใหญ่ คืออาหาร จำนวน 126 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 164 คน น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 223 คน 100,001-150,000 บาท จำนวน 107 คน และส่วนใหญ่ ระบุต้นทุนของสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 223 คน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วน ประเด็นปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และข้อที่มีค่าต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ส่วนการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำแนก ตาม สถานภาพของผู้ตอบ พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจ ประกอบกับยังไม่มั่นใจว่าวิสาหกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ จึงเป็นเหตุผลให้ยังไม่ทุ่มเทกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะนุช กลิ่นคล้าย (2552 : 98 - 99) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อำเภอสนามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสำคัญของวิสาหกิจชุมชน กล่าวคือ วิสาหกิจชุมชนจะช่วยสร้างรายได้ ลดรายจ่าย ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ จัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมและเครือข่ายต่างๆได้ รวมทั้งสมาชิกยังเข้าไปมีส่วนร่วมในด้าน การดำเนินงาน และการประเมินผลไม่มาก และหากพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านมีประเด็นที่ควรอภิปรายเพิ่มเติมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียว ทั้งนี้เพราะเป็นกิจกรรมเริ่มแรกของการดำเนินงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการวางแผน ในเรื่องการคัดเลือกผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ส่วนใหญ่บุคคลที่จะได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ ก็มักจะเป็น ผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม หรือ เป็นผู้นำกลุ่มต่างๆอยู่ก่อนแล้ว ส่วน การพิจารณาการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มก็มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกส่วนใหญ่ต่างเข้าร่วมกลุ่มเพราะมุ่งหวังที่จะได้รับประโยชน์จากการทำการค้า ไม่ว่าจะเป็นเงินปันผลที่จะได้รวมไปถึงการช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ส่วน ประเด็น การวางแผนและจัดทำแผนการดำเนินธุรกิจกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะขั้นตอนนี้จะเป็นการพูดคุย แลกเปลี่ยนของสมาชิก ถึงแผนที่จะทำ อย่างกว้างๆ แต่ยังไม่ใช้ชั้นลงมือดำเนินการ จึงเป็นที่น่าพิจารณา หรือนำมาอภิปราย คือ ประเด็นการหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลางเพียงข้อเดียว ทั้งนี้เป็นเพราะ ในข้อนี้สมาชิกต้องพยายามนำเสนอถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้ จึงส่งผลให้การมีส่วนร่วมในประเด็นมีค่าน้อยที่สุดของด้านการวางแผน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิตา ศรีชัยมูล (2549 : 38) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า หมูที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมใน

การแสดงความคิดเห็นในประเด็น การคัดเลือกคน กับ เรื่องจี ดสรรผลประโยชน์ มากกว่า กำหนดแนวทางการดำเนินงานในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จอย่างชัดเจน

ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าสูงสุดคือ สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ทั้งนี้เนื่องจาก สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเข้ากลุ่มเพราะต้องการได้กำไรจากการลงทุน โดยยังไม่เข้าใจหลักการของวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งเน้น สร้างการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นให้ ร่วมคิด ร่วมจัดการผลิต ร่วมหาช่องทางการตลาด โดยอาศัยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชน หรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคมได้แก่ ความ เข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย รองลงมาคือ กลุ่มมีการวางแผนการตลาดไม่ต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกันทั้งนี้เพราะ สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับ การคิดต้นทุน การออกแบบผลิตภัณฑ์ ขาดการใส่ใจเรื่องของคุณภาพที่ต้องได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่ดูแลมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่แท้จริง จึงทำให้ไม่สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ให้ดึงดูดลูกค้าได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุมนา เกิดสินธ์ชัย (2550 : 65) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะมีปัญหาการมีส่วนร่วมในเรื่อง การตั้งราคาขายสูงกว่าราคาทุนมาก และ ขาดการศึกษาพฤติกรรมของคนที่มีซื้อสินค้าอย่างแท้จริง รวมทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม และสะดวก สร้างเอกลักษณ์ให้กับท้องถิ่นได้

2. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อวิเคราะห์รายข้อพบว่า ข้อที่ควรอภิปรายคือ การทำงานเพื่อติดตามผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม และ การติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก สมาชิกในกลุ่มเป็นคนในชุมชนเดียวกัน บางคนเป็นเพื่อนบ้าน จึงไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพราะกลัวความขัดแย้งจะเกิดขึ้น ประกอบกับสมาชิกยังมีความเกรงใจต่อผู้นำกลุ่ม และคณะกรรมการที่มีความตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ แต่ผลการดำเนินงานว่ายังไม่เป็นไปตามเป้าหมายเนื่องจากสมาชิกต่างทราบเหตุผลของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในการ ผลิต และการทำการตลาดให้ลูกค้า เกิดการยอมรับไม่ใช่เรื่องง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำมร รอดดำ (2551 : 85) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในเรื่อง ความรู้ในการประเมิน เครื่องมือในการประเมิน รวมทั้งความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำหรือแก้ปัญหาได้ อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่อง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล สมาชิกกลุ่มไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สมาชิกไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการประเมินผล เพราะระหว่างดำเนินงานก็พอจะมองภาพเห็นว่า สถานการณ์ทางการค้าเป็นอย่างไร จึงไม่ได้ทำการประเมินอย่างเป็นระบบ หรือถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชญาพร ไชยศรี (2552 : 169) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านเผาหุ้ง ตำบลห้วยส้ม อำเภอกูกระดิง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาในด้านการประเมินผล เช่นกัน โดยเสนอให้ ควร มีวางกลยุทธ์ด้านการประเมินผลให้

ชัดเจน ในเรื่อง การติดตามผลระหว่างดำเนินงาน เพื่อให้แก้ปัญหาให้แก่สมาชิกได้ทันเวลาที่ รวมทั้งให้สมาชิกได้รับทราบสถานการณ์ทางการค้าว่ามีปัญหาเรื่องใด จะได้แก้ปัญหาให้ตรงจุด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้านการประเมินผล
2. ควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านบัญชี และการตลาดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง
3. ควรจัดให้มีกองทุนเพื่อดูแลสวัสดิการแก่สมาชิก เช่น การจัดตั้งกองทุน การให้กู้ยืมทุนในการประกอบอาชีพ
4. สนับสนุนให้สมาชิกได้มีการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของตนเองว่ามีจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคอย่างไร
5. สมาชิกควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางในการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนของตนเองอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
2. ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของแต่ละประเภทผลิตภัณฑ์ว่าแตกต่างกันหรือไม่
3. ควรสร้างรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่งให้เป็นต้นแบบเพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์อื่นๆต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษติญา มุลศรี. (2552). “ศึกษาเรื่องปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์.” วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- จันทิมา ธัญญเจริญ. (2553). “ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพังงา.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ชฎาพร ไชยศรี. (2552). “ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านเผาห้อง ตำบลห้วยส้ม อำเภอกูกระดัง จังหวัดเลย.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ชาญชัย สุขสกุล. (2551). “ศึกษาเรื่องงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการการตลาดธุรกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงประเภทธุรกิจเกษตรของเกษตรกรปลูกมะขามหวานเพื่อการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์.” วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ. (2551). “ศึกษาเรื่องการศึกษาแบบการจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านโฮมสเตย์และหมู่บ้านประมงน้ำจืดจังหวัดหนองคาย.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- นภา กบคำ. (2550). “ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเซตะวัน ตำบลหัวทุ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏแพร่.
- บัณฑิตา ศรีชัยมูล. (2549). “ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเจริญ อำเภอกอเจริญ จังหวัดลพบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลพบุรี.
- ประภาพร แสงทอง. (2550). “การวิจัยและพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร กรณีศึกษา: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนตุลเครื่องสำอางสมุนไพร ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.” มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ปิยะนุช กลิ่นคล้าย. (2552). “ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อำเภอสนามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พวงเกสร วงศ์อนุพุกกุล. (2553). “ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาด้านการตลาดของวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านวัดจันทร์พัฒนา หมู่ที่ 7 ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก.” วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

- เมทินี จันทินอก . (2553). “แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จังหวัด
จันทบุรี.” มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ.
ยุพาภรณ์ ชัยเสนา. (2554). “การพัฒนาด้านการจัดการโรงสีข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ .”คณะ
เทคโนโลยีสังคม สาขาวิชาการจัดการ , มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขต
กาฬสินธุ์.
- ลำยอง ปลั่งกลาง. (2553). “ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการทางการตลาดของวิสาหกิจ
ชุมชนการท่องเที่ยวเขตภาคกลาง (พระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง).”พระนครศรีอยุธยา :
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สง่า ทับทิมหิน. (2552). “ศึกษาเรื่องการประเมินภาวะสุขภาพและปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อ
สุขภาพของผู้ปฏิบัติงานในวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา :กลุ่มผ้าทอมือในเขตจังหวัด
อุบลราชธานี.” มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สิทธิชัย หมั่นมี. (2551). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการองค์ความรู้
ด้านการจัดการเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย .” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สุภัทรรุ ทวีจันทร์. (2551). “ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาการ
ดำเนินธุรกิจอาหารพื้นเมืองกรณีศึกษา:ธุรกิจไส้กรอกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่ บานเกษตรกร
แปรรูป บานโพนปลัดตำบสุขสวัสดิ์อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ .” รายงานการวิจัย
สาขาวิชาการบัญชี,มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สุนณา เกิดสินชัย. (2550). “ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงาน
วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2551). “ศึกษาเรื่องสภาพการดำเนินงานและปัญหาในการดำเนินงาน
ของธุรกิจชุมชน : ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคาม .”มหาสารคาม :
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อภิชาติ มหาราชเสนา. (2552). “ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการกลุ่มสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน :
กรณีศึกษาบ้านรูปสมุนไพร์ ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ .”
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อำมร รอดดำ. (2551). “ศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปอาหาร จังหวัดสงขลา.”วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ศาสตราจารย์
มนตรี สุวรรณฉวี

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง () หน้าข้อมูลที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

1. ประเภทผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม
 - () อาหาร เครื่องดื่ม และ ยา
 - () ทอผ้า เครื่องแต่งกาย
 - () เครื่องใช้ เครื่องประดับ เครื่องหนัง และของที่ระลึก
 - () พืช สัตว์
 - () สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหารและยา
2. ระดับการศึกษาของสมาชิก
 - () ไม่ได้เรียน
 - () ระดับประถมศึกษา
 - () ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
 - () ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. หรือเทียบเท่า
 - () ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
 - () สูงกว่าปริญญาตรี
3. ระยะเวลาดำเนินงานของกลุ่ม
 - () น้อยกว่า 5 ปี
 - () 5 – 10 ปี
 - () 11 – 15 ปี
 - () 16 – 20 ปี
 - () 21 – 25 ปี
 - () มากกว่า 26 ปีขึ้นไป
4. ทุนจดทะเบียนเริ่มแรก
 - () ต่ำกว่า 10,000 บาท
 - () 10,000 – 50,000 บาท
 - () 50,001 – 100,000 บาท
 - () 100,001 – 150,000 บาท
 - () มากกว่า 150,000 บาทขึ้นไป
5. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม
 - () เงินทุนของตนเอง
 - () กู้เงินจากสถาบันการเงิน
 - () ระดมทุนของสมาชิกในกลุ่ม
 - () รัฐบาลสนับสนุน

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องที่ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีให้เลือก 5 ระดับ ได้แก่

- 5 = ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด 4 = ระดับการมีส่วนร่วมมาก
3 = ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง 2 = ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
1 = ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5	4	3	2	1
1. การหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม					
2. การพิจารณาการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม					
3. การตั้งกฎกติกาในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม					
4. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่ม					
5. การวางแผนและจัดทำแผนการดำเนินธุรกิจกลุ่ม					
6. การคัดเลือกผู้รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม					
7. การกำหนดต้นทุนการผลิตสินค้าของกลุ่ม					

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5	4	3	2	1
1. การสนับสนุนด้านการเงินในการดำเนินงานกลุ่ม					
2. การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน					
3. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/ประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม					
4. ผู้ประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม					
5. การควบคุมตรวจสอบการดำเนินธุรกิจกลุ่ม					
6. การให้คำแนะนำในเรื่องที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษแก่กลุ่ม					

2.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5	4	3	2	1
1. การได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มในฐานะสมาชิก					
2. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น					
3. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการผลิต / การแปรรูปเพิ่มขึ้น					
4. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว					
5. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้มีความคุ้นเคยสนิทสนมกับเพื่อนสมาชิก					
6. การรับผลประโยชน์ที่ทำให้เป็นที่นับถือของคนในชุมชนมากขึ้น					

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม				
	5	4	3	2	1
1. การติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ					
2. การทำงานเพื่อติดตามผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม					
3. การประเมินผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มในรอบปี					
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม					
5. การประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม					

ตอนที่ 3 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.1 ปัญหา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องที่ตรงกับระดับ ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีให้เลือก 5 ระดับ ได้แก่

- 5 = ระดับการมีปัญหามากที่สุด 4 = ระดับการมีปัญหามาก
 3 = ระดับการมีปัญหาปานกลาง 2 = ระดับการมีปัญหาน้อย
 1 = ระดับการมีปัญหาน้อยที่สุด

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา				
	5	4	3	2	1
1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน					
1. การประชุมของกลุ่มเพื่อการวางแผนมีไม่บ่อยครั้ง					
2. กลุ่มขาดความรู้ด้านการวางแผน					
3. กลุ่มมีการวางแผนการตลาดไม่ต่อเนื่อง					
4. กิจกรรมของกลุ่มไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก					
5. กลุ่มขาดการประชาสัมพันธ์จึงมีสมาชิกบางคนไม่เข้าใจเป็นเหตุให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรม					
6. อื่น ๆ (ระบุ).....					
7. คณะกรรมการกลุ่มไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม เช่น ไม่ได้ฝึกฝนให้กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ไม่ให้โอกาสสมาชิกได้ไปรับความรู้จากหน่วยงานของรัฐ					
8. คณะกรรมการไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ของกลุ่มฯ					
9. อื่น ๆ (ระบุ).....					
10. สมาชิกไม่ได้เข้าร่วมประชุม เนื่องจากเวลาว่างไม่ตรงกัน					
11. สมาชิกไม่ได้เสนอความคิดเห็นในการประชุม					
12. สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้าร่วมการจัดทำแผนการทำกิจกรรม จึงทำให้สมาชิกมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม					
13. สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน					
14. อื่น ๆ (ระบุ).....					

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา				
	5	4	3	2	1
2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					
1. การประชุมของกลุ่มชี้แจงการดำเนินงานไม่บ่อยครั้ง					
2. กลุ่มขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐ					
3. กลุ่มขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น					
4. กลุ่มขาดวัตถุดิบเป็นบางช่วงเวลา ต้องการหาความรู้เรื่องอื่น ๆ เสริมกิจกรรมของกลุ่มฯ					
5. ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมีเฉพาะช่วง					
6. ผลิตภัณฑ์สินค้าไม่ได้มาตรฐาน					
7. ราคาผลผลิตตกต่ำ					
8. กลุ่มขาดตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ / ตลาดรองรับไม่แน่นอน					
9. อื่น ๆ (ระบุ).....					
10. คณะกรรมการไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนได้					
11. คณะกรรมการขาดความรู้ด้านการบริหารองค์กร					
12. คณะกรรมการไม่สามารถหาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า					
13. อื่น ๆ (ระบุ).....					
14. สมาชิกกลุ่มมีงานประจำหรืออาชีพหลักจึงไม่มีเวลาทำกิจกรรมของกลุ่ม					
15. สมาชิกมีเวลาปฏิบัติงานไม่ตรงกัน					
16. สมาชิกขาดความรู้ด้านการพัฒนาการแปรรูปและบรรจุผลิตภัณฑ์					
17. สมาชิกขาดทักษะและประสบการณ์					
18. สมาชิกไม่มีโอกาสศึกษาดูงาน /อบรม/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ					
19. สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในช่วงการเพาะปลูก และช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในภาคการเกษตร					
20. อื่น ๆ (ระบุ).....					

ประเด็น ปัญหา	ระดับปัญหา				
	5	4	3	2	1
3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์					
1. การดำเนินธุรกิจของกลุ่มยังให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า					
2. การกำหนดผลประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น					
3. อื่น ๆ (ระบุ).....					
4. คณะกรรมการไม่มีความสามารถในการสร้างเงื่อนไขกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม					
5. อื่น ๆ (ระบุ).....					
6. สมาชิกขาดการประชุมชี้แจงผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง					
7. สมาชิกมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือข่ายที่ทำให้การตัดสินใจเกิดความลำบากร					
8. อื่น ๆ (ระบุ).....					
4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
1. คณะกรรมการไม่เห็นความสำคัญของการประเมินผล					
2. คณะกรรมการขาดการติดตามและรับรู้ความก้าวหน้าของธุรกิจ					
3. คณะกรรมการไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล					
4. อื่น ๆ (ระบุ).....					
5. สมาชิกไม่มีความรู้และไม่เข้าใจการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล					
6. อื่น ๆ (ระบุ).....					
7. สมาชิกกลุ่มไม่ทราบเกณฑ์การประเมินผล					
8. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง					
9. อื่น ๆ (ระบุ).....					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะหรือแนวทางการแก้ไขการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชน

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณในความร่วมมือ

ศาสตราจารย์
ดร.สุวรรณีภูมิ